

Міністерство освіти і науки України  
Глухівський національний педагогічний університет  
імені Олександра Довженка

**Людмила Загородня, Вікторія Аторіна, Галина Барсуковська**

## **ПРАКТИКУМ**

з дисципліни  
**«ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності  
012 Дошкільна освіта



**Глухів – 2024**

УДК 373.2 (076)  
П 69

Рекомендовано до друку вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка  
(протокол № 15 від 26 червня 2024 року)

**Рецензенти:**

*Н.В. Гоголь*, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

*С.М. Кондратюк*, кандидат педагогічних наук, директор Навчально-наукового інституту педагогіки і психології, професор кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

*О.М. Арушанян*, вихователь-методист Глухівського дошкільного навчального закладу (центру розвитку дитини) «Світлячок» Глухівської міської ради Сумської області

П 69            Практикум з дисципліни «Педагогіка дошкільна» / автори-укладачі Л.П. Загородня, В.М. Аторіна, Г.П. Барсуковська. Глухів: Глухівський НПУ ім. О.Довженка, 2024. 176 с.

Навчально-методичний посібник розроблено відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Педагогіка дошкільна» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр», спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Запропонований посібник є частиною методичного забезпечення навчальної дисципліни «Педагогіка дошкільна». У ньому представлені плани практичних занять, завдання для самостійної роботи до кожної теми, рекомендації до їх виконання, перелік основної й додаткової літератури, тести, питання до екзамену, критерії оцінювання результатів навчання студентів та додатки.

Практикум створено для здобувачів освіти, які навчаються за освітніми програмами: «Дошкільна освіта та фізична культура», «Дошкільна освіта та мова і література (англійська)», «Дошкільна освіта та початкова освіта», «Дошкільна освіта та логопедія», «Дошкільна освіта та психологія».

## ЗМІСТ

<b>ПЕРЕДМОВА</b> .....	5
<b>ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ</b> .....	7
<b>Практична робота № 1.</b> Предмет, завдання і методи дошкільної педагогіки .....	7
<b>Практична робота № 2.</b> Загальні закономірності розвитку і виховання дітей у період дошкільного дитинства. Сучасна система дошкільної освіти.....	9
<b>Практична робота № 3.</b> Особливості виховання і розвитку дітей раннього віку .....	13
<b>Практична робота № 4.</b> Особливості виховання і розвитку дітей першого і другого років життя .....	16
<b>Практична робота № 5.</b> Особливості виховання і розвитку дітей третього року життя .....	20
<b>Практична робота № 6.</b> Мета і завдання виховання дітей дошкільного віку .....	23
<b>Практична робота № 7.</b> Розумове виховання дітей дошкільного віку...24	24
<b>Практична робота № 8.</b> Сенсорне виховання дітей дошкільного віку.....	27
<b>Практична робота № 9.</b> Моральне виховання дітей дошкільного віку.....	29
<b>Практична робота № 10.</b> Виховання дисциплінованості і культури поведінки дітей дошкільного віку.....	32
<b>Практична робота № 11.</b> Правове виховання дітей дошкільного віку.....	34
<b>Практична робота № 12.</b> Національно-патріотичне і мультикультурне виховання дошкільників.....	37
<b>Практична робота № 13.</b> Трудове виховання дітей дошкільного віку .....	39
<b>Практична робота № 14.</b> Початкове економічне виховання дошкільників.....	41
<b>Практична робота № 15.</b> Виховання статі в дітей дошкільного віку....	44
<b>Практична робота № 16.</b> Естетичне виховання дітей дошкільного віку.....	46
<b>Практична робота № 17.</b> Виховання обдарованих дітей дошкільного віку.....	48
<b>Практична робота № 18.</b> Виховання дітей різновікової групи закладу дошкільної освіти.....	50

<b>Практична робота № 19. Гра та іграшка дітей дошкільного віку.....</b>	<b>52</b>
<b>Практична робота № 20. Сюжетно-рольові ігри дітей дошкільного віку.....</b>	<b>54</b>
<b>Практична робота № 21. Театралізовані ігри в закладі дошкільної освіти.....</b>	<b>56</b>
<b>Практична робота № 22. Будівельно-конструкційні ігри дітей дошкільного віку.....</b>	<b>58</b>
<b>Практична робота № 23. Дидактичні ігри в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.....</b>	<b>61</b>
<b>Практична робота № 24. Рухливі ігри дітей дошкільного віку.....</b>	<b>63</b>
<b>Практична робота № 25. Навчання дітей дошкільного віку.....</b>	<b>65</b>
<b>Практична робота № 26. Взаємозв'язок сім'ї і закладу дошкільної освіти в розвитку, вихованні і навчанні дітей дошкільного віку.....</b>	<b>67</b>
<b>Практична робота № 27. Підготовка дитини до навчання в школі.....</b>	<b>70</b>
<b>КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....</b>	<b>73</b>
<b>ТЕСТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА».....</b>	<b>79</b>
<b>ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА».....</b>	<b>89</b>
<b>СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ, РЕКОМЕНДОВАНОЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА».....</b>	<b>94</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>117</b>

## ПЕРЕДМОВА

Оновлення змісту педагогічної освіти – важлива складова частина розбудови сучасної вітчизняної освітньої системи, що є головною проблемою духовного та інтелектуального відродження народу. Закон України «Про освіту» визначає метою освіти забезпечення всебічного розвитку людини як особистості й найвищої цінності суспільства. Досягти цієї мети – означає зберегти радикальні зміни не лише в духовному, культурному, але й соціально-економічному розвитку суспільства. Виховання нових поколінь у дусі загальнолюдських ідеалів і національних традицій починається з дошкільного дитинства – вирішального етапу становлення особистості. Тому особливого значення набуває вдосконалення підготовки педагогічних кадрів для закладів дошкільної освіти, покликаних забезпечити формування основ особистості, починаючи з першого етапу її становлення.

Цей посібник є частиною навчально-методичного забезпечення освітнього компонента «Педагогіка дошкільна», спрямованого на формування у здобувачів освіти компетентностей і програмних результатів навчання, які уможливають розуміння сутності професії вихователя та забезпечують готовність до здійснення всебічного, гармонійного розвитку особистості дитини, використовуючи надбання народної педагогіки, досягнення сучасної педагогічної науки й передової практики дошкільного виховання.

Практикум розроблено на основі робочої програми навчальної дисципліни «Педагогіка дошкільна зі вступом до спеціальності».

Означений посібник структуровано за логікою лекційного курсу. Він містить теми практичних (27) занять, суголосні темам лекційних занять.

Практичні заняття структуровані такими компонентами: актуалізація знань із теми, перевірка виконання самостійної роботи, обговорення питань теми, рефлексія.

Практичні заняття розроблено так, що вони можуть проводитися як у традиційному офлайн-форматі, так і в онлайн-режимі, а також безпосередньо в закладах дошкільної освіти.

Запропоновані завдання для самостійної роботи здобувачів освіти репродуктивного, репродуктивно-творчого і творчого рівнів. Вони передбачають розроблення конспектів занять, ескізів оформлення групових кімнат, підготовку педагогічних порад для вихователів і батьків, складання порівняльних таблиць, створення презентацій, написання анотацій на фахові статті тощо.

Кожне практичне заняття містить рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

З метою якісної підготовки до практичних занять у додатках посібника розміщено основні нормативні документи дошкільної освіти, перелік освітніх програм, рекомендованих МОН України для використання у 2023/2024 навчальному році в закладах дошкільної освіти, схеми аналізу написання, проведення заняття, естетико-розвивального середовища групової кімнати. У посібнику вміщено систему оцінювання знань і вмінь майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

## ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

### Практична робота № 1

*Тема: Предмет, завдання і методи дошкільної педагогіки*

#### *План*

*I. Актуалізація знань з теми засобом технології «Термінологічний діалог».*

*II. Перевірка виконання самостійної роботи.*

*III. Обговорення основних питань теми:*

1. Предмет дошкільної педагогіки як науки.
2. Основні поняття дошкільної педагогіки. Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини.
3. Зміст дошкільної педагогіки як науки, її місце в системі педагогічних дисциплін.
4. Джерела наукової дошкільної педагогіки.
5. Методологічні засади дошкільної педагогіки.
6. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.
7. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят.
8. Сучасні наукові розвідки з проблем усебічного виховання дошкільників.

*IV. Підсумки заняття. Рефлексія.*

*Завдання для самостійної роботи:*

1. Вивчити теоретичний матеріал до теми.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Презентувати модель взаємозв'язків педагогіки дошкільної з іншими науками (Зразок моделі розміщено в додатку А).
4. Оформити таблицю з відображенням основних етапів становлення і розвитку дошкільної педагогіки.

*Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи:*

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.

2. Розробляючи модель, оберіть її вид – образна чи схематична. Візьміть до уваги ієрархічність наук, час їх виокремлення і міцність зв'язків.

3. Таблиця може мати такий вигляд:

<b>Етап:</b>	<b>Назва періоду (його короткий опис)</b>
<b>1-й етап</b>	
<b>2-й етап</b>	
<b>3-й етап</b>	
<b>4-й етап</b>	
<b>5-й етап</b>	

### ***Література***

#### ***основна:***

1. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3 : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.

2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ: Академія, 2018. 408 с.

3. Силабус дисципліни «Педагогіка дошкільна зі вступом до спеціальності» / Л.П. Загородня, В.М. Аторіна. Глухів. 2023. URL: <https://is.gd/I50NH8> (дата звернення: 08.09.2023).

#### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

2. Болотіна Л. Р. Дошкільна педагогіка. Київ : Юрайт, 2020. 219 с.

3. Гавриш Н., Крутій К., Романюк І., Шалда Н. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 21–29.

4. Гура О. Організація роботи з дітьми в захисних спорудах чи бомбосховищах. *Дошкільне виховання*. 2022. № 7-8. С. 24–27.

5. Загородня Л. Сигнал тривоги? Як діяти педагогу. *Дошкільне виховання*. 2022. №9 . С. 6–7.

6. Комісарик М. І., Кузнєцова К. С., Квасецька Я.А. Робочий зошит для

самостійної роботи студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта з курсу «Педагогіка дошкільна». Чернівці: Технодрук, 2021. 242 с.

## **Практична робота № 2**

**Тема: Загальні закономірності розвитку і виховання дітей у період дошкільного дитинства. Сучасна система дошкільної освіти**

### **План**

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Термінологічний діалог».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Зовнішні та внутрішні фактори розвитку людини.
2. Дитинство як соціально-педагогічне явище.
3. Особистість дитини як об'єкт і суб'єкт виховання.
4. Сучасні концепції періодизації дошкільного дитинства.
5. Заклади дошкільної освіти в системі національної освіти.
6. Типи закладів дошкільної освіти та їх функції. Функціонування ЗДО в умовах війни.
7. Програми виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку.
8. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти.
9. Дошкільна освіта за кордоном. Міжнародне співробітництво в дошкільній освіті.

***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал до теми.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Зробити анотацію на 2-3 статті, присвячені функціонуванню українських закладів дошкільної освіти в умовах війни.
4. Підготувати презентацію на тему «Дошкільна освіта за кордоном» (країну обрати самостійно).

### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Для вивчення теоретичного матеріалу скористайтеся текстами лекцій і посібниками з переліку основної літератури.
2. У глосарій записуйте нові терміни і короткі визначення до них, які вживаються в цій темі.
3. Матеріали для виконання третього завдання шукайте у фахових журналах «Дошкільне виховання», «Вихователь-методист дошкільного закладу».
4. Презентацію пропонуємо виконувати за допомогою технічних редакторів (наприклад, PowerPoint, Canva). Прозірок (слайдів) має бути від п'яти до десяти. Орієнтовна структура: типи ЗДО, режим дня, організація освітнього процесу, планування, робота з батьками, предметно-ігрове середовище, обладнання, статус інклюзії.

### ***Література***

#### ***основна:***

1. Валентьєва Т.І. Педагогіка дошкільна: практичний курс. Навчальний посібник. Чернігів, 2017. 92 с. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/7742/%81.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).
2. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3 : навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.
4. Федорова М.А., Максимова О. О., Сорочинська О. А. Дошкільна педагогіка (частина 1): навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 80 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/38943/A7.1.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

#### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20)

Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.09.2023).

2. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». 2-ге вид. Тернопіль: Мандрівець, 2022. 216 с.

3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проєкту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

4. Загородня Л.П. Підготовка магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: теорія та практика: монографія. Суми : Вінниченко М.Д., 2019. 372 с.

5. Загородня Л.П. Підготовка майбутніх вихователів до розвитку творчих здібностей у дошкільників у процесі екологічної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2023. № 2 (126). С. 151–163.

6. Загородня Л.П., Аторіна В.М. Розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі вивчення навчальної дисципліни «Основи природознавства з методикою» *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 2021. №80. Ч.1 С. 95–98.

7. Загородня Л.П., Барсуковська Г.П. Підготовка майбутніх вихователів до фізичного виховання дошкільників у процесі вивчення педагогіки дошкільної. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 2022, Вип. 2 (49). С. 10–19 .

8. Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 354 с.

9. Мельничук Л. Б. Технологія ознайомлення дошкільників з оціальним дошкіллям. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого

навчання: монографія / авт. кол. : В. Є. Борова, Л. В. Ілюк, О. Ф. Кирилович та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовської. Рівне: О. Зень, 2021. С. 307–346.

10. Моделі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності: монограф. / за ред Л. Зданевич, К. Крутій. Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2016. 476 с.

11. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

12. Впевнений старт. Освітня програма для дітей середнього дошкільного віку : Лист ІМЗО від 27.05.2019 № 22.1/12-Г-292, МОН від 12.07.2019 № 1/11-6327. URL: <https://youtu.be/8MSnV1ARzok> (дата звернення: 21.08.2023).

13. Впевнений старт. Освітня програма для дітей молодшого дошкільного віку Лист ІМЗО від 18.05.2020 № 22.1/12-Г-275, МОН від 23.07.2020 № 1/11-4934. URL: <https://youtu.be/8MSnV1ARzok> (дата звернення: 21.08.2023).

14. Про переліки навчальної літератури та навчальних програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2023/2024 навчальному році. URL: <http://surl.li/ukqkg> (дата звернення: 21.08.2023).

15. Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» / В. А. Воронов, К. В. Ковальчук, Н. В. Піканова, О. Д. Рейпольська, С. О. Сисоєва, К. Ю. Станкевич. Київ: ФОП В. Б. Ференець, 2021. 130 с.

16. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) у 2 частинах / Аксьонова О. П. та ін.; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР–Україна», 2019. 488 с.

17. Саморозвиток. П'ять звичок, що заважають вашій творчій діяльності. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/957621> (дата звернення:

21.08.2023).

18. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упоряд. О.М. Баєр, Л.В. Батліна, А.М. Богущ та ін.; наук. керівник акад. А.М. Богущ; за заг. ред. Л.В. Батліної. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 200 с.

19. Стежинки у Всесвіт. Комплексна освітня програма для дітей раннього і передшкільного віку / наук. кер. К. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 224 с.

20. Теличко Т. Професійна підготовка майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: психолого-педагогічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 2 (51).* С. 171–174.

21. Трофаїла Н. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Т. 1, № 65, 2019. С. 89–92.

22. Чаговець А. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Теоретичний аспект. *Обрії*. 2015. Вип. 1. С. 99–102.

23. Якісна і доступна дошкільна освіта: короткий звіт за результатами публічних консультацій. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/publicconsultation/2020-03-27-zvit-2-doshkilna-pk.pdf> (дата звернення: 21.08.2023).

24. Liudmyla Zahorodnia. Formation of environmental competence of future specialists of preschool industry in the context of education for sustainable development. Role of science and education for sustainable development. Edited by Magdalena Wierzbik-Strońska and Iryna Ostopolets. Monograph 44. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021. 987 p. P. 382–389.

### **Практична робота № 3**

**Тема: Особливості виховання і розвитку дітей раннього віку**

## **План**

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Термінологічний струмочок».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Особливості нервово-психічного та фізичного розвитку дітей раннього віку.
2. Спілкування з дорослими як необхідна умова успішного розвитку особистості.
3. Адаптація дітей раннього віку до умов ЗДО.
4. Педагогічні правила виховання дітей у сім'ї й ЗДО.
5. Завдання виховання дітей раннього віку.
6. Організаційно-методична робота в групах дітей раннього віку.

***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал до теми.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Підготувати практичні поради для батьків на тему «Участь батьків в адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти».
4. Презентувати перелік документації, яка ведеться в групах дітей раннього віку.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Бажано, щоб зміст порад (завдання № 3) був доступний для батьків, орієнтований на батьків, у яких, припустімо, немає педагогічної освіти. Кількість порад не менше десяти, оформити їх можна у вигляді презентації. Поради мають охоплювати такі аспекти адаптації: режим дня дитини, харчування, вкладання на сон, улюблені страви, улюблені іграшки, особливості спілкування з дитиною вдома.
2. Презентуючи перелік документації (завдання № 4), вкажіть літературні (інтернет) джерела, які Ви використовували. Презентацію

пропонуємо виконувати за допомогою технічних редакторів (наприклад, PowerPoint, Canva). Прозірок (слайдів) має бути від п'яти до десяти.

### ***Література***

#### ***основна:***

1. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна; за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький: ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729028/192A3.pdf> (дата звернення: 21.08.2023).

4. Каньоса Н.Г., Бабюк Т.Й., Пукас І.Л. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. 268 с.

5. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.

6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

#### ***додаткова:***

1. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. Моделювання освітнього процесу в групах раннього віку. Збірник наукових праць Інституту проблем виховання НАПН України «*Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*». Вип. 24. 2020. С. 85–105.

2. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. У фокусі уваги – організація роботи в групах раннього віку. *Вихователь-методист*. 2020. № 11. С. 20–26.

3. Каньоса Н.Г., Олійник О.М. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник / авт.-упор. Н. Г. Каньоса, О.М. Олійник. Київ : Міленіум, 2019. 156 с.

4. Корендо Р., Сітова С., Ємашова О. Конспекти інтегрованих занять: ранній вік. Серія «Сучасна дошкільна освіта». Київ : «Ранок», 2019, 128 с.

5. Кошель В.М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності

«Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2019 160 с.

6. Максименко Д. Мовленнєвий і психічний розвиток дітей раннього віку. Київ : Сварог, 2020. 192 с.

7. Педагогіка дітей раннього віку : навч.-методич. посіб. / Н.В. Рогальська. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. 150 с.

8. Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» / В.А. Воронов, К.В. Ковальчук, Н.В. Піканова, О.Д. Рейпольська, С.О. Сисоєва, К.Ю. Станкевич. Київ: ФОП В.Б. Ференець, 2021. 130 с.

9. Розвиток і виховання дітей раннього віку: вивчення і прогноз. URL: <http://surl.li/uljhj> (дата звернення: 21.08.2023).

10. Смольникова Г. Особливості розвитку психічних процесів у дітей раннього віку. *Палітра педагога*. 2018. № 3. С. 3–6.

11. Стежинки у Всесвіт. Комплексна освітня програма для дітей раннього і передшкільного віку / наук. кер. К. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 224 с.

12. Тельчарова О. П. Педагогіка раннього дитинства: навчально-методичний посібник / О. П. Тельчарова, Л. В. Мороз-Рекотова / за заг. ред. І.Г. Улюкаєвої. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2017. 229 с.

13. Турубарова, А. В. Особливості сенсорного виховання дітей раннього віку в умовах війни в Україні. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. 2023. Вип. 62, Т. 1. С. 80–86.

#### **Практична робота № 4**

***Тема: Особливості виховання і розвитку дітей першого, другого років життя***

##### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Ти мені – я тобі».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

### ***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Особливості розвитку дітей 1-го і 2-го років життя.
2. Виховання дітей у перші тижні життя.
3. Виховання дітей від 2-4 тижнів до 2,5-3 місяців.
4. Виховання дітей від 2,5-3 до 5-6 місяців.
5. Виховання дітей від 5-6 до 12 місяців.
6. Особливості проведення занять і режимних процесів з дітьми 1-го року життя. Організаційні умови у групі дітей 1-го року життя.
7. Особливості режиму та організація режимних процесів.
8. Виховання дітей 2-го року життя: фізичне, розумове, моральне, естетичне. Організація самостійної діяльності дітей.
9. Особливості проведення занять з дітьми 2-го року життя.
10. Організація предметно-ігрового середовища групи дітей 2-го року життя.

### ***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

#### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Укласти глосарій до теми.
2. Запропонувати орієнтовний режим дня для дитини 1-го року життя. При цьому врахувати скільки місяців дитині: 0-3, 3-6, 6-9, 9-12 міс.
3. Запропонувати практичні поради для батьків з питань організації життя дитини 1-го року життя. При цьому врахувати скільки місяців дитині: 0-3, 3-6, 6-9, 9-12 міс.
4. Об'єднатися в пари та підготувати презентацію на одну з тем: «Особливості розвитку і виховання дітей першого року життя», «Особливості розвитку і виховання дітей другого року життя».

#### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Глосарій повинен містити тлумачення понять, які не вживаються в попередніх темах.

2. Структурні компоненти режиму дня: сон, неспання, активна діяльність: формування культурно-гігієнічних навичок, годування, пасивна фізкультура, спілкування, сенсорний розвиток.

3. Практичні поради повинні стосуватися: створення умов для сну, неспання, правил активної діяльності: формування культурно-гігієнічних навичок, періоди годування, вправи для пасивної фізкультури, спілкування, сенсорний розвиток.

4. Виконання четвертого завдання передбачає використання лекційного матеріалу, а також посібників основної і додаткової літератури. Для його виконання пропонуємо обрати спосіб за допомогою технічних редакторів (наприклад, PowerPoint, Canva). Кількість прозірок (слайдів) 8-10. Можна використати зображення-вставки.

### *Література*

#### *основна:*

1. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна. за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький: ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729028/192A3.pdf> (дата звернення: 21.08.2023).

2. Каньоса Н.Г., Бабюк Т.Й., Пукас І.Л. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. 268 с.

3. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.

4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

#### *додаткова:*

1. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. У фокусі уваги організація роботи в групах раннього віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 11. 2020. С. 20–26.

2. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. Моделювання освітнього процесу в групах раннього віку. Збірник наукових праць Інституту проблем виховання НАПН України «Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді». Вип. 24. 2020. С. 85–105.

3. Каньоса Н.Г., Олійник О.М. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник / авт.-упор. Н. Г. Каньоса, О. М. Олійник. Київ : Міленіум, 2019. 156 с.

4. Корендо Р., Сітова С., Ємашова О. Конспекти інтегрованих занять: ранній вік. Серія «Сучасна дошкільна освіта». Київ : «Ранок», 2019. 128 с.

5. Кошель В. М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2019. 160 с.

6. Максименко Д. Мовленнєвий і психічний розвиток дітей раннього віку. Київ : Сварог, 2020. 192 с.

7. Педагогіка дітей раннього віку : навч.-методич. посіб. / Н.В. Рогальська. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. 150 с.

8. Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» / В.А. Воронов, К.В. Ковальчук, Н.В. Піканова, О.Д. Рейпольська, С.О. Сисоєва, К.Ю. Станкевич. Київ: ФОП В.Б. Ференець, 2021. 130 с.

9. Розвиток і виховання дітей раннього віку: вивчення і прогноз. URL: <http://surl.li/uljil> (дата звернення: 21.08.2023).

10. Смольникова Г. Особливості розвитку психічних процесів у дітей раннього віку. *Палітра педагога*. 2018. № 3. С. 3–6.

11. Стежинки у Всесвіт. Комплексна освітня програма для дітей раннього і передшкільного віку / наук. кер. К. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 224 с.

12. Тельчарова О. П. Педагогіка раннього дитинства: навчально-методичний посібник / О. П. Тельчарова, Л. В. Мороз-Рекотова / за заг. ред. І.Г. Улюкаєвої. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2017. 229 с.

13. Турубарова, А. В. Особливості сенсорного виховання дітей раннього віку в умовах війни в Україні. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 62, Т. 1. С. 80–86.

### **Практичне заняття № 5**

***Тема: Особливості виховання і розвитку дітей третього року життя***

#### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Струмочок думок».***

***II. Перевірка виконання завдань самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Особливості розвитку дітей 3-го року життя.
2. Режим та організація режимних процесів дітей 3-го року життя.
3. Організація самостійної діяльності дітей.
4. Заняття з дітьми 3-го року життя.
5. Освітньо-виховний процес у групах дітей раннього віку в умовах війни.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал до теми.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Запропонувати методичні рекомендації для вихователів групи дітей раннього віку з питань співпраці з батьками вихованців в умовах війни.
4. Розробити ескіз оформлення групової кімнати для дітей третього року життя із зазначенням наповнення кожного осередка.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Для вивчення теоретичного матеріалу скористайтеся текстами лекцій і посібниками з основної літератури.

2. Глосарій повинен містити тлумачення понять, які не вживалися в попередніх темах.

3. Під час укладання методичних рекомендацій (завдання № 3) зверніть увагу на можливості ІКТ, чатів. Окремо запропонуйте рекомендації з питань співпраці й зворотного зв'язку з батьками, які вивезли дитину за межі України.

4. Для виконання четвертого завдання доцільно використовувати поради фахівців, наприклад з Web-сайтів закладів дошкільної освіти.

### ***Література***

#### ***основна:***

1. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна; за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький: ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.

2. Каньоса Н.Г., Бабюк Т.Й., Пукас І.Л. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. 268 с.

3. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.

4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

#### ***додаткова:***

1. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. Моделювання освітнього процесу в групах раннього віку. Збірник наукових праць Інституту проблем виховання НАПН України «Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді». Вип. 24. 2020. С. 85–105.

2. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. У фокусі уваги організація роботи в групах раннього віку. *Вихователь-методист*, № 11. 2020. С. 20–26.

3. Каньоса Н.Г., Олійник О.М. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник / авт.-упор. Н. Г. Каньоса, О. М. Олійник. Київ : Міленіум, 2019. 156 с.
4. Корендо Р., Сітова С., Ємашова О. Конспекти інтегрованих занять: ранній вік. Серія «Сучасна дошкільна освіта». Київ. : «Ранок», 2019. 128 с.
5. Кошель В.М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2019. 160 с.
6. Максименко Д. Мовленнєвий і психічний розвиток дітей раннього віку. Київ : Сварог, 2020. 192 с.
7. Педагогіка дітей раннього віку : навч.-методич. посіб. / Н.В. Рогальська. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. 150 с.
8. Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» / В.А. Воронов, К.В. Ковальчук, Н.В. Піканова, О.Д. Рейпольська, С.О. Сисоєва, К.Ю. Станкевич. Київ: ФОП В.Б. Ференець, 2021. 130 с.
9. Розвиток і виховання дітей раннього віку: вивчення і прогноз. URL: <http://surl.li/uljpr> (дата звернення: 21.08.2023).
10. Смольникова Г. Особливості розвитку психічних процесів у дітей раннього віку. *Палітра педагога*. 2018. № 3. С. 3–6.
11. Стежинки у Всесвіт. Комплексна освітня програма для дітей раннього і передшкільного віку / наук. кер. К. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 224 с.
12. Тельчарова О. П. Педагогіка раннього дитинства : навчально-методичний посібник / О. П. Тельчарова, Л. В. Мороз-Рекотова / за заг. ред. І. Г. Улюкаєвої. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2017. 229 с.
13. Турубарова, А. В. Особливості сенсорного виховання дітей раннього віку в умовах війни в Україні. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 62, Т. 1. С. 80–86.

## **Практичне заняття № 6**

***Тема: Мета і завдання виховання дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Струмочок думок».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Ідеал і мета виховання дітей дошкільного віку.
2. Особливості формування ключових компетентностей під час здобуття дошкільної освіти.
3. Нормативно-правові, інструкційно-методичні документи в дошкільній освіті.
4. Мета, завдання і зміст виховання дітей дошкільного віку в чинних вітчизняних програмах виховання і розвитку дитини.
5. Особливості роботи вихователя в інклюзивних групах.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал до теми.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Презентувати анотацію Базового компонента дошкільної освіти.
4. На основі аналізу публікацій у фахових журналах для працівників дошкільної освіти запропонувати сучасні форми роботи в інклюзивних групах.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Анотація БКДО (завд. № 3) має містити мету і принципи реалізації Стандарту, цінності дошкільної освіти, коротку характеристику освітніх напрямів і компетентностей дошкільника, умови реалізації Стандарту.
2. Виконуючи четверте завдання, скористайтеся публікаціями в журналах «Дошкільне виховання», «Вихователь-методист дошкільного закладу», «Палітра педагога».

## ***Література***

### ***основна:***

1. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3: навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).
2. Беленька Г. Відкриваймо горизонти життя разом. *Дошкільне виховання*. 2016. № 6. С. 2-4.
3. Семенова Н.І., Брушневська І.М. Корекційна валіза вихователя дошкільного навчального закладу. Луцьк : Друк Формат, 2017. 308 с.
4. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 Освіта / Педагогіка для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / під.кер. А. Богуш. Київ, 2019. 20 с.
5. Як реалізувати Базовий компонент дошкільної освіти: настанови від авторів. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 2. С. 10–16.
6. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство Україна», 2019. 300 с.
7. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2019. 304 с.

## **Практичне заняття № 7**

***Тема: Розумове виховання дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мозковий штурм».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Сутність основних понять у галузі розумового виховання дошкільників. Сенсорно-пізнавальна компетентність дитини.
2. Народна дидактика як основа розумового виховання дошкільнят.
3. Завдання, зміст та особливості (умови, принципи, методи, форми, засоби тощо) розумового виховання дошкільнят.
4. Сенсорне виховання як основа розумового виховання дітей дошкільного віку.
5. Особливості розумового виховання у різних видах діяльності дошкільників.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал до теми.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Розробити методичні рекомендації для вихователів з питань розумового виховання дошкільників в умовах війни.
4. Запропонувати зміст консультації для батьків щодо застосування гри в розумовому вихованні дошкільників. До консультації оформити орієнтовний перелік ігор, в які батьки можуть грати з дітьми вдома.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Рекомендації для вихователів (завд. № 3) можна розробити в редакторі PowerPoint або Canva. У змісті презентації обов'язково розмістіть матеріал про форми й методи розумового виховання в умовах війни.
2. Під час розроблення консультації для батьків (завд. № 4) наведіть приклади всіх різновидів ігор, добір іграшок та ігрового матеріалу до них.

***Література:***

***основна:***

1. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3 : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.

2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

**додаткова:**

1. Болотіна Л. Р. Дошкільна педагогіка. Київ : Юрайт, 2020. 219 с.

2. Бондар Т.В. Ігрові технології як засіб розумового розвитку дітей середнього дошкільного віку в закладі дошкільної освіти. URL: <https://www.repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

3. Валентьєва Т.І. Педагогіка дошкільна : навчальний посібник. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2015. 72 с.

4. Зеленська О. В. Ігрова технологія як ефективний засіб розумового виховання дітей у сучасному закладі дошкільної освіти. Укладання збірки ігрових технологій: кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2023. 76 с.

5. Крутій К., Грицишина Т. Stream-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. № 1. С. 3–7.

6. Крутій Катерина, Стеценко Ірина. STREAM-освіта: розвиваємо критичне мислення дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 3. С. 3–8.

7. Крутій Катерина. Розвиток навичок критичного мислення у дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2021. № 11. С. 3–6.

8. Мазур Т. Ігрова технологія як ефективний засіб розумового виховання дітей в сучасному закладі дошкільної освіти. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (28 квітня 2021 року). Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. 34–40.

9. Савченко Л. Л. Інтелектуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку як складник розумового розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Випуск 71, 2019. С. 221–224.

10. Шалда Н. Проблемні запитання – імпульс для дослідження. *Дошкільне виховання*. 2021. № 11. С. 24–27.

11. Шалда Н. Упроваджуємо STREAM-освіту. *Дошкільне виховання*. 2020. № 3. С. 9–10.

## **Практичне заняття № 8**

***Тема: Сенсорне виховання дітей дошкільного віку.***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мікрофон».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Зміст понять «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «сенсорно-пізнавальна компетентність» дітей дошкільного віку.

2. Освітній напрям БКДО «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Сенсорно-пізнавальна компетентність.

3. Завдання і зміст сенсорного виховання в дошкільному віці.

4. Умови й методика сенсорного виховання в закладі дошкільної освіти.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал до теми.

2. Укласти глосарій до теми.

3. Презентувати добірку ігор та ігрових вправ для розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку (вікова група на вибір).

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Теоретичний матеріал дивіться в лекції та основній літературі.

2. Глосарій до теми укладіть з тих понять, які не вживаються в попередніх темах.

3. Добираючи ігри та ігрові вправи, враховуйте вік дитини, додайте декілька рекомендацій щодо їх планування й проведення протягом дня.

## *Література*

### *основна:*

1. Кошель В.М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2019. 60 с.
2. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

### *додаткова:*

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).
2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.
3. Керівництво дошкільним навчальним закладом. Інформативно-методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / упорядники Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусинець, О. Тимофеева. Тернопіль : Мандрівець, 2006. 168 с.
4. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти. Методичний посібник. Третє видання зі змінами /упорядники Н.М. Шаповал, В.О. Левченко, Г.М. Остапчук та ін.; за заг. ред.: Н.М. Шаповал, О.М. Кулик Т.В. Киричук. Тернопіль : Мандрівець, 2021. 184 с.
5. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; за заг. наук. ред.

Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) у 2 частинах / Аксьонова О.П. та ін.; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР–Україна», 2019. 488 с.

7. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упоряд. О.М. Баєр, Л.В. Батліна, А.М. Богуш та ін.; наук. керівник акад. А.М. Богуш / за заг. ред. Л.В. Батліної. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 200 с.

8. Сенсорний розвиток: з досвіду роботи. 3–4 роки / М. Л. Кривоніс та ін. Харків: Видавництво «Ранок», 2012. 240 с.

9. Стежинки у Всесвіт. Комплексна освітня програма для дітей раннього і передшкільного віку / наук. кер. К. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 224 с.

10. Тріщун Н. А. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку. Ржищів, 2013. 44 с.

11. Федорович А. В. Особливості ознайомлення дітей з кольором у системі сенсорного виховання Марії Монтессорі. *Молодь і ринок*. 2016. № 9. С. 53–57.

## **Практичне заняття № 9**

***Тема: Моральне виховання дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Струмочок думок».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Сутність основних понять морального виховання дошкільників.

2. Моральне виховання через призму основних компетентностей дітей дошкільного віку.

3. Методологічні засади морального виховання. Соціально-громадянська компетентність дітей дошкільного віку.

4. Народна педагогічна деонтологія як основа морального виховання дошкільників.

5. Завдання, зміст та особливості (умови, принципи, методи, форми, засоби тощо) морального виховання дошкільнят.

6. Особливості морального виховання дітей різних вікових груп.

#### ***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

##### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал теми.

2. Укласти глосарій до теми.

3. Розробити рекомендації для вихователів з питань, як реалізувати зміст морального виховання дітей дошкільного віку, формуючи ключові компетентності дітей дошкільного віку.

4. Оформити: 1) перелік літературних творів, 2) пізнавальних мультфільмів та телепередач (українських або зарубіжних), за допомогою яких можна реалізовувати завдання морального виховання для дітей обраної вікової групи.

##### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Розробляючи рекомендації (завдання № 3), вкажіть, як реалізуються завдання морального виховання в різних видах діяльності дітей: ігровій, трудовій, художньо-творчій, спілкуванні.

2. Виконання четвертого завдання доцільно оформити у вигляді презентації або окремого файлу, де буде репрезентовано та систематизовано матеріал, визначений у завданні. Перелік літературних творів має складати не менше десяти. Для оформлення пізнавальних мультфільмів та телепередач доцільно зазначити їх автора, назву та додати електронне посилання.

##### ***Література:***

###### ***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

2. Теорія і методика морального виховання дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник дл студентів педагогічного факультету спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / укл. Л. Б. Мельничук, М.А. Шкабаріна. Рівне: Міжнародний економікогуманітарний університет ім. акад. Степана Дем'янчука, 2021. 32 с.

**додаткова:**

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 21.08.2023).

2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

3. Каплуновська О. Моральні бесіди: діяльнісний підхід. *Дошкільне виховання*. 2015. № 10. С. 11–14.

4. Карабаєва І. Що таке справедливість і як її сформувати у дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 5. 2020. С. 21.

5. Коваленко А. Скажімо «Ні!» негідним вчинкам : моральне виховання старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2016. № 5. С. 25–27.

6. Лохвицька Л.В. Моральна пектораль: книжка для читання дітям у закладі дошкільної освіти. Тернопіль: Мандрівець, 2020. 200 с.

7. Лохвицька Л.В. Скарбниця моралі: Програма з морального виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2020. 96 с. URL: <http://surl.li/ullda> (дата звернення: 21.08.2023).

8. Морозова С. Будьмо толерантними. *Дошкільне виховання*. 2020. № 12. С. 14–16.

9. Патріотичне виховання в ДНЗ. Посібник вихователю. URL: <https://knigoland.com.ua/patriotichne-vikhovannya-v-dnz-item> (дата звернення: 21.08.2023).

10. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Виховання у дітей дошкільного віку основ моральної культури. *Психолого-педагогічні науки*. 2020. № 3. С. 92–96.

11. Презентація «Моральне виховання дітей дошкільного віку». URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-moralne-vihovanna-ditej-doskilnogo-viku-502081.html> (дата звернення: 21.08.2023).

12. Сіданіч І. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку: проблеми і перспективи: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 19 листопада 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 3(2). С. 1–5. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-10> (дата звернення: 21.08.2023).

13. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль : «Мандрівець», 2016, 72 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/8ukrayina-moya-batkivshhina-rejpolaska.pdf> (дата звернення: 21.08.2023).

## **Практичне заняття № 10**

***Тема: Виховання дисциплінованості і культури поведінки дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми за допомогою інтерактивної технології «Струмочок думок».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Поняття про дисциплінованість дитини. Своєрідність дисципліни дошкільника.

2. Освітній напрям БКДО «Дитина в соціумі». Формування особистісної компетентності.

3. Виховання культури поведінки у дошкільників (культури спілкування, діяльності, культурно-гігієнічних навичок).

4. Формування валеологічної культури в дітей різних вікових груп.

#### ***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

##### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал теми.

2. Укласти глосарій до теми.

3. Дібрати літературні твори, приказки, прислів'я, які можна використати з метою виховання дисциплінованості і культури поведінки дошкільників.

4. Розробити план роботи на 2 тижні із використанням засобів, спрямованих на виховання дисциплінованості і культури поведінки дошкільників. Вікову групу обрати самостійно.

##### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Добірку творів (завд. № 3) рекомендується оформити у вигляді бібліографічного покажчика. Після назви кожного твору вказати, які якості, риси характеру виховуються на основі його змісту.

2. Виконання четвертого завдання доцільно оформити у вигляді презентації або окремого файлу, де буде репрезентовано та систематизовано матеріал, визначений у завданні для кожної вікової групи окремо. У плані передбачити і форми роботи з батьками дошкільнят.

#### ***Література***

##### ***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

2. Соціально-моральне виховання дошкільника: дослідно-технологічні аспекти: навч.-метод. посібник для студ. пед. спец. / укл.: О.Л. Кононко, Н. П. Пихтіна, С. І. Матвієнко, А. М. Аніщук, Л. В. Бобро, О. В. Лісовець; за заг. ред. О. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 415 с.

##### ***додаткова:***

1. Гаврилюк М. В. Виховання базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку засобом сюжетно-рольової гри. Укладання збірки сюжетно-рольових ігор: кваліфікаційна робота / М. В. Гаврилюк; науковий керівник – К. Є. Суятинова. Кривий Ріг: КДПУ, 2021. 81 с.

2. Гарбар С. Особливості виховання культури поведінки дітей дошкільного віку в умовах ЗДО: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ve/3/ve307.pdf> (дата звернення: 21.08.2023).

3. Гарбар С. Педагогічні умови виховання культури поведінки дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 37, том 1, 2022. С. 253–260.

4. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проєкту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

5. Желан А. В. Виховання культури поведінки дітей дошкільного віку. URL: [http://en.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/7\\_10.pdf](http://en.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/7_10.pdf) (дата звернення: 21.08.2023).

6. Кононко О. Л. Розвинена воля – важлива складова особистісної компетентності дошкільника. *Вихователь-методист*. 2016. № 2. С. 42–46.

7. Пихтіна Н. П. Профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 376 с.

8. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: Монографія / Г.Беленька, С.Васильєва, Н.Гавриш та ін. Харків: Друкарня «Мадрид», 2015. 330 с.

## **Практичне заняття № 11**

***Тема: Правове виховання дітей дошкільного віку***

***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Термінологічний діалог».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Актуальність правового виховання дітей на сучасному етапі. Класифікація прав. Освітній напрям «Дитина в соціумі» БКДО про правове виховання дошкільників.

2. Ставлення до дітей в архаїчних культурах.

3. Становлення ідеї захисту прав дітей у міжнародному праві.

4. Захист прав дітей в українській правовій системі. Формування соціально-громадянської компетентності.

5. Завдання, напрями, зміст і форми правового виховання в дошкільній освіті.

***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.

2. Укласти глосарій до теми.

3. Підготувати виступ для батьків на тему «Діти також мають права».

4. Презентувати методичні рекомендації для вихователів з питань правового виховання дітей в умовах війни.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Для виконання третього завдання використайте матеріал про право дитини на безпеку в умовах війни.

2. Виконання четвертого завдання доцільно оформити у вигляді презентації PowerPoint, Canva або окремого файлу, де буде репрезентовано та систематизовано матеріал, визначений у завданні.

***Література***

***основна:***

1. Скрипник Н. Актуальні проблеми правового виховання дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 48 с.

**додаткова:**

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

2. Бондаренко І. Правове виховання старших дошкільників в умовах функціонування закладу дошкільної освіти. Науковий збірник *«Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка»*. 2019. Вип. 25. С. 188–192.

3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

4. Задорожна Г.С. Педагогічні умови правового виховання дітей 6-7 річного віку у взаємодії сім'ї і закладу освіти. Дис. на здоб канд пед. наук. 13.00.08. Сумськ держ педаг. унів ім. Макаренка. 2018. 271 с.

5. Попадич О. О. Правове виховання дітей дошкільного віку: основні форми роботи закладів дошкільної освіти з батьками. *Virtus: Scientific Journal / Editor-inChief M.A. Zhurba – March # 42, 2020., 2020. P. 77–81.*

6. Сорочинська О.А., Олійник Д.С., Денисюк І.О. Діагностика рівня правової вихованості у дітей старшого дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2023. № 8 (26). С. 297–304.

7. Стаєнна О. Правове виховання дошкільників: що і як робити. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/957621> (дата звернення: 08.09.2023).

## Практичне заняття № 12

**Тема: Національно-патріотичне і мультикультурне виховання дошкільників**

### План

**I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Термінологічний двобій».**

**II. Перевірка виконання самостійної роботи.**

**III. Обговорення основних питань теми:**

1. Сутність поняття «патріотизм», «соціально-громадянська компетентність». Сучасні підходи до патріотичного виховання.

2. Національно-патріотичне виховання в ЗДО, його завдання, напрями, зміст і засоби.

3. Завдання і напрями мультикультурного виховання в закладі дошкільної освіти.

4. Характеристика змісту і засобів мультикультурного виховання дошкільників.

**IV. Підсумки заняття. Рефлексія.**

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Запропонувати систему роботи з розвитку соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку (групу обрати самостійно) на місяць за орієнтовною схемою:

Дата і час	Форма і метод (засіб)	Мета і матеріали	Попередня і наступна робота

4. Запропонувати наповнення куточка «Патріоти» для старшої групи.

**Рекомендації до виконання завдань СР:**

1. Виконуючи завдання № 3, орієнтуйтеся на завдання, напрями і засоби національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; скористайтеся документами, які регламентують освітній процес у закладі дошкільної освіти: БКДО, чинні освітні програми; враховуйте особливості віку дошкільнят, регіональний аспект; результати сучасних досліджень з національно-патріотичного виховання дошкільників; запропонуйте форми роботи з батьками.

2. Для виконання четвертого завдання можна скористатися ІКТ і створити презентацію. Для зразка перегляньте матеріали сайтів українських ЗДО.

### ***Література***

#### ***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

#### ***додаткова:***

1. Бабичева Т. Мій рідний край, моя країна. Свято до Дня незалежності України для дітей старшої групи. *Дошкільне виховання*. 2021. № 7. С. 38–43.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf) (дата звернення: 08.09.2023).

3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

4. Каплуновська О. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: «Мандрівець», 2016. 72 с.

5. Саврій Ю. Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до формування основ етнокультури у дітей

старшого дошкільного віку. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2020. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

6. Шевчук А. Дитяча хореографія: навчально-методичний посібник. Тернопіль : «Мандрівець», 2016. 288 с.

### **Практичне заняття № 13**

***Тема: Трудове виховання дітей дошкільного віку***

#### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мікрофон».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Сутність основних понять проблеми трудового виховання дошкільників. Формування предметно-практичної компетентності дошкільників.

2. Значення і завдання трудового виховання дітей дошкільного віку.

3. Своєрідність дитячої праці, її виховне значення.

4. Етапи розвитку трудової діяльності в дошкільному дитинстві.

5. Види і зміст трудової діяльності дітей у різних вікових групах.

6. Форми організації праці дітей.

7. Методика організації трудової діяльності у різних вікових групах.

8. Ознайомлення дітей з працею дорослих.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.

2. Укласти глосарій до теми.

3. Запропонувати перелік трудових доручень для дітей різних вікових груп.

4. Запропонувати практичні поради батькам з питань залучення дітей до господарсько-побутової праці.

#### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. Для виконання третього завдання скористайтеся інформацією з чатів вітчизняних ЗДО. Обов'язково вкажіть посилання на інформацію, якою ви скористалися.

2. Виконання четвертого завдання доцільно оформити у вигляді презентації PowerPoint або окремого файлу. При цьому враховуйте вік дітей.

#### ***Література***

##### ***основна:***

1. Беленька Г. В. Зростання дошкільника в праці. Київ : Шк. світ, 2010. 112 с.

2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

##### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20v\\_azovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20v_azovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

2. Беленька Г. Формуємо в дітей звичку до трудових зусиль за допомогою чергувань. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/957621> (дата звернення: 08.09.2023).

3. Вільхова О., Манжелій Н. Виховання у дітей дошкільного віку позитивного ставлення до трудової діяльності. URL: <http://surl.li/ulkmh> (дата звернення: 08.09.2023).

4. Вурста А. Черепаня Н. Взаємозв'язок сім'ї і дошкільного закладу з питань трудового виховання. URL: <http://surl.li/ulkmh> (дата звернення: 08.09.2023).

5. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проєкту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

6. Досвід ЗДО «Віночок» Бориспільської міської ради. URL: <http://surl.li/ulkls> (дата звернення: 08.09.2023).

7. Загородня Л.П. Таємниці літо відкриває дітям. *Палітра педагога*. 2022. №5-6. С. 3–9.

8. Ковальчук Л. Фестиваль професій : інтегроване заняття для старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2015. № 4. С. 26–27.

7. Коновал Н. Щоб зростали діти працюючі : семінар-практикум для батьків за участю дітей. *Палітра педагога*. 2015. № 3. С. 9–11.

8. Пісоцька Л. Основні напрями організації трудового виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти та у сім'ях вихованців. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3712> (дата звернення: 08.09.2023).

9. Бадер С. Як перевірити організацію трудового виховання дошкільників. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10012338>. (дата звернення: 08.09.2023).

10. Машовець М. Трудове виховання дітей дошкільного віку: пошук нових ідей. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(2). С. 147–153. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv\\_2018\\_7\(2\)\\_\\_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2018_7(2)__18) (дата звернення: 08.09.2023).

## **Практичне заняття № 14**

***Тема: Початкове економічне виховання дошкільників***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Струмочок думок».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Поняття про початкове економічне виховання дошкільників. Сучасні дослідження в галузі економічної освіти дітей дошкільного віку.

2 Завдання економічного виховання дошкільників у програмах навчання і виховання в ЗДО.

3. Зміст початкового економічного виховання в дошкільному віці:

а) основні умови успішного засвоєння економічних знань;

б) характеристика ефективних форм і засобів економічного виховання;

в) роль сім'ї, взаємодія вихователів і батьків у вирішенні завдань початкового економічного виховання дошкільників.

#### ***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

##### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.

2. Укласти глосарій до теми.

3. Переглянути конспект заняття Гаріпової С., Іскри О., Буркан О. Майбутнє без сміття: заняття для дітей старшої групи. *Дошкільне виховання*. 2021. № 6. С. 30-32. Проаналізувати його з позицій формування предметно-практичної компетентності дошкільників.

#### ***Література***

##### ***основна:***

1. Граф А.М. Формування економічної компетентності дітей дошкільного віку: посіб. для вихователя. Київ: Основа, 2021. 144 с.

##### ***додаткова:***

1. Атрощенко Т. О. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників засобами мовленнєво-ігрової діяльності. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». Харків, 2015. Вип. № 47. С. 3–11.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

3. Гавриш Н., Безсонова О. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей: методичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2012. 256 с.

4. Гавриш Н., Брежнєва О., Кіндрат І., Рейпольська О. Розумне виховання: методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 176 с.

5. Гавриш Н., Саприкіна О., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / заг. ред. О. Пометун. Донецьк: «ЛПРА», 2014. 120 с.

6. Гаріпова С., Іскра О., Буркан О. Майбутнє без сміття: заняття для дітей старшої групи. *Дошкільне виховання*. 2021. № 6. С. 30–32.

7. Грама Н. Економічне виховання особистості дитини-дошкільника. Розвиток особистості дитини дошкільного віку в різних видах діяльності: монографія / А.М. Богущ, Н.Г. Грама, Н.І. Луцан та ін.. Одеса : Вид. Бакаєв В.В., 2013. 236 с.

8. Григоренко Г., Жадан Р. Виховуємо раціонального споживача. *Дошкільне виховання*. 2017. № 1. С. 16–20.

9. Григоренко Г., Жадан Р. Дітям про житлово-комунальні послуги. Заняття для старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2018. № 12. С. 21–23.

10. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проєкту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

11. Іванова А. М. Формування елементарних економічних знань у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності : кваліфікаційна робота. Ніжин, 2019. 99 с.

12. Іванчук С. А. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / Південноукраїнський нац. ун-т ім. К. Д. Ушинського, Одеса, 2017. 20 с.

13. Курінний Я. В. Діагностика ефективності економічної соціалізації дітей 5-6-ти років у дошкільних навчальних закладах. *Наукова скарбниця*

*освіти Донеччини: науково-методичний журнал. Слов'янськ, 2017. № 2. С. 60–64.*

14. Матвієнко С. І., Іванова А. М. Економічна соціалізація дітей старшого дошкільного віку: до постановки проблеми. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. 15 березня 2019 року, м. Кременчук. Кременчук: Методичний кабінет, 2019. С. 144.*

15. Низковська О. Соціально-економічній освіті – новий підхід. *Дошкільне виховання. 2016. № 3. С. 6–8.*

16. Савчук О. Гра-стратегія: формуємо соціальний досвід дошкільнят. *Дошкільне виховання. 2016. № 12. С. 20–22.*

17. Сулімова С., Сокиринська Н. Соціально-фінансова освіта: успішний досвід. *Дошкільне виховання. 2016. № 4. С. 9–11.*

## **Практичне заняття № 15**

***Тема: Виховання статі в дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мікрофон».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Визначення понять «стать», «статева соціалізація», «статеве виховання». Значення статевого виховання.

2. Завдання статевого виховання дошкільників в освітньому напрямі «Дитина в соціумі» БКДО.

3. Сучасні моделі і принципи статевого виховання.

4. Статевий досвід дошкільників та помилкові статеві уявлення.

5. Становлення статевої ідентифікації, диференціації та самосвідомості в дошкільному дитинстві.

6. Зміст і методи статевого виховання в ЗДО.

7. Роль сім'ї у статевому вихованні дитини.

#### ***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

##### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Розробити конспект заняття, спрямованого на виховання статевої ідентифікації та диференціації дошкільників.
4. Запропонувати зміст дистанційної форми взаємодії з батьками дошкільників з питань статевого виховання.

##### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Для виконання третього завдання потрібно підготувати дидактичний матеріал, необхідний для його проведення. Вікову групу обирайте самостійно.
3. Виконуючи четверте завдання, візьміть до уваги вік дітей, рівень освіченості батьків, особливості сімей (повні, неповні).

#### ***Література***

##### ***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

##### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 09.04.2024).
2. Биркун А. Статеве виховання дітей дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри. (Магістерська робота). Ніжин. 2021. URL: <http://surl.li/ulkkkr> (дата звернення: 08.04.2024).
3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту

Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

4. Мельник І., Заремба Л. Статеврольове виховання дошкільників як педагогічна проблема. *Молодий вчений*, 2 (78), 2020 С. 442–445. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-2-78-93> (дата звернення: 08.04.2024).

5. Нежура Т.В., Собчук А.А. Статеве виховання дітей дошкільного віку через призму наступності систем дошкільної та початкової освіти. *Дошкільна педагогіка*. Випуск 31. Т. 2. 2021. С. 159–162.

6. Поліщук А. Роль батьків у формуванні статево-рольвих уявлень дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/4124/1/polichyk.pdf> (дата звернення: 08.04.2024).

## **Практичне заняття № 16**

***Тема: Естетичне виховання дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мікрофон».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Зміст мистецько-творчої компетентності освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» БКДО.

2. Завдання, зміст та особливості (умови, принципи, методи, форми, засоби тощо) естетичного виховання дітей дошкільного віку.

3. Використання народних засобів в естетичному вихованні дошкільників.

4. Особливості естетичного виховання дітей різних вікових груп.

5. Проблеми художньої творчості дітей дошкільного віку.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Запропонувати ескіз оформлення групової кімнати. Проаналізувати його з позицій реалізації завдань естетичного виховання (додаток Д).
4. Запропонувати практичні поради батькам з питань розвитку естетичних смаків і вподобань, формування навичок естетичної діяльності в дошкільників.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Для виконання третього завдання можна підготувати власний ескіз, а можна віднайти в Інтернеті.
3. Виконання четвертого завдання доцільно оформити у вигляді презентації PowerPoint або окремого файлу. При цьому враховуйте вік дітей, місцевість, в якій проживають сім'ї (сільська, міська).

***Література***

***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).
2. Григоренко В. Особливості естетичного виховання старших дошкільників у процесі ознайомлення з декоративно-ужитковим мистецтвом: критерії і показники. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Випуск 53, 2015. С. 255–261.

3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

4. Єфімако Ю. Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти. Магістерська робота. Херсонський ДУ, 2021. URL: <http://surl.li/ulleh> (дата звернення: 08.09.2023).

5. Пилявська М., Гнезділова К. Педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2021»*: XXIII Всеукраїнська наукова конференція молодих учених / редкол.: О. В. Черевко (голова) [та ін.]. 2021. С. 496–499.

6. Танько Т. П., Чернявська М. В. Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах освіти України (друга половина ХХ століття) : навч. посіб. Харків: ХНПУ, 2017. 204 с. URL: <http://surl.li/ullel> (дата звернення: 08.09.2023).

## **Практичне заняття № 17**

***Тема: Виховання обдарованих дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мікрофон».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Визначення понять «обдарованість», «талант». Характеристика проявів обдарованості.

2. Виявлення і розвиток обдарованості в дошкільному дитинстві.

3. Особливості обдарованих дітей дошкільного віку.

4. Логіко-математична, технологічна компетентності як показники обдарованості дошкільників.

5. Специфіка взаємовідносин в сім'ї з обдарованою дитиною.
6. Розвиток творчих здібностей дітей і стимулювання інтересів.

#### ***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

##### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Дібрати ігри, вправи, завдання для розвитку образотворчої обдарованості (зображувальних здібностей) дошкільників.
4. Розробити рекомендації для вихователів щодо організації життєдіяльності обдарованої дитини.

##### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Виконання третього завдання доцільно оформити у вигляді презентації PowerPoint або окремого файлу. При цьому враховуйте вік дітей.
3. Розробляючи рекомендації, врахуйте вік обдарованої дитини і вид обдарованості.

#### ***Література***

##### ***основна:***

1. Лазарович Н. Обдарованість у дошкільному віці: Навчально-методичний посібник. Берегово: ВНПЗ Галицька академія, 2009. 220 с.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

##### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.03.2024).

2. Демченко О. Організація квазіпрофесійної діяльності майбутніх вихователів обдарованих дітей на практичних заняттях із педагогічних дисциплін. URL: part\_1/10.pdf (дата звернення: 08.09.2023).

3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

4. Карабаєва І. І. Підтримка обдарованих дошкільників – стратегія розвитку творчого потенціалу дітей. Актуальні проблеми психології: Проблеми психології обдарованості: [збірник наукових праць / за ред. С. Д. Максименко та Р. О. Семенової]. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. Т.6, Вип. 3., 2008. С. 128–129.

5. Обдарована дитина у просторі виховних інновацій: матеріали науково-практичного онлайн-вебінару (16 грудня 2020 р.). Івано-Франківськ: ПНУ, 2021. 78 с.

6. Піроженко Т. О. Особистісний потенціал дитини дошкільного віку URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/24.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

7. Розвиток творчого потенціалу обдарованих дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/6.-Obdarovana-dytyuna.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

## **Практичне заняття № 18**

***Тема: Виховання дітей різновікової групи закладу дошкільної освіти***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Струмочок думок».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Характеристика різновікової групи, моделі організації освітньо-виховної роботи в ній.

2. Планування освітньо-виховного процесу в різновіковій групі.
3. Форми організації освітнього процесу в різновіковій групі.
4. Особливості формування ключових компетентностей дітей різновікової групи.
5. Організація ефективної взаємодії дітей у різновіковій групі.
6. Створення предметного розвивального середовища в групі.

#### ***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

##### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Скласти орієнтовний календарний план роботи з дітьми різновікової групи на 5 днів.
4. Розробити конспект заняття з дітьми різновікової групи. Тип заняття за способом організації дітей обрати самостійно.

##### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Для виконання третього завдання скористайтеся будь-якою чинною освітньою програмою. План складайте на першу половину дня (додаток М).

#### ***Література***

##### ***основна:***

1. Виховання та навчання дітей дошкільного віку в різновікових групах: курс лекцій / уклад. О. М. Попович. Мукачево: МДУ, 2018. 104 с.
2. Пісоцька Л. М. Виховання у різновікових групах закладу дошкільної освіти: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 241 с.

##### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

3. Калуська Л.В. Соняшникова ігротека: збірник ігор та вправ для дітей раннього і дошкільного віку. Тернопіль : Астон, 2016. 392 с.

4. Паласевич І. Особливості організації життєдіяльності дітей різновікової групи в умовах ДНЗ. URL: [https://dspu.edu.ua/youngsc/AQGS/2013\\_6-2/pedagogy/115-121.pdf](https://dspu.edu.ua/youngsc/AQGS/2013_6-2/pedagogy/115-121.pdf) (дата звернення: 08.09.2023).

5. Пісоцька Л., Пісоцький О. Середовище розвитку дитини різновікової групи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»* (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. № 3. С. 74–82.

6. Смольникова Г. Як створити позитивний мікроклімат у різновіковій групі. *Дошкільне виховання*. 2017. № 6. С. 6 – 9.

## **Практичне заняття № 19**

***Тема: Гра та іграшка дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Ти мені, я тобі».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Зміст освітнього напрямку «Гра дитини» БКДО.
2. Наукові теорії та сучасні дослідження гри.
3. Ігрова діяльність як засіб всебічного розвитку дитини. Особливості формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку.
4. Класифікація ігор.
5. Значення іграшки, її освітня і виховна цінність.

6. Вимоги до іграшок. Українська народна іграшка.

#### ***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

##### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Створити презентацію для вихователів на тему «Ігрова діяльність як засіб всебічного розвитку дитини».
4. Розробити конспект заняття на тему «Ознайомлення з українською іграшкою» (схема написання конспекту додаток Е). Підготуватися до моделювання його фрагменту.

##### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Презентацію пропонуємо виконувати за допомогою технічних редакторів (наприклад, PowerPoint, Canva). Прозірок (слайдів) має бути від п'яти до десяти. Зміст презентації має висвітлювати використання гри у фізичному, розумовому, естетичному, моральному, трудовому, екологічному, валеологічному вихованні дитини. Доцільно виступ-презентацію закінчити рекомендаціями для вихователів щодо ефективного використання гри в розвитку й вихованні дошкільників.
3. Виконання четвертого завдання передбачає презентування або власного конспекту, або конспекту, який ви знайшли в Інтернеті. У другому варіанті необхідно додати посилання, авторські дані, перечитавши конспект, впевнитись, що він відповідає віковій дитини-дошкільника.

#### ***Література***

##### ***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

##### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

3. Крутій К., Деснова І., Замелюк М. Дефініція «Гра як провідний тип діяльності дошкільника»: аналіз підходів. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка», Вип. 4, ч. 2, 2021. С. 84–90.

4. Стаєнна О. Ігрова діяльність дошкільників: сучасний формат. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 10. С. 38–42.

5. Artemova L., Zahorodnia. L., Marieieva T.(2023). The choice of toys by early childhood children. *Amazonia investiga* Volume 12, Issue 67, Page 173–184. URL:<https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2462/3610> (дата звернення: 02.04.2024).

6. Linda D. Smart Pedagogy of Game-based Learning. Series : Advances in Game-Based Learning. Springer, 2021. 238 s.

7. My First Baby Games. Harper Collins Publishers, 2001. URL: <https://www.harpercollins.com/products/my-firstbaby-games-public-domain?variant=32117650227234> (дата звернення: 02.04.2024).

8. Opie I., Opie P. Children's Games in Street and Playground. 2013. 464 s. URL: <https://www.amazon.com/Childrens-Games-Street-Playground-Iona/dp/1782500324> (дата звернення: 03.04.2024). № 5–6. С. 26–27.

## Практичне заняття № 20

*Тема: Сюжетно-рольові ігри дітей дошкільного віку*

*План*

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мікрофон».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Характерні особливості творчих ігор дошкільників. Формування ігрової компетентності дітей різних вікових груп в умовах війни.
2. Особливості та етапи розвитку сюжетно-рольових ігор.
3. Розвиток ігрового задуму в сюжетно-рольовій грі.
4. Організація та проведення ігор у сюжетоскладання.
5. Педагогічне керівництво розвитком сюжетно-рольових ігор.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Запропонувати методичні рекомендації для вихователів з питань організації освітнього простору й керівництва творчими іграми в умовах дистанційної освіти.
4. Запропонувати іграшки й обладнання для сюжетно-рольових ігор (вікова група на вибір)

Назва гри	Мета	Іграшки й матеріали

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Розробляючи методичні рекомендації, візьміть до уваги вік дітей, характеристику творчих ігор, особливості взаємодії з дошкільнятами в дистанційному форматі.
3. Виконання четвертого завдання доцільно оформити у вигляді презентації PowerPoint, Canva або окремого файлу.

## *Література*

### *основна:*

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

### *додаткова:*

1. Агіляр Туклер В. Система виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі. *Молодь і ринок*: щомісячний науково-педагогічний журнал. 2019. №12 (179). С. 158–162.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

4. Соловійова Л. Сюжетно-рольова гра – школа довільної поведінки. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 11. С. 38–42.

5. Сюжетно-рольова гра в житті дитини (досвід роботи колективу ЗДО «Горошинка»). URL: <https://goroshinka235.jimdofree.com/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D17> (дата звернення: 08.09.2023).

## **Практичне заняття № 21**

***Тема: Театралізовані ігри в закладі дошкільної освіти***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мікрофон».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Загальна характеристика театралізованих ігор, їх види.
2. Особливості гри-драматизації та робота над нею.
3. Гра на тему літературного твору.
4. Умови формування ігрової компетентності в процесі театралізованих ігор.
5. Педагогічне керівництво театралізованими іграми.

#### ***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

##### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Проаналізувати конспект заняття Тріфанової К. «Зайчикова хатка». Театралізована діяльність на фартушках для дітей старшої групи. Конспект заняття. Старша група. <https://doshkilnyk.in.ua/zaychykova-khatka-teatralizovana-diialnist-na-fartushkakh-dlia-ditey-starshoi-hrupy/>
4. Розробити сценарій для одного з видів лялькового театру та запропонувати декорації і фото ляльок.

##### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Виконуючи третє завдання, аналізуйте заняття за схемою (Додаток Г).
3. Розробляючи сценарій лялькової вистави, враховуйте вік дітей, різновид ляльковго театру.

#### ***Література***

##### ***основна:***

1. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

**додаткова:**

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).
2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проєкту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.
3. Креативний розвиток дітей дошкільного віку засобами театралізованих ігор. URL: <http://surl.li/uljpw> (дата звернення: 08.09.2023).
4. Мартиненко Г. Театралізована діяльність в дитячому садку. Харків : Видавництво «Основа», 2018. 128 с.
5. Потокі І. Роль і місце театралізованої діяльності в сучасному дошкільному закладі. URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6290/> (дата звернення: 08.09.2023).
6. Трифанова К. «Зайчикова хатка». Театралізована діяльність на фартушках для дітей старшої групи. Конспект заняття. Старша група. URL: <https://doshkilnyk.in.ua/zaychykova-khatka-teatralizovana-diialnist-na-fartushkakh-dlia-ditey-starshoi-hrupy/> (дата звернення: 08.09.2023).
7. Федорук Н. Реалізація педагогічного потенціалу театру ляльок у вихованні молодших дошкільників : дипломна робота. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2018. 82 с. URL: <https://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/5818/1/Fedoruk%20N.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

**Практичне заняття № 22**

**Тема: Будівельно-конструкційні ігри дітей дошкільного віку**

**План**

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Струмочок думок».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Характеристика ігор з будівельним матеріалом, їх розвивальне і виховне значення.
2. Методика навчання конструкційним умінням.
3. Види конструювання.
4. Лего-технології в освітньому процесі ЗДО.
5. Педагогічне керівництво будівельно-конструкційними іграми дітей у різних вікових групах.
6. Створення умов у закладі дошкільної освіти для формування технологічної компетентності в процесі ігор з будівельним матеріалом.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Дібрати будівельно-конструкційні ігри для дітей різних вікових груп.

<b>Вік дітей</b>	<b>Назва гри</b>	<b>Мета</b>	<b>Обладнання</b>	<b>Місце проведення</b>

4. Запропонувати консультацію для батьків щодо організації будівельно-конструкційних ігор вдома.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Для виконання третього завдання скористайтеся програмами «Дитина», «Впевнений старт», «Я у Світі».
3. Виконання четвертого завдання доцільно оформити у вигляді презентації PowerPoint, Canva або окремого файлу. Розробляючи консультацію, урахуйте різновиди будівельно-конструкційних ігор, матеріал,

з якого дошкільники можуть конструювати, вік дітей і відсутність у батьків педагогічної освіти.

### *Література*

#### *основна:*

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

#### *додаткова:*

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

2. Богдан Н. Будівельно-конструктивні ігри як засіб підготовки дітей до школи. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6753883a-0bd6-45fd-9e45-b640b599b07a/content>. (дата звернення: 08.09.2023).

3. Використання конструктора LEGO у роботі з дітьми дошкільного віку: методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та вихователів ЗДО / упор. Т. Богдан, Д. Галаган, Д. Ярошенко. Чернігів: Баликіна О.В., 2018. 60 с.

4. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

5. Зварич А. Добірка будівельно-конструктивних ігор. URL: <https://vseosvita.ua/library/dobirka-budivselno-konstruktivnih-igor-63010.html> (дата звернення: 08.09.2023).

6. Котелянець Н. Особливості конструювання дітей дошкільного віку. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/download/15727/14142>. (дата звернення: 08.09.2023).

7. Парціальна програма розвитку дитини від 2 до 6 років через ГРУ «Творці майбутнього» та методичні рекомендації / О. Рома, І. Звоник, Г.

Малевиц, Г. Шварова, О. Шуляк. The LEGO® Foundation. Запоріжжя: СТАТУС, 2022. 108 с.

8. Рожок Т., Костецька О. Від маленької цеглинка – до розумної дитинки: дидактично-ігровий посібник. Вінниця: КУ «ММК», 2018. 15 с.

9. Солод З. Конспект заняття з конструювання для дітей старшої групи «Дивовижна планета». URL: <https://vseosvita.ua/library/konspekt-zanatta-z-konstruuvanna-dla-ditej-starsoi-grupi-divovizna-planeta-74422.html> (дата звернення: 08.09.2023).

10. Сухар В. Конструювання в закладах дошкільної освіти. Старший вік. Харків: Ранок, 2018. 176 с.

### **Практичне заняття № 23**

***Тема: Дидактичні ігри в освітньому процесі закладу дошкільної освіти***

#### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Термінологічний діалог».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Особливості та значення дидактичної гри для всебічного розвитку дошкільників.

2. Види дидактичних ігор. Структура дидактичної гри.

3. Педагогічні умови формування ключових компетентностей дошкільників під час дидактичних ігор.

4. Педагогічне керівництво дидактичними іграми.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.

2. Укласти глосарій до теми.

3. Запропонувати добірку дидактичних ігор для розвитку рухової, здоров'язбережувальної, предметно-практичної, логіко-математичної, природничо-екологічної, соціально-громадянської компетентностей, мовленнєвої, мистецько-творчої компетентностей.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які звживаються в темі заняття.

2. Для виконання третього завдання зверніться до змісту БКДО і перегляньте відповідні розділи чинних освітніх програм. Добірку ігор можна оформити в таблиці.

<b>Вид компетентності</b>	<b>Вид і назва гри</b>	<b>Мета гри</b>	<b>Матеріали</b>

***Література***

***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 01.04.2024).

2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проєкту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

3. Єрмак К. Використання дидактичних ігор у формуванні пізнавальної активності дітей дошкільного віку. URL: <http://surl.li/uljud> (дата звернення: 01.04.2024).

4. Коваленко О. Особливості використання дидактичних ігор та вправ у освітньому процесі. URL: [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4641/1/Kovalenko\\_OV\\_VM\\_PI.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4641/1/Kovalenko_OV_VM_PI.pdf) (дата звернення: 01.04.2024).

5. Мартинюк А. Пограємо на столі: новий формат відомих ігор. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 11. 2020. С. 35–37.

6. Мельничук А.І. Дидактичні ігри як засіб адаптації шестирічної дитини до навчання та виховання. *Дошкільне виховання*. 2019. №16. С. 54–58.

7. Трофименко К. Створюємо мультимедійні дидактичні ігри за допомогою макросів Drad-Drop. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/957621> (дата звернення: 01.04.2024).

## **Практичне заняття № 24**

***Тема: Рухливі ігри дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мікрофон».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Характеристика рухливих ігор, їх вплив на формування рухової та здоров'язберезувальної компетентностей дітей різних вікових груп.
2. Види рухливих ігор.
3. Структура рухливої гри.
4. Методика проведення рухливих ігор з дітьми різних вікових груп.
5. Українські народні рухливі ігри як засіб формування ключових компетентностей дитини-дошкільника.

***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.

3. Розробити конспект проведення рухливої гри (вікову групу обрати самостійно). Написати рекомендації щодо її проведення.

4. Підготувати рекомендації для вихователів щодо використання ІКТ для популяризації рухливих ігор у батьківських чатах в умовах дистанційної освіти.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.

2. Розробляючи конспект гри, візьміть до уваги вік дітей, нова чи знайома гра, місце проведення, різновид гри. У рекомендаціях вкажіть місце рухливої гри в режимі дня, атрибути до неї, кількість повторень, прийоми керівництва.

3. Виконання четвертого завдання доцільно оформити у вигляді презентації PowerPoint, Canva або окремого файлу.

***Література***

***основна:***

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 09.09.2023).

2. Беленька Г., Гаращенко Л. Рух + гра = рухлива гра, або як позбутися гіподинамії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 7. С. 49–58.

3. Бойко А. В. Народні рухливі ігри як засіб виховання в старших дошкільників початкових патріотичних почуттів. Складання картотеки народних рухливих ігор: кваліфікаційна робота / А. В. Бойко; науковий керівник – доц., канд. пед. наук К. Є. Суятинова. Кривий Ріг: КДПУ, 2021. 42 с.

4. Вольчинський А., Вольчинська Н., Смаль Я. Вплив гри на підвищення рухової активності дошкільників. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2808/1/Volchyns.pdf> (дата звернення: 09.09.2023).

5. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

6. Матвієнко С. І., Заплішний І. І. Українські народні рухливі ігри в дошкільному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. Ніжин: Вид-во НДУ ім. Миколи Гоголя, 2017. 134 с.

7. Яновська О. Українські народні дитячі рухливі ігри, забави та розваги: методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець. 2018. 264 с.

8. Bielenka H., Puyo O. Emphathy formation of senior preschool aged children in the process of active games. Modern world tendencies in the developn.rent ofscience. 2019. Vol. 2. London. 308 p. P. 16–25.

9. Bielenka H., Puyo O. rleaaroriqui yMoB]z BliKopr.rcraHH, рухnr. rBr. {x rrop 3 MeTob QopIryaaUhr UiHHicur.rx orienraqii 4ourxi,rsuaxie. Pedagogia. Zeszyty naukowe. Nr. L Ryki. 2020. S. 6–10.

## Практичне заняття № 25

*Тема: Навчання дітей дошкільного віку*

### *План*

*I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Струмочок думок».*

## ***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

### ***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Особливості навчання дітей дошкільного віку.
2. Зміст навчання дітей дошкільного віку. Формування ключових компетентностей дітей у процесі навчання.
3. Принципи, типи, методи навчання дітей дошкільного віку.
4. Форми організації навчання дітей дошкільного віку.
5. Правила побудови освітнього процесу в ЗДО в умовах війни.

### ***IV. Підсумок заняття. Рефлексія.***

#### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Розробити конспект заняття або екскурсії (вікову групу обрати самостійно). Зняти його відеофрагмент, який можна було б розмістити у вайбер-групі для батьків.
4. Написати план-конспект проведення ранкової гімнастики. Вікову групу обрати самостійно.

#### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Виконання четвертого завдання доцільно оформити у вигляді презентації PowerPoint, Canva або окремого файлу. При цьому врахуйте вік дітей, новий чи знайомий комплекс ранкової гімнастики, місце проведення, пору року.

### ***Література***

#### ***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

#### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

2. Бартків О., Дурманенко Є. Підготовка майбутніх вихователів до інтегрованого навчання дітей у закладах дошкільної освіти. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2022/81/23.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

4. Зімакова Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. URL: <http://surl.li/uljwr> (дата звернення: 08.09.2023).

5. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: У 3-х ч., ч. 3: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.

## **Практичне заняття № 26**

***Тема: Взаємодія сім'ї і ЗДО у вихованні дітей дошкільного віку***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Мікрофон».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. БКДО про участь батьків у формуванні ключових компетентностей дошкільників.

2. Народні педагогічні традиції сімейного виховання.

3. Значення, сутність та особливості сімейного виховання дітей дошкільного віку в сучасній українській родині.

4. Попередження педагогічної занедбаності дітей.
5. Умови забезпечення емоційного комфорту дитини в родині.
6. Зміст, форми й методи педагогічної освіти батьків.
7. Зміст та форми спільної роботи ЗДО з родинами вихованців з питань формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку.

#### ***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

##### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.
2. Укласти глосарій до теми.
3. Запропонувати систему взаємодії вихователя з батьками на два тижні в умовах дистанційної освіти.

<b>Форма взаємодії</b>	<b>Мета</b>

##### ***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Для виконання третього завдання врахуйте вік дітей, а також передбачте різноманітні форми інтерактивної взаємодії, зазначте ймовірні ІКТ.

#### ***Література***

##### ***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.
2. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.
3. Шаповалова О. В. Роль сім'ї у дошкільній освіті: теорія і практика: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Суми: Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 225 с.

##### ***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 28.09.2023).

2. Безсонова О., Горох Т. Чим зайняти чомучку вдома. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/812888> (дата звернення: 28.09.2023).

3. Беленька Г. Дошкільний заклад і родина: співпраця заради дитини. *Дошкільне виховання*. 2019. №2. С. 3–7.

4. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні самостійності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник / укл.: О. В. Лісовець. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 99 с.

5. Горбенко Н. Взаємодія закладів дошкільної освіти з батьками – співпраця заради майбутнього. Бібліографічний огляд. URL: <http://surl.li/uljxg> (дата звернення: 28.09.2023).

6. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

7. Кампов С. Співпраця сім'ї та дошкільного закладу у вихованні дітей. URL: <http://surl.li/uljxm> (дата звернення: 28.09.2023).

8. Каньоса Н. Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами : навчально-методичний посібник. URL: <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/Kanosa-N.H.-Teoriia-ta-metodyka-spivpratsi-DNZ-z-rodynamy.pdf?id=e0ded606-2f7f-48fa-94a1-e157029ed6d1> (дата звернення: 28.09.2023).

9. Лісовець О. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні самостійності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 99 с. URL: <http://surl.li/uljxs> (дата звернення: 28.09.2023).

10. Розлуцька Г. М. Взаємодія соціальних інститутів у вихованні дітей: навч.-метод. посіб. / ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород: Говерла, 2018. 114 с.

11. Семенова Н.І. Формування здорової особистості дитини старшого дошкільного віку у взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Луцьк : Твердиня, 2018. 256 с.

12. Сербіна Н., Січкара І., Молочко М. Дитячий садок, батьки та школа: форми ефективної взаємодії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 1. С. 43–48.

## **Практичне заняття № 27**

***Тема: Підготовка дитини до школи***

### ***План***

***I. Актуалізація знань з теми засобом інтерактивної технології «Термінологічний діалог».***

***II. Перевірка виконання самостійної роботи.***

***III. Обговорення основних питань теми:***

1. Значення та сутність наступності у системі безперервної освіти в Україні.

2. Поняття наступності між ЗДО і школою, її основні завдання. Ключові компетентності дошкільників – база для збагачення та поглиблення змісту освіти в початковій школі.

3. Готовність дітей до школи.

4. Адаптація дітей до шкільного життя і нового соціального статусу школяра.

5. Спільна робота закладу дошкільної освіти і школи з питань підготовки дітей до школи.

***IV. Підсумки заняття. Рефлексія.***

***Завдання для самостійної роботи:***

1. Вивчити теоретичний матеріал.

2. Укласти глосарій до теми.
3. Розробити рекомендації для батьків з метою запобігання негативних проявів у дитини під час адаптації до школи.
4. Запропонувати форми взаємодії ЗДО і школи з метою формування у дошкільнят уявлень про школу й виховання інтересу до навчання.

***Рекомендації до виконання завдань СР:***

1. У глосарії мають бути визначення основних понять, які вживаються в темі заняття.
2. Для виконання третього завдання врахуйте рівень готовності дитини до школи, а також основні параметри адаптації: режим дня, навчальна діяльність, спілкування з однокласниками, спілкування з учителем, позанавчальна діяльність.
3. Третє завдання можна представити в таблиці

<b>Форма</b>	<b>Мета</b>	<b>Учасники взаємодії</b>	<b>Місце і час проведення</b>

***Література***

***основна:***

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.

***додаткова:***

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).
2. Боровська О., Стаценко Н. Готовність дитини до НУШ: важливі аспекти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 1. С. 37–41.
3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проєкту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

4. Дитячий садок «Ластівка», м. Суми. Поради. URL: <http://dnz32.sumy.ua/%96> (дата звернення: 08.09.2023).
5. Біла І. Підготовка дитини до шкільного життя у запитаннях і відповідях. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/812987> (дата звернення: 08.09.2023).
6. Леус І., Смаль О. Дистанційна робота дитячого садка: перевірено практиками. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/809341> (дата звернення: 08.09.2023).
7. Мельничук А.І. Дидактичні ігри як засіб адаптації шестирічної дитини до навчання та виховання. *Дошкільне виховання*. 2019. № 16. С. 54–58.
8. Підготовка дітей дошкільного віку до навчання в умовах НУШ» Чернігівський колегіум, 2021. Магістерська робота. URL: <http://surl.li/uljyu> (дата звернення: 08.09.2023).
9. Що потрібно для успішного старту першокласника. Рекомендації батькам. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/812986> (дата звернення: 08.09.2023).

## КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Згідно з організацією освітнього процесу за кредитно-модульною системою матеріал дисципліни «Педагогіка дошкільна» поділено на змістові модулі:

1. Загальні засади дошкільної педагогіки.
2. Сучасна система дошкільної освіти.
3. Особливості виховання і розвитку дітей раннього віку.
4. Особливості виховання і розвитку дітей дошкільного віку.
5. Виховання дітей у грі.
6. Навчання у закладі дошкільної освіти.
7. Педагогічний процес у ЗДО та взаємозв'язок закладу дошкільної освіти з сім'єю.
8. Підготовка дитини до школи.

Кожен змістовий модуль складається з низки тем, призначених для детального вивчення. У рамках кожної теми студенти виконують різноманітні навчальні завдання, які потім оцінюються.

Запропоновані завдання для самостійної роботи здобувачів освіти є репродуктивного, репродуктивно-творчого і творчого рівнів.

Засобами діагностики для поточного контролю успішності та якості навчання є: усне опитування, тестування, письмові завдання.

### Відповідність шкал оцінювання знань і вмінь студентів із дисципліни «Педагогіка дошкільна»

Оцінка ECTS	Середньозважений бал, що формує інтервальну шкалу	Сума балів за 100 бальною шкалою	Національна оцінка	Критерії
A	4,51-5,00	90-100	5	Відмінно – високий рівень володіння теоретичними
	5,00	100		
	4,95	99		
	4,90	98		
				Студент усвідомлює необхідність якісного оволодіння професією вихователя. Демонструє високий рівень знань в обсязі навчальної програми дисципліни «Педагогіка дошкільна», які

	4,85	97		знаннями й практичними вміннями.	отримав, користуючись основною і допоміжною літературою, зокрема статтями у фахових виданнях та Інтернет-джерелами. Здатен до системного мислення, критики й самокритики, креативності, аргументації своєї позиції. коректно користується сучасною науковою термінологією, знає її тлумачення. Демонструє розуміння актуальних проблем дошкільної й вищої педагогічної освіти. Повно розкриває питання під час відповіді, спираючись на вивчений матеріал. Чітко, послідовно, логічно, правильно (відповідно до норм сучасної української літературної мови та комунікативних ознак мовлення) висловлює власні думки. Під час відповіді ілюструє теоретичний матеріал прикладами, порівнює, аналізує. Аналізує власні відповіді й відповіді одногрупників. Виконує всі завдання для самопідготовки (репродуктивні, реконструктивні, творчі) до практичних занять, у встановлений термін складає самостійну роботу. Методично правильно виконує запропоновані для самостійної роботи завдання, творчо підходить до їх виконання. Усвідомлює необхідність професійного самовдосконалення в галузі дошкільної освіти. У кількісному відношенні неточностей допускає не більше 5 % від загального обсягу матеріалу (100 %)
	4,80	96			
	4,75	95			
	4,70	94			
	4,65	93			
	4,60	92			
	4,55	91			
	4,51	90			
<b>В</b>	<b>4,01-4,50</b>	<b>82-89</b>	<b>4</b>	<b>Добре</b> – достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження.	Студент усвідомлює необхідність якісного оволодіння професією вихователя. Демонструє достатній рівень знань в обсязі навчальної програми дисципліни «Педагогіка дошкільна», які отримав, користуючись основною і допоміжною літературою, зокрема статтями у фахових виданнях та Інтернет-джерелами. Здатен до системного мислення, критики й самокритики, аргументації своєї позиції. Орієнтується в системі наукових понять дисципліни, інколи припускається поодиноких несуттєвих помилок у їх тлумаченні. Розкриває окремі актуальні питання в галузі дошкільної освіти й фахової підготовки майбутніх вихователів. Допускає несуттєві помилки у розв'язанні конкретних завдань під час виконання
	4,50	89			
	4,43	88			
	4,36	87			
	4,29	86			
	4,22	85			
	4,15	84			
	4,08	83			
	4,01	82			

				самостійної роботи. Володіє переважно більшістю вмінь, які необхідно сформулювати в контексті вивчення дисципліни «Педагогіка дошкільна». Виконує не менше як $\frac{3}{4}$ % завдань самостійної роботи. Вміє відносно об'єктивно оцінювати результати навчальної діяльності одногрупників і свої. Усвідомлює необхідність професійного самовдосконалення як майбутнього вихователя. У кількісному відношенні неточностей помилок допускає не більше 10 % від загального обсягу матеріалу (100 %)	
<b>C</b>	<b>3,50-4,00</b>	<b>74-81</b>	<b>4</b>	<i>Добре</i> – середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками	Студент усвідомлює необхідність оволодіння професією вихователя. Демонструє середній рівень знань в обсязі навчальної програми дисципліни «Педагогіка дошкільна», які отримав, користуючись основною і допоміжною літературою, зокрема статтями у фахових виданнях та Інтернет-джерелами. Здатен до аргументації своєї позиції. Орієнтується в системі наукових понять дисципліни, припускається несуттєвих помилок у їх тлумаченні. Розкриває окремі актуальні питання в галузі дошкільної освіти й фахової підготовки майбутніх вихователів. Допускає несуттєві помилки в розв'язанні конкретних завдань під час виконання самостійної роботи. Володіє основними вміннями, які необхідно сформулювати в контексті вивчення дисципліни «Педагогіка дошкільна». Виконує всі завдання для самопідготовки (репродуктивні (безпомилково), реконструктивні (здебільшого безпомилково), творчі (за аналогію до виконаних колективно)) до практичних занять. У встановлений термін складає самостійну роботу. Виконує не менше як $\frac{3}{4}$ % завдань самостійної роботи. Вміє відносно об'єктивно оцінювати результати навчальної діяльності одногрупників і свої. Усвідомлює необхідність професійного самовдосконалення як майбутнього вихователя. У кількісному відношенні неточностей помилок допускає не більше 20 % від загального обсягу матеріалу (100 %)
	4,00	81			
	3,90	80			
	3,84	79			
	3,76	78			
	3,67	77			
	3,59	76			
	3,51	75			
3,50	74				
<b>D</b>	<b>2,83-3,43</b>	<b>64-73</b>	<b>3</b>	<i>Задовільно</i> – середній рівень володіння теоретичними	Студент не повною мірою усвідомлює необхідність якісного оволодіння професією вихователя. Демонструє нижче середнього рівня знання в обсязі
	3,43	73			
	3,36	72			
	3,29	71			

	3,22	70		знаннями, практичними вміннями й навичками	навчальної програми дисципліни «Педагогіка дошкільна», які отримав, користуючись основною літературою, зокрема Інтернет-джерелами. При цьому користується інформацією на репродуктивному рівні, не здійснюючи її аналіз. Не завжди може робити самостійні висновки, узагальнення, а також застосовувати практично набуті теоретичні знання. Не завжди повно розкриває питання під час відповіді. Не наводить приклади. Робить суттєві помилки під час визначення основних понять. Не знайомий із сучасними проблемами дошкільної й вищої педагогічної освіти. Володіє низькою культурою усного і писемного мовлення. Виконує завдання для самопідготовки до практичних занять (репродуктивні, реконструктивні, творчі) частково й здебільшого за аналогію до опрацьованих колективно. У встановлений термін складає самостійну роботу, звертаючись за консультацією до викладача. Не вміє об'єктивно аналізувати результати власної навчальної діяльності й одногрупників. У кількісному відношенні неточностей помилок допускає не більше 40 % від загального обсягу матеріалу (100 %)
	3,15	69			
	3,07	68			
	3,01	67			
	3,00	66			
	2,92	65			
	2,83	64			
<b>Е</b>	<b>2,51-2,75</b>	<b>60-63</b>	<b>3</b>	<b>Задовільно –</b> рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього	Студент не повною мірою усвідомлює необхідність оволодіння професією вихователя. Презентує незнання матеріалу з основних тем дисципліни «Педагогіка дошкільна» або його поверхове викладення. Ключові питання теми розкриває неповно, в основному демонструє знання матеріалу конспекту лекції. Робить суттєві помилки під час визначення основних понять. Не знайомий із сучасними проблемами дошкільної освіти і вищої педагогічної школи. Не ілюструє відповідь прикладами. Допускає суттєві помилки під час виконання самостійної роботи. Виконує завдання для самопідготовки до практичних занять (репродуктивні, реконструктивні (за аналогією до виконаних колективно)), однак допускає багато помилок. У встановлений термін складає самостійну роботу, звертаючись за консультацією до викладача. У кількісному відношенні неточностей помилок допускає не більше
	2,75	63			
	2,67	62			
	2,59	61			
	2,51	60			

					50 % від загального обсягу матеріалу (100 %)
<b>FX</b>	2,00-2,5	35-59	<b>2</b>	<b>Незадовільно</b> – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять із дисципліни	Студент не повною мірою усвідомлює необхідність оволодіння професією вихователя. На елементарному рівні відтворює матеріал з основних тем дисципліни. Не оперує основними поняттями дисципліни «Педагогіка дошкільна». Неспроможний робити самостійні висновки, узагальнення. Елементарно розкриває питання під час відповіді. Має труднощі під час виконання завдань. Виконує завдання для самопідготовки до практичних занять (репродуктивні, реконструктивні) лише за аналогією до виконаних колективно, допускаючи багато помилок. Не складає у встановлений термін самостійну роботу. Не виконує індивідуальні творчі й завдання. Допускає грубі помилки під час виконання контрольних робіт. У кількісному відношенні неточностей помилок допускає 60 – 70 % від загального обсягу матеріалу (100 %)
<b>F</b>	0,00-1,99	1-34	<b>2</b>	<b>Незадовільно</b> – низький рівень знань із дисципліни відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни	Студент не повною мірою усвідомлює необхідність оволодіння професією вихователя. На елементарному рівні володіє загальними теоретичними знаннями з дисципліни «Педагогіка дошкільна». Не розрізняє основні поняття дисципліни і не використовує їх під час відповіді та виконання практичних завдань. Не може робити самостійні висновки, узагальнення. Не завжди може елементарно розкрити питання під час відповіді. Не виконує завдання для самопідготовки до практичних занять. Не складає у встановлений термін самостійну роботу. У кількісному відношенні неточностей помилок допускає 80 – 90 % від загального обсягу матеріалу (100 %)

**Відповідність шкал оцінювання (національної та європейської (ECTS))**

Оцінка ECTS	Середньозважений бал, що формує інтервальну шкалу	Національна оцінка	
		1	2
1	2	3	
A	4,51-5,00	5	<i>Відмінно</i> – високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями
B	4,01-4,50	4	<i>Добре</i> – достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження
C	3,50-4,00	4	<i>Добре</i> – середньо-достатній рівень володіння теоретичним

			матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками
D	2,83-3,43	3	<i>Задовільно</i> – середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками
E	2,51-2,75	3	<i>Задовільно</i> – рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього
FХ	2,00-2,50	2	<i>Незадовільно</i> – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять із дисципліни
F	0,00-1,99	2	<i>Незадовільно</i> – низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни

## ТЕСТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА»

1.	До яких наук належить педагогіка дошкільна: 1) філологічних; 2) педагогічних; 3) психологічних; 4) соціально-економічних.
2.	Визначіть групу наук, що утворюють систему педагогічних: 1) дидактика, психологія, історія, філософія, школознавство, теорія виховання, порівняльна педагогіка; 2) загальна педагогіка, вікова, соціальна педагогіка, педагогіка вищої школи, окремі методики, спеціальні педагогіки, історія педагогіки; 3) загальна педагогіка, етика, естетика, вікова фізіологія, дошкільна педагогіка, історія педагогіки, школознавство; 4) теорія виховання, історія педагогіки, спеціальна педагогіка, анатомія, організація і керівництво дошкільним вихованням.
3.	Дайте визначення дошкільній педагогіці. 1) наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до вступу до школи; 2) наука, яка вивчає значення і специфіку організації культурного середовища конкретного освітнього закладу в загальній виховній системі; 3) галузь педагогічних знань, яка досліджує фундаментальні закони навчання й виховання; 4) наука про дитину.
4.	Визначіть мету дошкільної освіти. 1) виконання вказівок Міністерства освіти і науки; 2) виконання рішень педагогічної ради; 3) робота з підвищення педагогічної культури педагогів; 4) формування особистості дитини, підготовка до школи.
5.	Етнопедагогіка, ідеї видатних педагогів минулого, експериментальні дослідження проблем розвитку і виховання дітей, філософія є: 1) методологічною основою педагогіки; 2) джерелами дошкільної педагогіки; 3) суміжними науками; 4) характерними рисами дошкільної педагогіки.
6.	Який із означених методів педагогічного дослідження можна назвати активним за впливом на особистість? 1) педагогічний експеримент; 2) анкетування; 3) педагогічне спостереження; 4) педагогічне тестування.
7.	До практичних методів педагогічного дослідження належить. 1) аналіз літературних джерел;

	<p>2) синтез;  3) вивчення продуктів діяльності;  4) моделювання.</p>
8.	<p>Дайте визначення поняттю «особистість»:</p> <p>1) сутність людини;  2) доросла, розумна, відповідальна і вільна людина;  3) індивід, який свідомо управляє своєю власною поведінкою і діяльністю;  4) своєрідність людини.</p>
9.	<p>Дайте визначення формуванню особистості.</p> <p>1) цілеспрямований процес формування у вихованців необхідних якостей і переконань;  2) якісні зміни в характері людини;  3) кількісні зміни в організмі;  4) становлення людини як соціальної істоти, яке відбувається в процесі розвитку, виховання і навчання.</p>
10.	<p>Основною умовою виховання особистості є:</p> <p>1) спадковість;  2) середовище;  3) виховання;  4) активність особистості.</p>
11.	<p>Які з перерахованих якостей передаються від батьків дітям у спадковість?</p> <p>1) батьківські знання;  2) батьківські уміння, навички;  3) біологічні особливості батьків;  4) досвід батьків.</p>
12.	<p>Назвіть рушійні сили процесу розвитку особистості.</p> <p>1) природні задатки дитини;  2) вимоги дорослих;  3) соціальне оточення;  4) протиріччя між потребами особистості та можливостями для їх досягнення.</p>
13.	<p>Дайте визначення поняттю «розвиток».</p> <p>1) процес засвоєння людиною інформації;  2) процес становлення особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх соціальних та природних чинників;  3) процес і результат набуття індивідуального досвіду;  4) процес кількісних змін.</p>
14.	<p>Державним стандартом дошкільної освіти є:</p> <p>1) Закон України «Про дошкільну освіту»;  2) Закон України «Про освіту»;  3) Базовий компонент дошкільної освіти в Україні;  4) Програма «Я у Світі».</p>

15.	Сучасні типи дошкільних закладів охарактеризовано у: 1) Законі України «Про дошкільну освіту»; 2) Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні; 3) Законі України «Про освіту»; 4) Концепції розвитку дошкільної освіти в Україні.
16.	Першим посібником з дошкільної освіти вважається праця Я. Коменського. 1) «Велика дидактика»; 2) «Видимий світ у малюнках»; 3) «Материнська школа»; 4) «Думки про виховання».
17.	Педагогічний твір К.Д. Ушинського. 1) «Виховання людини»; 2) «Думки про виховання»; 3) «Людина як предмет виховання»; 4) «Лебедина пісня».
18.	Свій заклад для виховання дітей Ф. Фребель назвав. 1) мала школа; 2) дитячий садок; 3) лісова школа; 4) початкова школа.
19.	Перший «дар» Ф. Фребеля. 1) м'яч; 2) куб; 3) циліндр; 4) куля.
20.	Вихователь у монтесорі–педагогіці виконує роль. 1) спостерігача; 2) активну; 3) пасивну; 4) невтручання.
21.	М. Монтесорі була прибічницею педагогічного напрямку. 1) християнсько-релігійного виховання; 2) авторитарного виховання; 3) вільного вихователя; 4) демократичного виховання.
22.	Наукові засади вітчизняної дошкільної дидактики розроблені: 1) О. Усовою; 2) С. Русовою; 3) М. Щеловановим; 4) Є. Фльоріною.
23.	У якому віковому періоді дитинства зароджується самосвідомість дитини? 1) ранньому дитинстві;

	<p>2) дошкільному віці;  3) молодшому шкільному віці;  4) середньому шкільному віці.</p>
24.	<p>Провідною діяльністю дітей раннього віку є.</p> <p>1) предметна діяльність;  2) ігрова;  3) самостійна діяльність;  4) трудова діяльність.</p>
25.	<p>Визначте особливість нервово-психічного розвитку, яка не відповідає періоду раннього дитинства.</p> <p>1) швидкий темп фізичного і психічного розвитку;  2) стійкість емоційного стану;  3) потреба у спілкуванні;  4) велика сенсомоторна потреба.</p>
26.	<p>Дайте визначення фізичного виховання.</p> <p>1) процес зміни морфологічних і функціональних ознак організму, основою якого є біологічні процеси, зумовлені спадковими генетичними факторами, умовами зовнішнього середовища і виховання;  2) систематичний вплив на організм дитини з метою її морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров'я, формування рухових навичок та фізичних якостей.</p>
27.	<p>Що не є завданням фізичного виховання дітей дошкільного віку:</p> <p>1) охорона і зміцнення здоров'я;  2) формування рухових навичок і вмінь;  3) виховання культурно-гігієнічних навичок;  4) формування системи знань, необхідних для трудової діяльності, вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення.</p>
28.	<p>Що не входить до комплексу загартувувальних процедур.</p> <p>1) обтирання;  2) обливання ніг;  3) самостійні ігри;  4) купання.</p>
29.	<p>Дайте визначення акселерації.</p> <p>1) прискорений фізичний розвиток;  2) прискорений розвиток і збільшення антропометричних показників;  3) збільшення антропометричних показників;  4) прискорений розумовий розвиток.</p>
30.	<p>Програма з фізичного виховання М. Єфименка називається.</p> <p>1) «Театр фізичного розвитку та оздоровлення»;  2) «Здоровий малюк»;  3) Програма з фізичної культури для дошкільних закладів фізкультурно-оздоровчого напрямку;  4) «Будь здоровим, малюк!».</p>
31.	<p>Дайте визначення розумового розвитку.</p>

	<p>1) діяльність, спрямована на оволодіння мислительними операціями, пізнавальними процесами і здібностями;</p> <p>2) прагнення дитини пізнавати нове, з'ясовувати незрозуміле про якості, властивості предметів, явищ дійсності, бажання вникнути в їх сутність, знайти існуючі між ними зв'язки та відношення;</p> <p>3) кількісні і якісні зміни, які відбуваються в мислительній діяльності дітей з віком, збагаченням досвіду під впливом виховання;</p> <p>4) процес накопичення знань про оточуючий світ.</p>
32.	<p>Хто вперше з видатних педагогів минулого запропонував для дітей систему знань – елементарних уявлень про навколишній світ?</p> <p>1) Я. Коменський;</p> <p>2) Ф. Фребель;</p> <p>3) С. Русова;</p> <p>4) Ж.-Ж. Руссо.</p>
33.	<p>Яке уміння не належить до способів мислительної діяльності.</p> <p>1) спостерігати;</p> <p>2) аналізувати;</p> <p>3) порівнювати;</p> <p>4) читати.</p>
34.	<p>Ознайомлення з навколишнім виступає.</p> <p>1) завданням розумового виховання дітей дошкільного віку;</p> <p>2) прийомом розумового виховання;</p> <p>3) засобом розумового виховання;</p> <p>4) метою розумового виховання.</p>
35.	<p>Назвіть автора оригінальної системи сенсорного виховання дітей дошкільного віку.</p> <p>1) Р. Буре;</p> <p>2) В. Котирло;</p> <p>3) Ф. Фребель;</p> <p>4) М. Монтесорі.</p>
36.	<p>Якого принципу навчання в ЗДО не існує.</p> <p>1) принцип наочності;</p> <p>2) принцип проб і помилок;</p> <p>3) принцип свідомості й активності;</p> <p>4) принцип систематичності і послідовності.</p>
37.	<p>Який із перерахованих методів не належить до практичних методів навчання.</p> <p>1) праця;</p> <p>2) ігровий метод;</p> <p>3) прості досліди;</p> <p>4) спостереження.</p>
38.	<p>Що не є формою організації навчання в закладі дошкільної освіти.</p> <p>1) сюжетно-рольова гра;</p> <p>2) заняття;</p>

	<p>3) дидактична гра; 4) екскурсія.</p>
39.	<p>До якого типу належить інтегроване заняття? 1) односпрямовані; 2) різноспрямовані.</p>
40.	<p>Моральне виховання це: 1) результат впливу навколишнього середовища і власного морального досвіду дитини; 2) цілеспрямований вплив дорослого на формування у дітей моральних почуттів і якостей, засвоєння ними певних норм і правил, розвиток відповідних мотивів і звичок поведінки; 3) формування навичок, що визначають поведінку дитини, виражають ставлення до навколишнього, дорослих і однолітків; 4) формування основ моральної свідомості особистості.</p>
41.	<p>Що не є завданням морального виховання: 1) розвиток пізнавальних здібностей; 2) виховання моральних почуттів і мотивів поведінки; 3) формування уявлень про моральні норми; 4) формування моральної поведінки.</p>
42.	<p>У дошкільному віці не розвивається таке моральне почуття: 1) людинолюбство; 2) почуття обов'язку; 3) почуття власної гідності; 4) інтерес до навчання.</p>
43.	<p>Гуманні почуття дітей – це: 1) бажання не втручатися у справи інших і не цікавитися ними; 2) почуття індивідуалізму; 3) співпереживання; 4) емпатія.</p>
44.	<p>Випадки дитячої неправдивості можуть бути наслідком: 1) вияву поганого характеру; 2) фантазування; 3) прояву спадкових рис особистості; 4) невихованості.</p>
45.	<p>Причиною вередування дітей є: 1) порушення режиму життя дитини; 2) колективна організація життя групи; 3) сильна воля дитини; 4) слабкість вольових проявів.</p>
46.	<p>Впертість – це: 1) наслідок прояву сильної волі дорослого; 2) наполягання дитини на певному способі поведінки всупереч здоровому глузду; 3) прояв слабкості;</p>

	4) прояв сильного характеру.
47.	Що не належить до засобів морального виховання: 1) приклад моральної поведінки дорослих; 2) організація спільної діяльності дітей на засадах моральних взаємин; 3) фізичні вправи; 4) бесіди на теми моралі.
48.	Що не є особливістю трудової діяльності дітей дошкільного віку: 1) зв'язок із грою; 2) наявність суспільно значущого результату; 3) виховна значущість праці дітей; 4) необов'язковий характер трудової діяльності.
49.	Що не є засобом трудового виховання дітей у дошкільному віці: 1) сюжетно-рольові ігри; 2) ознайомлення дітей з працею дорослих; 3) самостійна праця дітей; 4) трудове навчання на заняттях.
50.	Чергування в кутку природи належить до: 1) колективної форми організації праці; 2) праці разом; 3) індивідуальної форми організації праці; 4) спільно-попередньої.
51.	До господарсько-побутової праці належать: 1) праця дітей з виготовлення виробів з паперу, картону, тканини та ін.; 2) праця, спрямована на підтримання чистоти і порядку; 3) праця, спрямована на задоволення повсякденних особистих потреб; 4) праця, спрямована на вирощування рослин та догляд за тваринами.
52.	Яка форма організації трудової діяльності дошкільників належить до колективної: 1) доручення; 2) чергування; 3) спільна праця.
53.	Висловлення: У молодшій групі ЗДО використовуються доручення: 1) тривалі, епізодичні; 2) колективні, короткочасні; 3) індивідуальні, короткочасні; 4) індивідуальні, тривалі.
54.	Що не є прийомом залучення дітей до трудової діяльності: 1) розподіл трудових обов'язків; 2) ігрова мотивація; 3) заохочувальна випереджаюча оцінка; 4) спонукання до допомоги дорослому.
55.	Естетичне почуття – це: 1) здатність до активного засвоєння художнього досвіду; 2) суб'єктивне емоційне переживання, породжене оцінним ставленням до

	<p>естетичного предмета, явища;</p> <p>3) уявлення про досконале, красу в природі, суспільстві та мистецтві;</p> <p>4) здатність до сприймання прекрасного.</p>
56.	<p>Основний шлях естетичного розвитку дитини:</p> <p>1) самостійна художня творчість;</p> <p>2) художня освіта;</p> <p>3) розвиток чутливості сенсорного апарату дитини;</p> <p>4) зображувальна діяльність.</p>
57.	<p>До якої групи методів естетичного виховання належать такі: показ способу дії, зразок для обстеження, вправи, тренування в навичках, показ способу сенсорного обстеження в супроводі з роз'ясненням:</p> <p>1) методи, спрямовані на формування естетичної сприйнятливості навколишньої дійсності і творів мистецтва;</p> <p>2) методи, спрямовані на залучення дітей до естетичної та художньої діяльності, на розвиток їх умінь і навичок художньо відтворювати навколишнє.</p> <p>3) методи, спрямовані на формування елементів естетичної свідомості дітей.</p>
58.	<p>Яка риса не притаманна дитячій грі?</p> <p>1) наявність творчої основи;</p> <p>2) вільна, самостійна діяльність дитини;</p> <p>3) пасивна форма пізнання навколишньої дійсності;</p> <p>4) емоційна насиченість.</p>
59.	<p>Яка гра не належить до групи творчих:</p> <p>1) сюжетно-рольова;</p> <p>2) будівельно-конструкційна;</p> <p>3) театралізована;</p> <p>4) дидактична.</p>
60.	<p>Головною ознакою творчої гри є:</p> <p>1) участь дитини у виготовленні атрибутів для гри;</p> <p>2) можливість фантазувати, виявляти творчість;</p> <p>3) можливість виконувати улюблену роль;</p> <p>4) наявність уявлюваної ситуації.</p>
61.	<p>Якому виду ігор відповідає це визначення: «Різновид творчих ігор, у яких діти відображають навколишній предметний світ, самостійно зводячи споруди і обігруючи їх».</p> <p>1) будівельно-конструкційна;</p> <p>2) сюжетно-рольова;</p> <p>3) дидактична;</p> <p>4) театралізована.</p>
62.	<p>Що не є структурним компонентом дидактичної гри.</p> <p>1) правила;</p> <p>2) ігрові дії;</p> <p>3) дидактичні завдання;</p>

	4) сюжет.
63.	Що не є умовою правильного виховання дітей у сім'ї. 1) вивчення і поширення досвіду сімейного виховання; 2) усвідомлення батьками відповідальності за виховання дітей перед суспільством; 3) педагогічні знання; 4) правильне ставлення батьків до дитини.
64.	Якому видові несправжнього авторитету відповідає це визначення. «Слухняність дітей купується подарунками та обіцянками. Батьки, не соромлячись, так і кажуть: будеш слухатись, куплю тобі іграшку, будеш слухатись, підемо в цирк». 1) авторитет підкупу; 2) авторитет придушення; 3) авторитет відстані; 4) авторитет дружби.
65.	Яка форма роботи з батьками не належать до колективних. 1) зустрічі з батьками; 2) вечори запитань і відповідей; 3) виставка дитячих робіт; 4) семінари-практикуми.
66.	Що не є складовою психологічної готовності дитини до школи. 1) мотиваційна; 2) розумова (інтелектуальна) готовність; 3) спеціальна; 4) моральна.
67.	Які з перерахованих показників не відносяться до мотиваційної готовності? 1) наявність у дитини бажання йти до школи і вчитися; 2) сформованість позиції майбутнього школяра; 3) адекватні уявлення про школу; 4) здатність до вольового зусилля.
68.	Який із перерахованих показників не є свідченням сформованості емоційно-вольової готовності дитини до школи? 1) вміння бути самостійною, організованою і дисциплінованою; 2) системність уявлень, знань про навколишнє; 3) здатність до вольового зусилля; 4) вміння адекватно оцінювати свою роботу.
69.	Що не є характеристикою готовності дитини до спілкування в школі. 1) володіння знаннями й уміннями, які забезпечать дитині успішність засвоєння основних шкільних предметів; 2) розуміння позиції вчителя; 3) вміння слухати товариша й узгоджувати спільні з класом дії; 4) адекватна самооцінка.
70.	Розумова готовність дитини до школи виявляється у:

- |  |   |
|--|---|
|  | <ol style="list-style-type: none"><li>1) позитивній спрямованості на школу як на власне навчальний заклад;</li><li>2) сформованості у дитини вміння будувати свої взаємини з учителем та однолітками;</li><li>3) загальному рівні розумового розвитку дитини;</li><li>4) сумі знань про оточуючий світ.</li></ol> |
|--|---|

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ З ДИСЦИПЛІНИ  
«ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА»**

1. Предмет та завдання дошкільної педагогіки.
2. Характеристика джерел дошкільної педагогіки.
3. Дошкільна педагогіка у системі педагогічних наук.
4. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.
5. Сутність основних понять дошкільної педагогіки.
6. Суспільне дошкільне виховання в системі освіти України.
7. Особливості роботи закладів дошкільної освіти в умовах ковіду і війни.
8. Особливості організації й функціонування інклюзивних груп у ЗДО. Особливості роботи вихователя в інклюзивних групах.
9. Єдність і взаємодія виховання та розвитку в становленні особистості дитини.
10. Загальна характеристика психічного і фізичного розвитку дитини раннього віку.
11. Особливості вищої нервової діяльності дітей від народження до 3-х років.
12. Адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти.
13. Правила виховання дітей раннього віку у сім'ї й закладі дошкільної освіти.
14. Характеристика особливостей розвитку дітей 1-го року життя.
15. Виховання дітей у перші тижні життя.
16. Особливості виховання і розвитку дітей від 2-4 тижнів до 2,5-3 місяців.
17. Особливості виховання і розвитку дітей від 2,5-3 місяців до 5-6 місяців.
18. Особливості виховання і розвитку дітей від 5-6 до 9-10 місяців.
19. Особливості виховання і розвитку дітей від 9-10 до 12 місяців.
20. Особливості організації занять з дітьми 1-го року життя.

21. Особливості виховання і розвитку дітей 2-го року життя.
22. Особливості виховання і розвитку дітей 3-го року життя.
23. Планування й облік виховної роботи в групах дітей раннього віку.
24. Контроль за фізичним і нервово-психічним розвитком дітей раннього віку.
25. Роль діяльності в естетичному вихованні і розвитку дитини дошкільного віку.
26. Сучасні дослідження проблеми фізичного виховання дітей дошкільного віку.
27. Мета, завдання й умови фізичного виховання дітей дошкільного віку.
28. Характеристика засобів фізичного виховання дошкільників.
29. Поняття «сенсорний розвиток» та «сенсорне виховання», завдання сенсорного виховання в закладі дошкільної освіти.
30. Зміст та умови сенсорного виховання в закладі дошкільної освіти.
31. Сучасні дослідження проблеми розумового виховання дітей дошкільного віку.
32. Завдання, зміст та засоби розумового виховання дітей дошкільного віку.
33. Поняття про трудове виховання, проблема трудового виховання в історії педагогіки дошкільля.
34. Мета, завдання трудового виховання дітей дошкільного віку.
35. Взаємозв'язок засобів трудового виховання в закладі дошкільної освіти.
36. Особливості трудової діяльності дошкільників.
37. Характеристика видів праці дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти.
38. Поняття про початкове економічне виховання дошкільників, дослідження проблеми початкового економічного виховання дошкільників.
39. Характеристика умов, форм, методів, засобів економічного виховання в закладі дошкільної освіти.

40. Естетичний розвиток, естетичне виховання дошкільників, дослідження проблеми естетичного виховання дітей дошкільного віку.
41. Характеристика інтелектуальної готовності дитини до школи.
42. Завдання, методи естетичного виховання дітей дошкільного віку.
43. Умови, засоби і форми естетичного виховання в закладі дошкільної освіти.
44. Походження гри в історії суспільства, її зв'язок з працею і мистецтвом.
45. Характеристика зарубіжних теорій гри.
46. Класифікація дитячих ігор.
47. Характеристика іграшки як засобу всебічного розвитку дитини.
48. Історія іграшки, характеристика української народної іграшки.
49. Види іграшок, вимоги до них.
50. Особливості сюжетно-рольової гри дитини дошкільного віку.
51. Становлення сюжетно-рольової гри, напрями її розвитку в дітей раннього та дошкільного віку.
52. Рівні розвитку сюжетно-рольової гри, особливості керівництва сюжетно-рольовими іграми в різних вікових групах.
53. Види театралізованих ігор, умови успішного їх розвитку, особливості педагогічного керівництва.
54. Види будівельно-конструктивних ігор, умови їх розвитку, педагогічне керівництво ними в різних вікових групах.
55. Значення, види, структура дидактичних ігор, особливості педагогічного керівництва в різних вікових групах.
56. Характеристика рухливих ігор, їх види, педагогічне керівництво рухливими іграми в різних вікових групах.
57. Поняття «моральне виховання», «моральний розвиток», дослідження проблеми морального виховання дошкільників.
58. Завдання морального виховання, механізм формування моральних якостей.

59. Засоби та методи морального виховання дітей дошкільного віку.
60. Виховання моральних якостей особистості в дошкільному віці (гуманності, правдивості, скромності, дружелюбності тощо).
61. Характеристика форм девіантної поведінки дітей дошкільного віку, її причини та профілактика.
62. Виховання культури поведінки в дітей дошкільного віку.
63. Завдання, напрями, зміст національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.
64. Принципи, методи, засоби навчання дошкільників.
65. Завдання, напрями, зміст мультикультурного виховання дітей дошкільного віку.
66. Організація комп'ютерно-ігрового комплексу в закладі дошкільної освіти.
67. Характеристика комп'ютерних навчально-ігрових програм для дошкільників, вимоги до них.
68. Визначення понять «стать», «статева соціалізація», «статеве виховання». Значення статевого виховання в дошкільному віці.
69. Статевий досвід дошкільників та помилкові статеві уявлення.
70. Завдання і методи статевого виховання дошкільників.
71. Становлення статевої ідентифікації, диференціації та самосвідомості в дошкільному віці.
72. Поняття «обдарованість», «талант», характеристика проявів обдарованості в дошкільному віці.
73. Умови виховання обдарованих дітей, виявлення обдарованості в дошкільному дитинстві.
74. Педагогічна культура батьків, умови успішного виховання дітей у сім'ї.
75. Характеристика сучасної української сім'ї, функції сім'ї.
76. Роль матері у вихованні дитини.
77. Роль батька у вихованні дитини.

78. Характеристика видів батьківського авторитету.
79. Виховання батьків, форми співробітництва батьків і педагогів.
80. Характеристика мотиваційної і морально-вольової готовності дитини до школи.
81. Характеристика фізичної готовності дитини до школи.
82. Шкільні фактори ризику для здоров'я дітей.
83. Особливості адаптації дітей до шкільного навчання.
84. Зміст понять «перспективність навчання і виховання», «спадкоємність», «наступність», необхідність наступності в роботі закладу дошкільної освіти і школи.
85. Зміст наступності в освітньо-виховній роботі закладу дошкільної освіти і початкової школи.
86. Характеристика змісту та форм співпраці закладу дошкільної освіти і початкової школи.
87. Характеристика педагогічного процесу в різновіковій групі закладу дошкільної освіти.
88. Форми організації навчання у різновіковій групі закладу дошкільної освіти.
89. Планування роботи в різновіковій групі закладу дошкільної освіти.
90. Створення предметного розвивального середовища й організація ефективного спілкування в різновіковій групі закладу дошкільної освіти.
91. Характеристика дошкільної освіти за кордоном.
92. Особливості навчання дітей дошкільного віку.
93. Дидактичні методи в освітньому процесі ЗДО.
94. Новаторство в організації навчальної діяльності дітей дошкільного віку.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ, РЕКОМЕНДОВАНОЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА»

### Основна література

1. Беленька Г. В. Зростання дошкільника в праці. Київ : Шк. світ, 2010. 112 с.
2. Валентьєва Т.І. Педагогіка дошкільна: практичний курс. Навчальний посібник. Чернігів, 2017. 92 с. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/7742/%81.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).
3. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна; за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький: ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729028/192A3.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).
4. Виховання та навчання дітей дошкільного віку в різновікових групах: курс лекцій / уклад. О. М. Попович. Мукачево: МДУ, 2018. 104 с.
5. Граф А.М. Формування економічної компетентності дітей дошкільного віку: посіб. для вихователя. Київ: Основа, 2021. 144 с.
6. Каньоса Н.Г., Бабюк Т.Й., Пукас І.Л. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О. В., 2021. 268 с.
7. Кошель В.М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2019. 60 с.
8. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3 : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.
9. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.
10. Пісоцька Л. М. Виховання у різновікових групах закладу дошкільної освіти: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 241 с.

11. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підруч. 4-те вид., переробл. Київ : Академія, 2018. 408 с.
12. Силабус дисципліни «Педагогіка дошкільна зі вступом до спеціальності» / Л.П. Загородня, В.М. Аторіна. Глухів, 2023. URL: <https://is.gd/I50NH8> (дата звернення: 08.09.2023).
13. Скрипник Н. Актуальні проблеми правового виховання дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 48 с.
14. Смольникова Г. В. Різновікова група в ДНЗ. Київ: Шк. світ, 2015. 120 с.
15. Соціально-моральне виховання дошкільника: дослідно-технологічні аспекти: навч.-метод. посібник для студ. пед. спец. / укл.: О. Л. Кононко, Н. П. Пихтіна, С. І. Матвієнко, А. М. Аніщук, Л. В. Бобро, О. В. Лісовець; за заг. ред. О. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 415 с.
16. Теорія і методика морального виховання дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник дл студентів педагогічного факультету спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / укл. Л. Б. Мельничук, М. А. Шкабаріна. Рівне : Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. Степана Дем'янчука, 2021. 32 с.
17. Федорова М.А., Максимова О. О., Сорочинська О. А. Дошкільна педагогіка (частина 1): навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 80 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/38943/A7.1.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).
18. Шаповалова О. В. Роль сім'ї у дошкільній освіті: теорія і практика: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Суми: Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 225 с.

#### **Додаткова література**

1. Агіляр Туклер В. Система виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі. *Молодь і ринок*: щомісячний науково-педагогічний журнал. 2019. №12 (179). С. 158–162.

2. Актуальні проблеми правового виховання дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник / укладач Н. І. Скрипник. Умань, 2016. 48 с.
3. Артемова Л. Регулюємо вибір малят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 11. С. 6–10.
4. Артемова Л. Самостійність – потреба, вибір і право дитини. *Дошкільне виховання*. 2021. № 10. С. 3–7.
5. Аторіна В. М. Естетичний розвиток дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми дошкільної освіти: виклики та пріоритети*: зб. наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 19-20 жовтня 2023 року. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. С. 103–105.
6. Аторіна В.М. Становлення естетичного виховання особистості в епоху Просвітництва. *Наука, освіта та суспільство: тенденції, виклики, перспективи*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 1 лютого 2022 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2022. С. 7–8.
7. Аторіна В.М., Аторін Д.М. Естетичне виховання особистості у педагогічній спадщині Григорія Сковороди. *Україна і світ. Імена та події в педагогічній і культурномистецькій думці (до 270-річчя Дмитра Бортнянського* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 28 жовтня 2022 р. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2022. С. 10–13.
8. Аторіна В.М., Барсуковська Г.П. Особливості викладання педагогіки дошкільної майбутнім вихователям з використанням мультимедійних технологій. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. Глухів, 2022. Вип. (3) 50. Ч. 2. С. 119–126.
9. Аторіна В.М., Барсуковська Г.П., Шевель А. М. Комп'ютерні ігри як засіб розумового виховання дітей дошкільного віку. The 3rd International scientific and practical conference “Current challenges of science and education” (November 13-15, 2023) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2023. 592 p. С. 228–234.

10. Аторіна В.М., Пилипенко Т.Д. Образотворча діяльність як засіб розвитку мистецько-творчої компетентності дошкільників. Theory and practice of modern science: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, October 28, 2022. Kraków, Republic of Poland: European Scientific Platform. P. 124–126.

11. Атрощенко Т. О. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників засобами мовленнєво-ігрової діяльності. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. Харків, 2015. Вип. № 47. С. 3–11.

12. Бабичева Т. Мій рідний край, моя країна. Свято до Дня Незалежності України для дітей старшої групи. *Дошкільне виховання*. 2021. № 7. С. 38-43.

13. Бадер С. Як перевірити організацію трудового виховання дошкільників. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10012338> (дата звернення: 08.09.2023).

14. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf). (дата звернення: 08.09.2023).

15. Богінч О.Л., Бабачук Ю.М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей старшого дошкільного віку. Тернопіль : «Мандрівець», 2014. 224 с.

16. Бойко А. В. Народні рухливі ігри як засіб виховання в старших дошкільників початкових патріотичних почуттів. Складання картотеки народних рухливих ігор: кваліфікаційна робота / А. В. Бойко; науковий керівник – доц., канд. пед. наук К. Є. Суятинова. Кривий Ріг: КДПУ, 2021. 42 с.

17. Болотіна Л. Р. Дошкільна педагогіка. Київ : Юрайт, 2020. 219 с.

18. Бондар Т.В. Ігрові технології як засіб розумового розвитку дітей середнього дошкільного віку в закладі дошкільної освіти. URL: <http://surl.li/ukqan> (дата звернення: 08.09.2023).

19. Бондаренко І. Правове виховання старших дошкільників в умовах функціонування закладу дошкільної освіти. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка». 2019. Вип. 25. С. 188–192.
20. Борисова З. Виховуємо працелюбність змалечку. *Дошкільне виховання*. 2021. № 11. С. 14–15.
21. Боровська О., Стаценко Н. Готовність дитини до НУШ: важливі аспекти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2019. № 1. С. 37–41.
22. Валентьєва Т.І. Педагогіка дошкільна. Навчальний посібник. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2015. 72 с.
23. Велетнюк Л. Тантамарески в дитсадку. *Дошкільне виховання*. 2020. № 10. С. 34–35.
24. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні самостійності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник / укл.: О. В. Лісовець. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 99 с.
25. Використання конструктора LEGO у роботі з дітьми дошкільного віку: методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та вихователів ЗДО / упор. Т. Богдан, Д. Галаган, Д. Ярошенко. Чернігів: Баликіна О.В., 2018. 60 с.
26. Вільхова О., Манжелій Н. Виховання у дітей дошкільного віку позитивного ставлення до трудової діяльності. URL: <http://surl.li/ukqav> (дата звернення: 08.09.2023).
27. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.
28. Вольчинський А., Вольчинська Н., Смаль Я. Вплив гри на підвищення рухової активності дошкільників. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2808/1/Volchyns.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

29. Воробей Н. Ігри строкаті в сенсорній кімнаті. *Дошкільне виховання*. 2020. № 12. С. 10–13.
30. Вурста А. Черепаня Н. Взаємозв'язок сім'ї і дошкільного закладу з питань трудового виховання. URL: [http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4101/1/Relationship\\_between\\_family\\_and\\_preschool\\_in\\_the\\_field\\_of\\_labor\\_education.pdf](http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4101/1/Relationship_between_family_and_preschool_in_the_field_of_labor_education.pdf) (дата звернення: 08.09.2023).
31. Гаврилюк М. В. Виховання базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку засобом сюжетно-рольової гри. Укладання збірки сюжетно-рольових ігор: кваліфікаційна робота / М. В. Гаврилюк; науковий керівник - К. Є. Суятинова. Кривий Ріг: КДПУ, 2021. 81 с.
32. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. У фокусі уваги організація роботи в групах раннього віку. *Вихователь-методист*. № 11. 2020. С. 20–26.
33. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. Моделювання освітнього процесу в групах раннього віку. *Збірник наукових праць Інституту проблем виховання НАПН України «Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді»*. Вип. 24. 2020. С. 85–105.
34. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. Про результати вивчення освітнього середовища у групах раннього віку закладів дошкільної освіти. The 2nd International scientific and practical conference «Innovative development of science and education» (April 26–28, 2020). ISGT Publishing House, Athens, Greece. С. 263–271.
35. Гавриш Н. Крутій К., Романюк І., Шалда Н. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 21–29.
36. Гавриш Н., Безсонова О. Організація роботи груп раннього віку: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 3–7.
37. Гавриш Н., Брежнева О., Кіндрат І., Рейпольська О. Розумне виховання: методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 176 с.
38. Ганчо О. Реалізуємо гендерний підхід до фізичного розвитку дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 1. С. 20–23.

39. Гарбар С. Особливості виховання культури поведінки дітей дошкільного віку в умовах ЗДО: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ve/3/ve307.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

40. Гарбар С. Педагогічні умови виховання культури поведінки дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 37, том 1, 2022. С. 253–260.

41. Гаріпова С., Іскра О., Буркан О. Майбутнє без сміття: заняття для дітей старшої групи. *Дошкільне виховання*. 2021. № 6. С. 30–32.

42. Горбенко Н. Взаємодія закладів дошкільної освіти з батьками – співпраця заради майбутнього. Бібліографічний огляд. URL: <http://surl.li/ukqhw> (дата звернення: 08.09.2023).

43. Григоренко В. Особливості естетичного виховання старших дошкільників у процесі ознайомлення з декоративно-ужитковим мистецтвом: критерії і показники. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Випуск 53, 2015. С. 255–261.

44. Загородня Л. Сигнал тривоги? Як діяти педагогу. *Дошкільне виховання*. 2022. №9. С. 6–7.

45. Загородня Л.П. Підготовка магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: теорія та практика: монографія. Суми : Вінниченко М.Д., 2019. 372 с.

46. Загородня Л.П. Підготовка майбутніх вихователів до розвитку творчих здібностей у дошкільників у процесі екологічної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2023. № 2 (126). С. 151–163.

47. Загородня Л.П., Барсуковська Г.П. Підготовка майбутніх вихователів до фізичного виховання дошкільників у процесі вивчення педагогіки дошкільної. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022. Вип. 2 (49). С. 10–19.

48. Загородня Л.П., Аторіна В.М. Розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі вивчення навчальної дисципліни «Основи природознавства з методикою». *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. № 80. Ч. 1 С. 95–98.
49. Григоренко Г., Жадан Р. Виховуємо раціонального споживача. *Дошкільне виховання*. 2017. № 1. С. 16–20.
50. Григоренко Г., Жадан Р. Дітям про житлово-комунальні послуги. Заняття для старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2018. № 12. С. 21–23.
51. Григоренко Г., Жадан Р. Старшим дошкільнятам про гроші. *Дошкільне виховання*. 2015. № 1. С. 11–15.
52. Гура О. Організація роботи з дітьми в захисних спорудах чи бомбосховищах. *Дошкільне виховання*. 2022. № 7-8. С. 24–27.
53. Декларація прав дитини. URL : <https://chl.kiev.ua/default.aspx?id=331>. (дата звернення 5.09.2023.)
54. Демченко О. Організація квазіпрофесійної діяльності майбутніх вихователів обдарованих дітей на практичних заняттях із педагогічних дисциплін. URL: [part\\_1/10.pdf](part_1/10.pdf) (дата звернення: 08.09.2023).
55. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проєкту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.
56. Дитячий садок «Ластівка», м. Суми. Поради. URL: <http://dnz32.sumy.ua/%96> (дата звернення: 08.09.2023).
57. Досвід ЗДО «Віночок» Бориспільської міської ради. URL: <http://surl.li/ukqmu> (дата звернення: 08.09.2023).
58. Дудник Н. А. Економічна соціалізація дітей дошкільного віку: сутність поняття. *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Херсон: ХДУ, 2015. Вип. 67. С. 446–450.
59. Єрмак К. Використання дидактичних ігор у формуванні пізнавальної

активності дітей дошкільного віку. Магістерська робота. URL: <http://surl.li/ukqjo> (дата звернення: 08.09.2023).

60. Єфімако Ю. Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти. Магістерська робота. Херсонський ДУ, 2021. URL: <http://surl.li/ukqmx> (дата звернення: 08.09.2023).

61. Желан А. В. Виховання культури поведінки дітей дошкільного віку. URL: [http://en.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/7\\_10.pdf](http://en.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/7_10.pdf) (дата звернення: 08.09.2023).

62. Загородня Л. Дитина в природному довкіллі. *Дошкільне виховання*. 2021. № 6. С. 3–11.

63. Загородня Л. П., Барсуковська Г. П. Підготовка майбутніх вихователів до фізичного виховання дошкільників у процесі вивчення педагогіки дошкільної. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. Глухів, 2022. Вип. 49. Ч. 2. С. 10–19.

64. Загородня Л. П., Тітаренко С. А., Барсуковська Г. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник / за заг. ред. Л. П. Загородньої. Суми: «Університетська книга», 2018. 272 с.

65. Задорожна Г.С. Педагогічні умови правового виховання дітей 6-7 річного віку у взаємодії сім'ї і закладу освіти. Дис. на здоб канд пед. наук. 13.00.08. Сумськ держ педаг. унів ім. Макаренка. 2018. 271 с.

66. Зварич А. Добірка будівельно-конструктивних ігор. URL: <https://vseosvita.ua/library/dobirka-budivselno-konstruktivnih-igor-63010.html> (дата звернення: 08.09.2023).

67. Зеленська О. В. Ігрова технологія як ефективний засіб розумового виховання дітей у сучасному закладі дошкільної освіти. Укладання збірки ігрових технологій: кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2023. 76 с.

68. Зімакова Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. URL: <http://surl.li/ukqir> (дата звернення: 08.09.2023).

69. Іванова А. М. Формування елементарних економічних знань у дітей

старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності : кваліфікаційна робота. Ніжин, 2019. 99 с.

70. Іванчук С. А. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / Південноукраїнський нац. ун-т. ім. К. Д. Ушинського, Одеса, 2017. 20 с.

71. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство Україна», 2019. 300 с.

72. Кабанцева А. Пам'ятка для батьків у час воєнної небезпеки. *Дошкільне виховання*. 2022. № 5. С. 10–11.

73. Калуська Л.В. Соняшникова ігротека: збірник ігор та вправ для дітей раннього і дошкільного віку. Тернопіль : Астон, 2016. 392 с.

74. Кампов С. Співпраця сім'ї та дошкільного закладу у вихованні дітей. Науковий вісник Ужгородського університету. *Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Випуск 2 (39). URL: <http://surl.li/ukqiu> (дата звернення: 08.09.2023).

75. Каньоса Н. Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами Навчально-методичний посібник. URL: <http://surl.li/ukqmu> (дата звернення: 08.09.2023).

76. Каньоса Н.Г., Олійник О.М. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник / авт.-упор. Н. Г. Каньоса, О. М. Олійник. Київ : Міленіум, 2019. 156 с.

77. Каплуновська О. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: «Мандрівець», 2016. 72 с.

78. Каплуновська О. Моральні бесіди: діяльнісний підхід. *Дошкільне виховання*. 2015. № 10. С. 11–14.

79. Карабаєва І. Що таке справедливість і як її сформувати у дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 5. 2020. С. 21.

80. Коваленко О. Особливості використання дидактичних ігор та вправ у освітньому процесі. URL: [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4641/1/Kovalenko\\_OV\\_VM\\_PI.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4641/1/Kovalenko_OV_VM_PI.pdf) (дата

звернення: 08.09.2023).

81. Ковальчук Л. Фестиваль професій : інтегроване заняття для старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2015. № 4. С. 26–27.

82. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2019. 304 с.

83. Комісарик М. І., Кузнєцова К. С., Квасецька Я.А. Робочий зошит для самостійної роботи студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта з курсу «Педагогіка дошкільна». Чернівці: Технодрук, 2021. 242 с.

84. Конвенція про права дитини. URL: [http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_021) (дата звернення: 21.08.2023).

85. Коновал Н. Щоб зростали діти працьовиті : семінар-практикум для батьків за участю дітей. *Палітра педагога*. 2015. № 3. С. 9–11.

86. Кононко О. Л. Розвинена воля – важлива складова особистісної компетентності дошкільника. *Вихователь-методист*. 2016. № 2. С. 42–46.

87. Копанич М. Літо перед школою. *Дошкільне виховання*. 2021. № 5. С. 22–23.

88. Корендо Р., Сітова С., Ємашова О. Конспекти інтегрованих занять: ранній вік. Серія «Сучасна дошкільна освіта». Київ. : «Ранок», 2019, 128 с.

89. Косенчук О., Новик І. Досліджуємо якість освітнього процесу. *Дошкільне виховання*. 2020. № 10. С. 10–13.

90. Косенчук О., Новик І. Організація діяльності закладів дошкільної освіти в період пандемії. *Дошкільне виховання*. 2020. № 9. С. 17–21.

91. Котелянець Н. Особливості конструювання дітей дошкільного віку. URL: <http://surl.li/ukqnrq> (дата звернення: 21.08.2023).

92. Креативний розвиток дітей дошкільного віку засобами театралізованих ігор. URL: <http://surl.li/ukqrix> (дата звернення: 08.09.2023).

93. Крутій К. Розвиток навичок критичного мислення у дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2021. № 11. С. 3–6.

94. Крутій К., Грицишина Т. Stream-освіта дошкільнят: виховуємо

культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. № 1. С. 3–7.

95. Крутій К., Деснова І. Ігрова діяльність, дитяче експериментування і STREAM-освіта. *Дошкільне виховання*. 2022. № 5. С. 4–9.

96. Крутій К., Стеценко І. STREAM-освіта: розвиваємо критичне мислення дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 3. С. 3–8.

97. Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 354 с.

98. Курінний Я. В. Діагностика ефективності економічної соціалізації дітей 5-6-ти років у дошкільних навчальних закладах. *Наукова скарбниця освіти Донеччини: науково-методичний журнал*. Слов'янськ, 2017. № 2. С. 60–64.

99. Леус І., Смаль О. Дистанційна робота дитячого садка: перевірено практиками. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/809341> (дата звернення: 08.09.2023).

100. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкільця: у 3-х ч., ч. 3 : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 376 с.

101. Лисогор С. Адаптація до дитячого садка. *Дошкільне виховання*. 2022. № 6. С. 8–12.

102. Литвиненко І. Дитина у цифровому суспільстві: поради з техніки безпеки. *Дошкільне виховання*. 2022. № 2. С. 9–20.

103. Лісовець О. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні самостійності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 99 с. URL: <http://surl.li/ukqjb> (дата звернення: 08.09.2023).

104. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку: методичний посібник для дошкільних закладів. Львів: Оріяна-Нова, 2008. 208 с.

105. Лохвицька Л.В. Моральна пектораль: книжка для читання дітям у закладі дошкільної освіти. Тернопіль: Мандрівець, 2020. 200 с.

106. Лохвицька Л.В. Скарбниця моралі: Програма з морального

виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2020. 96 с.

107. Луценко І. Комунікаційно-освітній простір закладу дошкільної освіти в умовах війни. *Дошкільне виховання*. 2022. № 6. С. 3–7.

108. Мазур Т. Ігрова технологія як ефективний засіб розумового виховання дітей в сучасному закладі дошкільної освіти. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (28 квітня 2021 року). Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. 34–40.

109. Максименко Д. Мовленнєвий і психічний розвиток дітей раннього віку. Київ : Сварог, 2020. 192 с.

110. Манжуньянова О. Відкриваємо піцерію (Гра-стратегія для дітей старшої групи за участю дорослих). *Дошкільне виховання*. 2022. № 5. С. 20–22.

111. Мартиненко Г. Театралізована діяльність в дитячому садку. Харків : Видавництво «Основа», 2018. 128 с.

112. Мартинюк А. Пограємо на столі: новий формат відомих ігор. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 11. 2020. С. 35–37.

113. Матвієнко С. І., Заплішний І. І. Українські народні рухливі ігри в дошкільному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. Ніжин: Вид-во НДУ ім. Миколи Гоголя, 2017. 134 с.

114. Матвієнко С. І., Іванова А. М. Економічна соціалізація дітей старшого дошкільного віку: до постановки проблеми. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 15 березня 2019 року, м. Кременчук. Кременчук: Методичний кабінет, 2019. С. 144.

115. Машовець М. Трудове виховання дітей дошкільного віку: пошук нових ідей. *Іннованика у вихованні*. 2018. Вип. 7(2). С. 147–153. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv\\_2018\\_7\(2\)\\_\\_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2018_7(2)__18) (дата звернення: 08.09.2023).

116. Меленець Л., Гончаренко А., Дятленко Н. Налагодження

освітнього процесу в умовах війни. *Дошкільне виховання*. 2022. № 3-4. С. 12–13.

117. Мельник І., Заремба Л. Статеворольове виховання дошкільників як педагогічна проблема. *Молодий вчений*, 2 (78), 2020 С. 442–445. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-2-78-93> (дата звернення: 08.09.2023).

118. Мельничук А.І. Дидактичні ігри як засіб адаптації шестирічної дитини до навчання та виховання. *Дошкільне виховання*. 2019. №16. С. 54–58.

119. Мельничук Л. Б. Технологія ознайомлення дошкільників з соціальним довкіллям. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання: монографія / авт. кол. : В. Є. Борова, Л. В. Ілюк, О. Ф. Кирилович та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовської. Рівне: О. Зень, 2021. С. 307–346.

120. Моделі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності: монограф. / за ред Л.Зданевич, К. Крутій. Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2016. 476 с.

121. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти. Методичний посібник. Третє видання зі змінами /упорядники Н.М. Шаповал, В.О. Левченко, Г.М. Остапюк та ін.; за заг. ред.: Н.М. Шаповал, О.М. Кулик, Т.В. Киричук. Тернопіль : Мандрівець, 2021. 184 с.

122. Морозова С. Будьмо толерантними. *Дошкільне виховання*. 2020. № 12. С. 14–16.

123. Нежура Т.В., Собчук А.А. Статеве виховання дітей дошкільного віку через призму наступності систем дошкільної та початкової освіти. *Дошкільна педагогіка*. Випуск 31. Т. 2. 2021. С. 159–162.

124. Низковська О. Соціально-економічній освіті – новий підих. *Дошкільне виховання*. 2016. № 3. С. 6–8.

125. Обдарована дитина у просторі виховних інновацій: матеріали науково-практичного онлайн-вебінару (16 грудня 2020 р.). Івано-Франківськ:

ПНУ, 2021. 78 с.

126. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

127. Острань Р., Музика Г. Круги обертаємо, фрукти й овочі вивчаємо... *Дошкільне виховання*. 2020. № 8. С. 26–27.

128. Павлюченко Т., Булига А. Про здоров'я разом дбати будем з мамою і татом. *Дошкільне виховання*. 2022. № 7-8. С. 33–36.

129. Паласевич І. Особливості організації життєдіяльності дітей різновікової групи в умовах ДНЗ. URL: [https://dspu.edu.ua/youngsc/AQGS/2013\\_6-2/pedagogy/115-121.pdf](https://dspu.edu.ua/youngsc/AQGS/2013_6-2/pedagogy/115-121.pdf) (дата звернення: 08.09.2023).

130. Парціальна програма розвитку дитини від 2 до 6 років через ГРУ «Творці майбутнього» та методичні рекомендації / О. Рома, І. Звоник, Г. Малевич, Г. Шварова, О. Шуляк. The LEGO® Foundation. Запоріжжя: СТАТУС, 2022. 108 с.

131. Патріотичне виховання в ДНЗ. Посібник вихователю. URL: <https://knigoland.com.ua/patriotichne-vikhovannya-v-dnz-item> (дата звернення: 08.09.2023).

132. Педагогіка дітей раннього віку : навч.-методич. посіб. / Н. В. Рогальська. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. 150 с.

133. Перелік навчальної літератури, програм, рекомендованих МОН України для використання у закладах дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2020. № 9. С. 7.

134. Петриченко Н. Місточки взаємодії та довіри. *Дошкільне виховання*. 2020. № 10. С. 26–27.

135. Пилявська, М., Гнезділова, К. Педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка*

– 2021»: XXIII Всеукраїнська наукова конференція молодих учених / редкол.: О. В. Черевко (голова) [та ін.]. 2021. С. 496–499.

136. Підготовка дітей дошкільного віку до навчання в умовах НУШ. Чернігівський колегіум, 2021. Магістерська робота. URL: <http://surl.li/ukqkb> (дата звернення: 08.09.2023).

137. Підлипняк І. Ю. Міжособистісне спілкування дітей у різновіковій групі дошкільного закладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2015. Т. 2. Вип. 2. С. 211–216.

138. Піроженко Т. О. Особистісний потенціал дитини дошкільного віку. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/24.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

139. Піроженко Т., Корнєєва О. Гра дитини. Освітній напрям «Гра дитини». *Дошкільне виховання*. 2021. № 5. С. 3–8.

140. Пісоцька Л. Основні напрями організації трудового виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти та у сім'ях вихованців. *Молодий вчений*, 10 (62), 2018. С. 94–98. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3712> (дата звернення: 08.09.2023).

141. Пісоцька Л., Пісоцький О. Середовище розвитку дитини різновікової групи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»* (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. № 3. С. 74–82.

142. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Виховання у дітей дошкільного віку основ моральної культури. *Психолого-педагогічні науки*. 2020. № 3. С. 92–96.

143. Поліщук А. Роль батьків у формуванні статеворольвих уявлень дітей старшого дошкільного віку. Магістерська робота. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/4124/1/polichyuk.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

144. Попадич О. О. Правове виховання дітей дошкільного віку: основні форми роботи закладів дошкільної освіти з батьками. *Virtus: Scientific Journal / Editor-inChief M.A. Zhurba – March # 42, 2020*. Р. 77–81.

145. Потокі І. Роль і місце театралізованої діяльності в сучасному дошкільному закладі. Магістерська робота. Мукачівський державний університет. URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6290/> (дата звернення: 08.09.2023).

146. Презентація «Моральне виховання дітей дошкільного віку». URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-moralne-vihovanna-ditej-doskilnogo-viku-502081.html> (дата звернення: 08.09.2023).

147. Присяжнюк Л. Літній оздоровчий період в умовах карантинних обмежень. *Дошкільне виховання*. 2020. № 7. С. 3–7.

148. Про дошкільну освіту: Закон України від 2001. № 49, ст.259. (2628-III). URL: <https://zakon.help/law/2628-III/edition28.09.2017/page1> (дата звернення: 21.08.2023).

149. Про переліки навчальної літератури та навчальних програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2023/2024 навчальному році. URL: <http://surl.li/ukqkg> (дата звернення: 21.08.2023).

150. Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» / В.А. Воронов, К.В. Ковальчук, Н.В. Піканова, О.Д. Рейпольська, С.О. Сисоєва, К.Ю. Станкевич. Київ: ФОП В.Б. Ференець, 2021. 130 с.

151. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан; за заг. ред. О.В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.

152. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) У 2 частинах / Аксьонова О.П. та ін.; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР–Україна», 2019. 488 с.

153. Пустельник О. Усі, хто казку любить, гайда до Добролюба! *Дошкільне виховання*. 2020. № 7. С. 30–33.

154. Рейпольська О. Економічне виховання: навіщо, коли і як? *Дошкільне виховання*. 2020. № 11. С. 6–10.

155. Рожок Т., Костецька О. Від маленької цеглинка – до розумної дитинки: дидактично-ігровий посібник. Вінниця: КУ «ММК». 2018. 15 с.
156. Розвиток і виховання дітей раннього віку: вивчення і прогноз. Lyudmyla Fedorovych. URL: <http://surl.li/ukqkm> (дата звернення: 08.09.2023).
157. Розвиток творчого потенціалу обдарованих дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/6.-Obdarovana-dytyna.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).
158. Розлуцька Г. М. Взаємодія соціальних інститутів у вихованні дітей: навч.-метод. посіб. / ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород: Говерла, 2018. 114 с.
159. Савченко Л. Л. Інтелектуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку як складник розумового розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Випуск 71. 2019. С. 221–224.
160. Савчук О. Гра-стратегія: формуємо соціальний досвід дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2016. № 12. С. 20–22.
161. Саморозвиток. П'ять звичок, що заважають вашій творчій діяльності. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/957621> (дата звернення: 08.09.2023).
162. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів/ упоряд. О. М. Баєр, Л. В. Батліна, А. М. Богуш та ін.; наук. керівник акад. А. М. Богуш; за заг. ред. Л. В. Батліної. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 200 с.
163. Світич С. До дитсадка – підстрибом! *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 14–17.
164. Світич С. Розвиваємо емоційний інтелект дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2022. № 2. С. 12–14.
165. Семенова Н.І. Формування здорової особистості дитини старшого дошкільного віку у взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Луцьк : Твердиня, 2018. 256 с.
166. Семенова Н.І., Брушневська І.М. Корекційна валіза вихователя

дошкільного навчального закладу. Луцьк : Друк Формат, 2017. 308 с.

167. Сербіна Н., Січкара І., Молочко М. Дитячий садок, батьки та школа: форми ефективної взаємодії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 1. С. 43–48.

168. Сіданіч І. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку: проблеми і перспективи: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 19 листопада 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 3(2). С. 1-5. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-10> (дата звернення: 08.09.2023).

169. Слободянюк О. Світ у коробці. *Дошкільне виховання*. 2020. № 2. С. 32–36.

170. Слободянюк О., Очеретна А. Мультисенсорне середовище: дивлюся – досліджую – дію. *Дошкільне виховання*. 2020. № 11. С. 33–35.

171. Смольникова Г. Особливості розвитку психічних процесів у дітей раннього віку. *Палітра педагога*. 2018. № 3. С. 3–6.

172. Смольникова Г. Як створити позитивний мікроклімат у різновіковій групі. *Дошкільне виховання*. 2017. № 6. С. 6–9.

173. Соловійова Л. Сюжетно-рольова гра – школа довірливої поведінки. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 11. С. 38–42.

174. Солод З. Конспект заняття з конструювання для дітей старшої групи «Дивовижна планета». URL: <https://vseosvita.ua/library/konspekt-zanattaz-konstruuвання-dla-ditej-starsoi-grupi-divovizna-planeta-74422.html> (дата звернення: 08.09.2023).

175. Сорочинська О.А., Олійник Д.С., Денисюк І.О. Діагностика рівня правової вихованості у дітей старшого дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2023. № 8 (26). С. 297–304.

176. Стаєнна О. Правове виховання дошкільників: що і як робити. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/957621> (дата звернення: 08.09.2023).

177. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна

освіта» галузі знань 01 Освіта / Педагогіка для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / під.кер А.Богуш. Київ, 2019. 20 с.

178. Стежини у Всесвіт. Комплексна програма для дітей раннього і передшкільного віку / наук. кер. К. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 224 с.

179. Стеценко Т. Дитсадок у карантинні часи. *Дошкільне виховання*. 2021. № 12. С. 17.

180. Сулімова С., Сокиринська Н. Соціально-фінансова освіта: успішний досвід. *Дошкільне виховання*. 2016. № 4. С. 9–11.

181. Сухар В. Конструювання в закладах дошкільної освіти. Старший вік. Харків: Ранок, 2018. 176 с.

182. Сюжетно-рольова гра в житті дитини. (досвід роботи колективу ЗДО «Горошинка»). URL: <http://surl.li/ukqok> (дата звернення: 08.09.2023).

183. Танько Т. П., Чернявська М. В. Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах освіти України (друга половина ХХ століття) : навч. посіб. Харків: ХНПУ, 2017. 204 с. URL: [https://library.udpu.edu.ua/library\\_files/psuh\\_pedagog\\_prob1\\_silsk\\_shkolu/53/38.pdf](https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/53/38.pdf) (дата звернення: 08.09.2023).

184. Тельчарова О. П. Педагогіка раннього дитинства : навчально-методичний посібник / О. П. Тельчарова, Л. В. Мороз-Рекотова / за заг. ред. І. Г. Улюкаєвої. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2017. 229 с.

185. Трифанова К. «Зайчикова хатка». Театралізована діяльність на фартушках для дітей старшої групи. Конспект заняття. Старша група. URL: <https://doshkilnyk.in.ua/zauchyкова-khatka-teatralizovana-diiialnist-na-fartushkakh-dlia-ditey-starshoi-hrupy/> (дата звернення: 08.09.2023).

186. Трофаїла Н. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Т. 1, № 65, 2019. С. 89–92.

187. Трофименко К. Створюємо мультимедійні дидактичні ігри за допомогою макросів Drad-Drop. URL:

<https://emetodyst.expertus.com.ua/957621> (дата звернення: 08.09.2023).

188. Трохимчук О., Ткач Т. Моделюємо, конструюємо, пізнаємо. *Дошкільне виховання*. 2020. № 11. С. 41.

189. Турубарова, А. В. Особливості сенсорного виховання дітей раннього віку в умовах війни в Україні. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. 2023. Вип. 62, Т. 1. С. 80–86.

190. Теличко Т. Професійна підготовка майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: психолого-педагогічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, (2(51)). С. 171–174.

191. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль. «Мандрівець», 2016, 72 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/8ukrayina-moya-batkivshhina-rejpolaska.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

192. Українські народні дитячі рухливі ігри, забави та розваги: методичний посібник. Мандрівець. 2018. 264 с.

193. Федорова М.А. Сюжетно-рольова гра як засіб виховання моральних цінностей дошкільника. Сталий розвиток: проблеми та перспективи / за заг. ред. О.А. Дубасенюк: зб. наук. праць. Житомир: вид-во «Полісся», 2015. С. 164–170.

194. Федорович А. В. Особливості ознайомлення дітей з кольором у системі сенсорного виховання Марії Монтессорі. *Молодь і ринок*. 2016. № 9. С. 53–57.

195. Федорук Н. Реалізація педагогічного потенціалу театру ляльок у вихованні молодших дошкільників : дипломна робота. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2018. 82 с. URL: <https://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/5818/1/Fedoruk%20N.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

196. Формування базових якостей особистості дітей старшого

дошкільного віку в ДНЗ: Монографія / Г.Беленька, С.Васильєва, Н.Гавриш та інш. Харків: Друкарня «Мадрид», 2015. 330 с.

197. Чаговець А. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Теоретичний аспект. *Обрії*. 2015. Вип. 1. С. 99–102.

198. Чекан О. І. Застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 184 с.

199. Чеканова О. Як цікаво й ефективно провести час з дітьми під час карантину. *Дошкільне виховання*. 2020. № 4. С. 20–21.

200. Чулошнікова М. Як квадрат Кіндрат у родину повернувся. *Дошкільне виховання*. 2020. № 11. С. 26–29.

201. Шалда Н. Проблемні запитання – імпульс для дослідження. *Дошкільне виховання*. 2021. № 11. С. 24–27.

202. Шалда Н. Упроваджуємо STREAM-освіту. *Дошкільне виховання*. 2020. № 3. С. 9.

203. Шевчук А. Дитяча хореографія: навчально-методичний посібник. Тернопіль, «Мандрівець», 2016. 288 с.

204. Що потрібно для успішного старту першокласника. Рекомендації батькам. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/812986> (дата звернення: 08.09.2023).

205. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР–Україна», 2019. 488 с.

206. Як реалізувати Базовий компонент дошкільної освіти: настанови від авторів. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 2. С. 10–16.

207. Якісна і доступна дошкільна освіта: короткий звіт за результатами публічних консультацій. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/publicconsultation/2020-03-27-zvit-2-doshkilna-pk.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).

208. Artemova L., Zahorodnia. L., Marieieva T. The choice of toys by early childhood children. *Amazonia investiga*. 2023. Volume 12, Issue 67. P. 173–184. URL: <http://surl.li/ukqkw> (дата звернення: 08.12.2023).

209. Bielenka H., Puyo O. Emphathy formation of senior preschool aged children in the process of active games. *Modern world tendencies in the developn.rent ofscience*. 2019. Vol. 2. London.308 p. P. 16–25.

210. Bielenka H., Puyo O. rleaaroriqui yMoB]z BliKopr.rcraHH, pyxnr. rBr. x rrop 3 MeTob QoplryaaUhr UiHHicur.rx opienraqii 4ourxi,rsuaxie. *Pedagogia. Zeszyty naukowe*. Nr. L Ryki. 2020. S. 6–10. Poland. ISSN 2544-8889

211. Karen Annette Lounsbury. Preschool pedagogy and its impact on preschoolers' attitudes toward learning. URL: [https://libres.uncg.edu/ir/uncc/f/Lounsbury\\_uncc\\_0694D\\_10562.pdf](https://libres.uncg.edu/ir/uncc/f/Lounsbury_uncc_0694D_10562.pdf) (дата звернення: 21.08.2023).

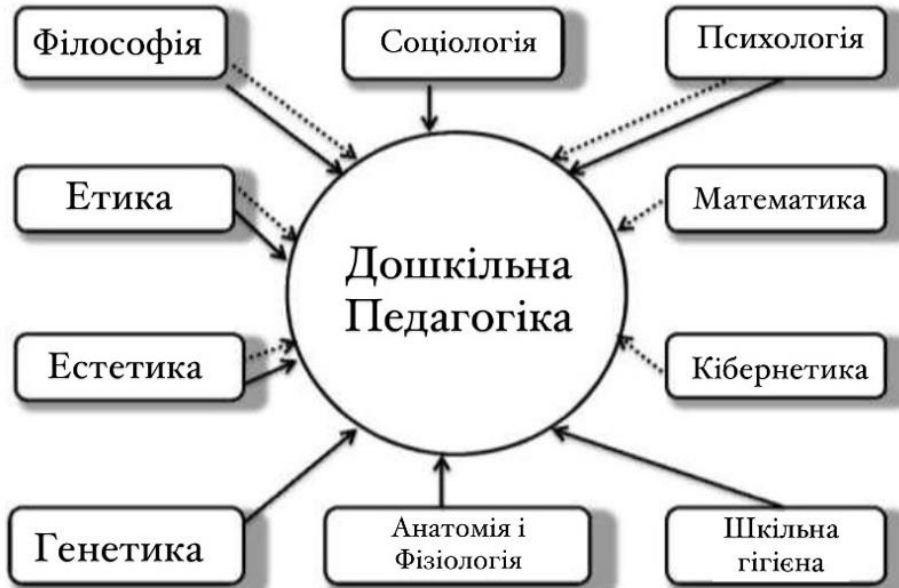
212. Liudmyla Zahorodnia. Formation of environmental competence of future specialists of preschool industry in the context of education for sustainable development. *Role of science and education for sustainable development*. Edited by Magdalena Wierzbik-Strońska and Iryna Ostopolets. Monograph 44. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021. 987 p. P. 382–389.

213. Liudmyla Shulha, Iryna Skomorovska, Ttetiana Fasoiko, Nadezhda Mironenko, Liudmyla Zahorodnia, Oksana Piddubna. The Latest Pedagogical Ideas for Development of Creative Abilities in Preschool Children *Revista Românească pentru Educație Multidimensională* 2022, Volume, 14, Issue 4. P. 69–93. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/630> (дата звернення: 08.09.2023).

## ДОДАТКИ

## Додаток А

## Схема взаємозв'язків дошкільної педагогіки з іншими науками



**Нормативні документи системи дошкільної освіти**

1. Стаття 11 Закону України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 №2628-III.
2. Положення про заклад дошкільної освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 №305 у редакції постанови КМУ від 27.01.2021 №86).
3. Професійний стандарт «Вихователь дошкільної освіти» (наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 №86).
4. Планування роботи закладу дошкільної освіти на рік (лист МОН України від 07.07.2021 №1/9-344).
5. Про затвердження протиепідемічних заходів у закладах дошкільної освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) (постанова МОЗ від 22.09/2020 №55).
6. Щодо організації роботи закладів дошкільної освіти під час карантину (лист МОН України від 23.04.2020 №1/9-219).
7. Про надання інформації (лист МОН України від 15.03.2022 №1/3463-22).
8. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні (лист МОН України від 02.04.2022 №1/3845-22).

**Додаток В****Перелік чинних освітніх програм, рекомендованих МОН України  
для використання у 2023/2024 навчальному році в закладах дошкільної  
освіти**

- Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку 3-є видання 2023 р. «Соняшник»;
- Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування/ Education & Care»;
- Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина»;
- Програма «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях»;
- Програма «Зерно любові»;
- Програма «Впевнений старт»;
- Програма ДНЗ «Гагауз»;
- Програма «Україна – моя Батьківщина»;
- Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот;
- Програма «Українське дошкілля»;
- Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі»;
- Програма розвитку глухих дітей дошкільного віку;
- Програма розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату;
- Програмно-методичний комплекс для дітей з ФФНМ;
- Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
- Програмно-методичний комплекс програма розвитку дітей сліпих та зі зниженим зором від народження до 6 років;
- Комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт»;
- Програма розвитку дітей «Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення»;
- Програма розвитку дітей «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення»;
- Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6–7 років «Вчимося жити разом» .

### Загальна схема аналізу заняття

Реалізація вихователем професійних умінь:

- 1) правильно визначити програмовий зміст заняття;
- 2) методично правильно скласти конспект і грамотно його оформити;
- 3) доцільно використовувати прийоми організації дітей на занятті: зацікавлення на початку заняття, підтримання інтересу протягом заняття;
- 4) методично правильно пояснити і показати спосіб виконання завдання;
- 5) доцільно використовувати різноманітні методи і прийоми керівництва пізнавальною активністю дітей у процесі заняття: запитання, вказівка, пояснення, схвалення тощо;
- 6) регулювати власний психофізичний стан;
- 7) розподіляти увагу всю групу дітей, помічати труднощі під час виконання ними завдань, вчасно допомагати;
- 8) дотримуватися норм сучасної української літературної мови; правильно користуватися технікою мовлення (дихання, дикція, голос, темпоритм) та невербальними засобами спілкування;
- 9) об'єктивно оцінювати діяльність дітей на занятті;
- 10) логічно переходити від однієї частини заняття до іншої, від заняття до іншого виду діяльності.

**Схема аналізу естетико-розвивального середовища групової  
кімнати**

1. Які зони чи осередки є в груповій кімнаті?
2. Чи є осередок для самостійної художньої діяльності дітей?
3. Як естетично наповнено й оформлено зони чи осередки?
4. Чи витримані вимоги до добору іграшок для дітей конкретної вікової групи?
5. Які принципи формування естетико-розвивального середовища враховано під час облаштування групової кімнати?

### Схема написання конспекту заняття

**Тема заняття:**

**Програмовий зміст:** навчальні завдання, закріплення; розвивальні та виховні завдання.

**Словник:**

**Обладнання:**

**Попередня робота з дітьми:** перерахувати всі форми роботи в щоденному житті, які готують дітей до сприймання матеріалу на занятті.

### Хід заняття

1. *Вступна частина* (початок заняття): на початку заняття необхідно викликати інтерес до його змісту, зосередити увагу дітей, детально описати методичні прийоми та зміст роботи, зосередити увагу дітей та зацікавити їх змістом заняття.

2. *Основна частина:* детально розкрити послідовність проведення всіх видів освітньої діяльності дітей на занятті, навести зміст розповідей та пояснень, запитань до дітей, описати ігрові прийоми, вправи, усі форми практичної діяльності дітей на занятті та прийоми керівництва діяльністю дітей. В основній частині заняття висвітлити і назвати етапи пізнавальної діяльності дітей. Важливо забезпечити активну участь усіх дітей у комплексному вирішенні завдань, а також у діяльності, яку планує вихователь.

3. *Підсумок заняття:* у заключній частині заняття дається загальна позитивна оцінка навчальної діяльності, навчальних умінь дітей. Важливо описати закінчення заняття та його позитивні сторони.

Підпис студента-практиканта: \_\_\_\_\_

## **Зразок конспекту заняття з дітьми старшого дошкільного віку для формування соціально-громадянської компетентності**

Тема: «Допомога казкам знайти шлях додому»

Програмовий зміст: закріпити й поглибити уявлення дітей про українські народні казки, послідовність подій, що відбуваються; розвивати навички знаходити помилки в казках та вміти виправляти їх; за асоціаціями й ознаками відгадувати казкових персонажів; збагачувати словниковий запас, розвивати зв'язне мовлення, увагу, мислення, кмітливість, виховувати інтерес та любов до казок.

Матеріали та обладнання: аудіозапис казкових героїв (ведмедя, лисиці, зайця), килимок, чарівна скриня, кленові листочки, кошик, чарівні предмети, виготовлені з фетру (сопілка, глечик), мовний матеріал, малюнки для завдань, загадки, презентація.

### **Хід заняття**

#### **I. Організаційний момент**

*Вихователь:*

Добрий день! Добрий день!

Добрий день усім!

Щастя ми бажаємо і здоров'я всім!

– Діти, а чи любите ви казки? Які казочки ви знаєте? (відповіді дітей).

#### **II. Основна частина**

*Вихователь:* Ой, а де ж наша чарівна книжка з казками? Замість неї тільки лист, в якому написано, що в казковій країні сталася біда – в ній переплуталися всі казочки. І тепер вони ніяк не можуть віднайти шлях додому. Повернутися додому їм допоможе виконання чарівних завдань. Ну що, малята, допоможемо?

*Відповіді дітей:* Так.

Для того, щоб дізнатися, які казки загубилися, вам потрібно відгадати загадки на кленових листочках і показати картинки до них! За правильну відповідь ви отримаєте чарівний предмет.

*Діти сідають на килимку*

*Загадки*

Ой, набридло на віконці

Все на сонечку сидить,

Я візьму і покочуся,

Щоб побачить увесь світ («Колобок»)

Сидить дівчина в корзині

На ведмежій дужій спині,

А чому ж вона сховалась,

До ведмедя не призналась («Марійка і ведмідь»)

Загубив дід рукавичку, рукавичку-невеличку.

Звірі в неї поховались

Бо морозу налякались,

Та так тісно їм усім –

Ось-ось-ось порветься дім («Рукавичка»)

В охайній хатинці голосистий півник жив.

І від рання до смеркання працювати він любив.

Ще жили з ним мишенята, Круть і Верть їх звали,

Цілий день ледачі на вулиці стрибали.

До роботи не охочі, а як їсти тут як тут,

Пригадайте, милі діти, як цю казочку зовуть («Колосок»).

*Вихователь:* Розумники! Загадки відгадали! За правильні відповіді ми здобули ось цей чарівний предмет (за шафою вихователь знаходить чарівний

предмет – глечик, демонструє малятам і кладе його в кошик). Ну, що прямуємо далі!

*Вихователь:* Перед нами місточок. Треба обережно пройти по ньому.

*Діти ідуть по килимку*

*Вихователь:* Озирніться, куди це ми потрапили?

*Стоїть скриня зачинена на замок. Звучить тиха музика.*

*Вихователь:* Якась дивна скриня. Що ж у ній? Ой! Це ж чарівний капелюх. Він нам щось підказує – він музичний! Капелюх озвучує героїв казок. Давайте присядемо на стільчики і послухаємо.

*Звучить пісенька Ведмедя*

*Вихователь:* Діти, хто це?

*Діти:* Це Ведмідь!

*Вихователь:* Які ви знаєте казки, де є ведмідь? (відповіді дітей)

*Вихователь:* А, яким вам видається ведмідь?

*Діти:* Великий, дужий, незграбний, клишоногий, вайлуватий.

*Вихователь:* чи бачили ви коли-небудь ведмедя? (відповіді дітей).

*Вихователь:* А, взимку, що він робить? (спить).

*Звучить пісенька Лисички*

*Вихователь:* А це хто?

*Діти:* Це Лисичка!

*Вихователь:* А, що вміє робити Лисичка? (хвостиком махати).

*Вихователь:* Як ви можете охарактеризувати Лисичку? (хитра, руда, улеслива, жадібна).

*Вихователь:* Як її в казочках називають? (лисичка-сестричка).

*Звучить пісенька Зайчика*

*Вихователь:* А це хто?

*Діти:* Це Зайчик!

*Вихователь:* Зайчик, який? (відповіді дітей).

*Вихователь:* А які в нього вушка? Хвостик? (відповіді дітей).

*Вихователь:* Молодці! Завдання зі скрині виконали! Отримуємо чарівний предмет (в скрині знаходиться чарівний предмет – сопілка).

*Вихователь:* А зараз я вам пропоную трішки відпочити

### **Фізкультхвилинка**

Тут трава росте висока,  
Тут стежинонька вузька.  
Вище руки, вище ноги,  
Не проста у нас дорога.  
А тепер ідемо боком,  
Із підскоком, із підскоком.  
Походили на носочках,  
А тоді на п'ятах.  
Випростали добре спини  
І звели лопатки.

*Дидактична гра: «Впізнай казку за малюнком»*

(«Троє поросят», «Маша і ведмідь», «Курочка Ряба»).

*Дидактична гра: «Добрий-злий»*

(за допомогою фішок діти визначають, який герой – добрий чи злий?)

### **III. Заключна частина**

*Вихователь:* Діти, ми старанно попрацювали, допомогли мешканцям казкової країни. У подяку для вас вони приготували ось таку цікаву й нову книгу казок. Давайте їм теж подякуємо! Чи сподобалося Вам сьогоднішнє заняття?

Відповіді дітей.

## Матеріал до теми «Театралізована гра»

**Тема:** «Допоможемо Колобку»

**Програмовий зміст:** розвивати творче мислення, уяву, фантазію; виховувати почуття відповідальності за іншого, вміння підтримувати і співчувати; розвивати виразність міміки і жестів; сприяти згуртованості дітей; учити малюків передавати свій емоційний стан за допомогою міміки; виховувати впевненість у своїх силах.

**Обладнання:** настільний театр «Колобок», гуаш, пензлі, аркуші білого паперу, клубок ниток, хустинки.

### Хід заняття

**Привітання. Вірш-настрій**

Рано-вранці прокидаємось

Та в садочок ми збираємось.

Садочок наш не простий,

Садочок наш чарівний.

Навчаємось ми в ньому дружити,

Людям всім добро робити,

Бути чемними, ласкавими,

Займаємось справами цікавими.

Доброго дня, діти! Ось і знову ми з вами зустрілися на занятті з творчості. Пригадаємо наш віршик-настрій.

**Вправа «Нитка, що зв'язує»**

У мене є «клубочок доброти», сьогодні він нам допоможе привітатися.

Діти передають по колу клубочок і вітаються. Коли клубок обходить усе коло, утворюється коло з нитки, яку діти тримають у руках. Підкреслюю, що вони передали одне одному часточку своєї душі, тепла. Тепер вони – єдине ціле, так має бути завжди.

**Казка «Колобок»**

А тепер ми завітаємо в казку «Колобок». Це буде нова казка, і може так

статися, що вона закінчиться добре, якщо ви будете уважними, кмітливими й гарними товаришами.

Отож, я починаю.

Як нам усім відомо, дід попросив бабу спекти Колобка, баба виконала його прохання. Але ж Колобок тільки виліз із печі, йому потрібно охолонути. Ось бабуся поставила його на підвіконні, та Колобку набридло сидіти на одному місці, і він вирішив трохи помандрувати, щоб знайти собі друзів, а може й дізнатися щось цікаве.

От котиться він по стежині, а на зустріч йому хто?

Правильно, Зайчик.

**Зайчик.** Колобок, Колобок, я тебе з'їм.

**Колобок.** Не їж мене, зайчику, я тобі пісеньку заспіваю.

**Зайчик.** Та не хочу я слухати твою пісеньку, але якщо ти мені допоможеш, даси відповідь на деякі запитання, то я не буду тебе їсти і вважатиму своїм другом.

Колобок замислився, що ж йому робити, він же нічого не знає. А й справді, Колобок ніде ще не навчався і йому потрібна, мабуть, наша допомога. Допоможемо Колобку?

Тоді уважно слухайте запитання і відповідайте одним словом «так» або «ні».

**Вправа «Так чи ні?»**

Скажіть, співає сом пісні?

Не гайтесь з відповіддю! (Ні.)

Чи вміє плавати гусак?

Ну скажіть же мені! (Так)

Чи може стати у вогні

Вода холодним льодом? (Ні.)

Чи може вище гір літак

У вишину злетіти? (Так.)

А крокодил букет на дні

З лілей зібрати зможе? (Ні.)

Чи правда, діточки, що рак,

Коли повзе, то задки? (Так.)

Ріка біжить у далині.

Чи є у неї ноги? (Ні.)

А під кінець скажіть мені,

Цікава гра у «Так чи ні?» (Так.)

**Зайчик.** Ой, Колобочку, які ж у тебе гарні помічники. Я дуже задоволений, тепер ви мої найкращі друзі. До побачення, Колобочку! Я не буду тебе їсти. До зустрічі!

Зайчик побіг до садку, а Колобок покотився далі доріжкою, коли це назустріч йому... Хто?

Правильно, Вовк.

**Вовк.** Колобок, Колобок, я тебе з'їм.

**Колобок.** Не їж мене, вовчику, я тобі пісеньку заспіваю.

**Вовк.** Ні, не хочу я слухати твою пісеньку. От якщо ти мені допоможеш виконати завдання, що задали в садку, то не їстиму тебе і вважатиму своїм другом.

Колобок замислився, не знає, що робити. Знову потрібна наша допомога. Згодні?

**Вовк.** Тоді слухайте. Є три слова – «ведмідь», «олівець» і «озеро». Треба скласти речення так, щоб у ньому обов'язково були ці слова. У мене ніяк не виходить, допоможіть.

**Гра «Склади речення із заданими словами»**

**Вовк.** Дякую вам, діти, ви так мені допомогли, я все запам'ятав і зрозумів. Я не їстиму Колобка, а буду з ним товаришувати. Усе, побіг я до садку. До зустрічі!

Покотився Колобок далі. Котиться, котиться, а назустріч йому...

Правильно, Ведмідь.

**Ведмідь.** Колобок, колобок, я тебе з'їм.

**Колобок.** Не їж мене, ведмедика, я тобі пісеньку заспіваю.

**Ведмідь.** Навіщо мені слухати твою пісеньку? Якщо хочеш, щоб я тебе не з'їв, здивуй мене чимось, тоді я із задоволенням буду з тобою дружити.

Діти, знову потрібна наша допомога.

**Вправа «Країна плям»**

Пропоную дітям намалювати плями, а потім, розглянувши їх, сказати, на що вони схожі.

**Ведмідь.** Як цікаво! Я дійсно здивований. А яке задоволення отримав! Дякую вам, діти! Швидше побіжу та покажу це диво своїм братикам-ведмежатам. А Колобка не їстиму, а буду з ним товаришувати. Усе, побіг я. До зустрічі!

Ведмідь побіг додому, а Колобок покотився далі. Котиться, котиться, а назустріч йому,..

Які ж ви кмітливі! Так, Лисичка.

**Лисичка.** Колобок, колобок, я тебе з'їм.

**Колобок.** Не їж мене, лисичко, я тобі пісеньку заспіваю.

**Лисичка.** Співати я й сама вмю, а от якщо розвеселиш мене, тоді обіцяю, що не з'їм тебе, і буду твоєю подругою.

Колобок знову замислився, не доводилося йому ніколи нікого веселити. Ось подивіться, як засумував. А ми ж із вами знаємо, як це робити, то й допоможемо Колобку.

**Вправа «Уяви собі, що ти...»**

Діти за допомогою міміки та жестів передають різні емоційні стани: радість, сум, образу, здивування та інші стани.

**Лисичка.** Ой, як же весело й цікаво! Я дуже задоволена і вдячна вам, діти. Ну, що ж, я обіцяла не їсти Колобка, і свою обіцянку виконаю, буду з ним товаришувати. До зустрічі!

Пішла лисичка далі, а Колобку вже час повертатися додому, він знайшов багато друзів. А скільки всього дізнався! І головне – зрозумів, що треба обов'язково вчитися. Він дуже вдячний за допомогу і хоче з нами на

прощання потанцювати. Навчимо Колобка нашого незвичайного таночка?

***Гра «Гармонійний танок»***

Знайдіть собі пару і починаймо танцювати. Що робити, ви вже знаєте, думаю, нагадувати не треба, ви ж у мене розумники.

Ну ось і закінчився наш незвичайний урок. Вам сподобалося?

А тепер ми знову пустимо по колу клубочок, і ви, тримаючись за ниточку, будете оцінювати себе і своїх товаришів.

## Матеріал до теми «Естетичне виховання».

### Приклад конспекту заняття з естетичного виховання

#### засобами художньої літератури та театралізації

*(старший дошкільний вік)*

#### «Зимова казка»

#### Програмовий зміст:

- Закріпити знання вихованців про характерні ознаки зими.
- Викликати у дітей активне співчуття до зимуючих птахів, бажання надавати їм посильну допомогу.
- Вчити утворювати прикметники, відгадувати загадки. Розвивати пізнавальну активність, зв'язне мовлення, логічне мислення, уяву.
- Використовуючи технологію мнемотехніка, розвивати пам'ять дітей, активізувати пізнавальну активність, увагу, образне мислення та вміння дітей перетворювати абстрактні символи і образи в текст.
- Формувати у дітей цікавість до ігрової діяльності до ігри-драматизації.
- Розвивати вміння створювати виразні образи в грі – драматизації.
- Формувати інтонаційну виразність мовлення.
- Створювати у дітей емоційно-позитивний настрій.
- Вчити емоційно передавати характер героїв, використовуючи необхідну інтонацію, силу голосу, міміку та жести.
- Розвивати: особистісні якості, які зумовлюють моральну поведінку.
- Формувати симпатію, відкритість, доброзичливість, тактовність, вміння слухати інших.
- Сприяти усвідомленню важливості дружби, формуванню атмосфери доброзичливості.

#### Хід заняття

#### I. Вступна частина:

Керівник гуртка:

Ви сьогодні рано встали  
 І до центру поспішали  
 Одне одному посміхніться  
 І на мене подивіться.

Керівник гуртка: Скажіть мені, будь ласка, яка зараз пора року?  
 (відповідь дітей)

## II. Основна частина.

Зараз я вам пропоную пограти в гру «Підбери комплімент до слова зима» (кожна дитина бере сніжинку і називає комплімент зимі). Зима яка? (холодна, морозна, сніжна, весела, святкова, білолиця, казкова, чарівна, дивовижна, гарна, біла).

Послухайте уважно загадку та відгадайте її.

Пташка невеличка, в неї білі щічки.

Сірі лапки, чорна шапка,

Фартушок жовтенький, голосок тоненький,

Та ж ця пташка невеличка називається...? (Синичка)

Перед вами лежать картки з ілюстраціями до вірша А. Висоцького «Синичці». Спочатку я вам прочитаю вірш, а потім ви будете розкладати картки за змістом вірша та промовляти вірш разом.

Вірш А. Висоцького «Синичці»

Я знаю, синичко, чому ти сумна,  
 Чому ти щоранку летиш до вікна:  
 Зерняток ти хочеш. Послухай мене....  
 Зима в нашій краї не скоро мине...  
 Зови свою маму, і брата, й сестрицю –  
 В садку я повісив для вас годівницю!



Запитання за змістом вірша

Чому сумна синичка?

Як можна допомогти синичкам взимку?

Придумано багато оповідань, віршів, казок про зиму. А ви хочете потрапити в зимову казку? (відповідь дітей)

Тоді відгадайте загадки про головних героїв казки.

Загадки про тварин.

1) У норі хатинку має,  
хліб, сирочок полюбляє.

По підлозі тишком-нишком  
Бігає сіренька...? (Мишка)

2) Скачуть на болоті  
Зелененькі лапки,  
Квакають завзято  
Веселенькі ...? (Жабки)

3) Швидкі лапки, куций хвіст,  
Довгі вушка, чорний ніс,  
Хліба з рук бере крайчик  
Сірий і пухнастий...? (Зайчик)

4) У кущах вона ночує  
І на зайчика полює.  
Вся руденька ця сестричка,  
А зовуть її ...? (Лисичка)

5) Лиходій і забіяка,  
Дуже схожий на собаку.  
Він з'явився – ліс замовк...  
Це лихий і лютий... (Вовк).

6) По діброві він блукає,  
 Мед, малинку там шукає,  
 А прийде зима - в барліг  
 Він заляже на нічліг.  
 В сні сопітиме малятко,  
 Волохате...? (Ведмежатко)

7) Він ікластий і сердитий,  
 Дуже любить землю рити.  
 Жолуді збира іклан  
 Знають всі, що це ... (Кабан)

(Керівник гуртка дітям одягає наголовники). Зараз ми відправимось у подорож до казки.

*Віршована вистава*

(Дійові особи: Казкар, Мишка, Жабка, Зайчик, Лисичка, Вовчик, Кабан, Ведмедик)

«РУКАВИЧКА»

(авт. О. Чигрин)

**Казкар** Пішов дід у ліс  
 Набрати дров повен віз  
 Взяв сокиру, тачку  
 І маленьку собачку.  
 Ходив він, ходив,  
 Стало йому жарко, як від  
 пічки.



Зняв він і поклав в кишеню рукавички,  
 А одна в сніг випала та й лежить.  
 Дід ще далі в ліс глядить.  
 Побачив на галявині багацько дров,

- Узяв він сокиру і туди пішов.  
 А рукавичка в снігу лежить та й лежить.  
 Коли-це повз неї мишка біжить,  
 До рукавички придивляється  
 І боязко питається:
- Мишка** - Хто-хто в рукавичці живе
- Казкар** Ніхто звідти мови не веде  
 Зайшла вона, встигла роздивитись  
 І каже:
- Мишка** - Тут я буду грітись
- Казкар** Сидить мишка сама і трішки сумує,  
 А за якийсь час голос чує:
- Жабка** - Хто-хто в рукавичці живе?
- Мишка** - Мишка-шкряботушка. А ти хто?
- Жабка** - А я жабка Скрекотушка.  
 Пусти в рукавичку погрітись,  
 Будемо разом веселитись.
- Мишка** - Ну, заходь. Разом хоч тісніше,  
 але й веселіше.
- Казкар** Сидять вони разом, гріються жартують,  
 За якийсь час голос чують:
- Зайчик** -Хто-хто в рукавичці живе?
- Мишка** - Мишка-шкряботушка,  
**Жабка** - Жабка-скрекотушка.  
 А ти хто?
- Зайчик** - А я зайчик-побігайчик.  
 Пустіть в рукавичку погрітись,  
 Будемо разом веселитись.
- Мишка** - Ну, заходь. Разом хоч тісніше,  
 але й веселіше.

- Казкар** Сидять вони разом, гріються жартують  
За якийсь час голос чують:
- Лисичка** - Хто-хто в рукавичці живе?
- Мишка** - Мишка-шкряботушка,
- Жабка** - Жабка-скрекотушка.
- Зайчик** - Зайчик-побігайчик.
- А ти хто?
- Лисичка** - А я лисичка-сестричка.  
Пустіть в рукавичку погрітись,  
Будемо разом веселитись.
- Мишка** - Ну, заходь. Разом хоч тісніше,  
але й веселіше.
- Казкар** Сидять вони разом, гріються жартують,  
За якийсь час голос чують:
- Вовчик** - Хто-хто в рукавичці живе?
- Мишка** - Мишка-шкряботушка,
- Жабка** - Жабка-скрекотушка.
- Зайчик** - Зайчик-побігайчик.
- Лисичка** - Лисичка-сестричка.
- А ти хто?
- Вовчик** - А я вовчик-братик.  
Пустіть в рукавичку погрітись,  
Будемо разом веселитись.
- Мишка** - Ну, заходь. Разом хоч тісніше,  
але й веселіше.
- Казкар** Сидять вони разом, гріються жартують,  
За якийсь час голос чують:
- Кабан** - Хто-хто в рукавичці живе?
- Мишка** - Мишка-шкряботушка.
- Жабка** - Жабка-скрекотушка.

- Зайчик** - Зайчик-побігайчик.
- Лисичка** - Лисичка-сестричка.
- Вовчик** - Вовчик-братик.
- А ти хто?
- Кабан** - А я кабан-іклан.  
Пустіть в рукавичку погрітись,  
Будемо разом веселитись.
- Вовчик** - Куди ж ми тебе пустимо і так тісно,  
Рукавичка от-от трісне.
- Кабан** - Пустіть! Бо й рукавицю розірву і вас розжену.
- Казкар** Ніде звірям дітись, -  
Пустили й кабана погрітись.  
Сидять вони разом, вже і не жартують,  
А за якийсь час знов голос чують:
- Ведмідь** - Хто-хто в рукавичці живе?
- Мишка** - Мишка-шкряботушка.
- Жабка** - Жабка-скрекотушка.
- Зайчик** - Зайчик-побігайчик.
- Лисичка** - Лисичка-сестричка.
- Вовчик** - Вовчик-братик.
- Кабан** - Кабан-іклан.  
А ти хто?
- Ведмідь** А я ведмідь-набрідь.  
Пустіть в рукавичку погрітись,  
Будемо разом веселитись.
- Вовчик** - Куди ж ми тебе пустимо і так тісно,  
Рукавичка от-от трісне.
- Ведмідь** - Пустіть! Бо й рукавицю розірву і вас розжену.
- Казкар** Ніде звірям дітись, -  
Пустили й ведмедя погрітись.

Тим часом дід назбирав дров,  
 Хотів одягти рукавички знов.  
 Нема їх, шукати пішов, взявши тачку,  
 А попереду пустив маленьку собачку.  
 Собачка лісом назад біжить та й біжить,  
 Бачить на снігу рукавичка лежить.  
 Лежить та й ворушиться, собачка як загарчить.  
 Звірі злякались,  
 Лісом порозбігались.  
 Прийшов дід, рукавичку знайшов,  
 Одяг і додому з дровами пішов.  
 А звірі здружились і збудували разом хату,  
 Щоб дружно і затишно в ній зимувати.

Співають разом пісеньку «Дружба» (муз. Анна Олейнікова, слова Лариса Ратич).

### **III. Підсумок заняття.**

Вихователь:

Ось скінчилась наша гра,

Вже прощатись нам пора!

Вже в цьому році ви підете до школи. Бажаю, щоб у кожного з вас була міцна та справжня дружба!

І завжди пам'ятайте, дружба – це найцінніший скарб.

**Матеріал до теми «Виховання дітей раннього віку».****Орієнтовна добірка ігор для сенсорного виховання дітей раннього віку****«Підбери чашечки до блюдця»**

Мета: Вчити дітей співвідносити предмети за кольором.

Обладнання: чашки й блюдця різних кольорів.

Хід: Вихователь показує дітям блюдця і пропонує поставити на них чашки і уточнює, що в кожного блюдця є своя чашка такого ж кольору. Потім вихователь показує, як це потрібно робити. Далі завдання виконують діти.

**«Склади мотрійку»**

Мета: Вчити дітей співвідносити предмети за величиною, кольором.

Обладнання: Матрійка, яка вміщує декілька вкладених один в одного ляльок меншого розміру.

Хід: Вихователь показує мотрійку, злегка струшуючи її. У ній щось гримить – це викликає цікавість у дітей. Вихователь відкриває мотрійку, дістає з неї другу, ставить їх поряд: вони гарні та різні – велика і маленька. Струшуючи останню, вихователь зазначає, що в ній також щось є. Діставши ще одну іграшку, дорослий виставляє усі три іграшки в ряд і звертає увагу на їх різницю в розмірі. Визначають розмір мотрійок, колір. Після того, як всі мотрійки розібрали, вихователь просить дитину скласти її назад.

**«Збери пірамідку»**

Мета: Вчити дітей співвідносити предмети за величиною, кольором.

Обладнання: Пірамідка, яка складається з 4-5 кілець, що убувають за величиною.

Хід: Вихователь показує дитині пірамідку, і допомагає розібрати її. Разом з дитиною вихователь розглядає колечка, відзначаючи їх форму і колір і роблячи акцент на їх величині. Потім вихователь пропонує дитині зібрати

пірамідку. Він пояснює, що спочатку потрібно вибрати найбільше колечко і надіти його на стрижень (малюк виконує завдання). Далі вихователь пропонує зробити те ж саме з колечками до тих пір, поки пірамідку не буде зібрано. Надалі дитині надається можливість самостійно маніпулювати з пірамідкою, намагаючись зібрати її правильно.

### «Побудуймо башточку»

Мета: Вчити дітей співвідносити предмети за величиною, кольором.

Обладнання: Кубики різного кольору і розміру.

Хід: Вихователь пропонує дитині побудувати башточку, накладаючи кубики один на один і зводячи споруду вгору. Гра проводити різними способами залежно від того, які цілі переслідуються. Наприклад: побудувати башточку з кубиків одного кольору і різного розміру; з великих або маленьких кубиків різного кольору; з великих або маленьких кубиків одного кольору.

### «Доручення»

Мета: Вчити дітей розрізняти і називати іграшки, а також виділяти їх розмір.

Обладнання: Великі й маленькі собачки, машинки, м'ячі, чашки, кубики, мотрійки.

Хід: Вихователь показує дитині іграшки і предмети та пропонує назвати їх, відзначаючи їх розмір. Потім дає дитині наступні завдання:

- Велику собаку напої чаєм з великої чашки, а маленьку – з маленької;
- Покатай мотрійку у великій машині;
- Постав маленьку собаку біля мотрійки;
- Побудуй для великої собачки будиночок з великих кубиків, а для маленької - з маленьких;
- Збери маленькі кубики в маленьку коробку, а великі – у велику.

Якщо дитина помиляється, вихователь допомагає їй.

**Матеріал до теми «Навчання дітей дошкільного віку».**  
**Орієнтовний приклад календарно-тематичного планування**  
**Тема тижня: «Сонце стукає у віконце»**

Дата	Розклад занять	Особистість дитини	Дитина в соціумі	Дитина в природному довкіллі	Дитина у світі культури	Діяльність дитини	Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	Мовлення дитини
Понеділок	1. Фізкультура. 2. Малювання.	«Хто покликав?», «У лісочку на горбочку», «Через струмочок» <b>Тема. Світить осіннє сонечко у наше віконечко.</b>	Бесіда «Значення сонячного тепла і світла для людей»	Спостереження за сонцем. Д/г «Що схоже на сонечко?»	<b>Тема. Лагідні промінчики осіннього сонечка.</b> СХД: домалою сонячні промінчики.	Догляд за кімнатними рослинами. Збирання ягід горобини. Миття іграшок.	Д/г «На яку фігуру схоже сонечко?» Математична вправа «Скільки промінчиків у сонечка?»	Мовленнєва гра «Сонечко яке?».
Вівторок	1. Музична діяльність. 2. Ознайомлення з природним довкіллям. 3. Розвиток мовлення	«Не запізньоїся», «Хто покликав?», «Мій дзвінкий веселий м'яч».	Творча гра «На що схожі хмаринки».	Спостереження за ранковим сонцем. <b>Тема. Кому потрібне сонечко?</b>	Слухання дитячих пісень.	Згрібання опалого листя. Збирання шишок для виготовлення поробок.	Д/г «Яка пора року?».	<b>Тема. Гра зі звуками.</b>

Середа	1. Логіко-математичний розвиток. 2. Аплікація.	«Діти в лісі», «З купини на купину», «Бджілки».	Д/г «Кому потрібне сонечко?» Спостереження за одягом людей.	Спостереження за квітами: як вони радіють сонечку.	Д/г «Так буває чи ні?» <b>Тема. Ясне сонечко посміхається.</b>	Нанизування грибочків на гілочку дерев, щоб вони засушилися для білочки. Ремонтування зламаних іграшок.	<b>Тема. Порівняння множин предметів. Просторові відношення.</b>	Читання уривка з вірша М. Стельмаха «Сонце стукає в віконце».
Четвер	1. Фізкультура. 2. Ознайомлення з соціумом. 3. Розвиток мовлення.	<b>Тема. Осінні сонячні промінці.</b> «Знайди собі пару», «Не дзвони», «Сонечко і дощик»	Д/г «Назви пташку» <b>Тема. Сонце та хмаринки.</b>	Спостереження за птахами.	Гра-імітація «Сонячний зайчик»	Збирання букетів з осіннього листя. Миття кімнатних рослин. Годування птахів крихтами хліба.	Д/г «Коли це буває?»	Вивчення вірша Д. Куровського «Сонце вечора прохає» <b>Тема. Ласкаве сонечко.</b>
П'ятниця	1. Музична діяльність. 2. Художня література.	«Діти і вовк», «Лови, кидай, падати не давай», «Знайди де сховано». Піший перехід навколо дитсадка.	Д/г «Йде дощ». Бесіда «Як погода впливає на настрої людини»	Спостереження за небом.	СХД: вправа «Сонечко» (итрихування)	Сервування столів. Підмітання доріжок на території дитсадка. Застілання ліжок.	Д/г «Кому потрібне сонечко?»	Читання вірша П. Осадчука «Сонячний зайчик». <b>Тема. Вивчення закличок про сонце.</b>

## Тема тижня: «Що буває восени»

Дата	Розклад занять	Особистість дитини	Дитина в соціумі	Дитина в природному довкіллі	Дитина у світі культури	Діяльність дитини	Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	Мовлення дитини
Понеділок	1.Фізкультура. 2.Малювання.	<b>Тема. Осінній дощик завітав до нашого садочка.</b> «Знайди собі пару», «Не дзвони», «Хто покликав?»	Д/г «Осінні явища» Бесіда «Кому потрібен дощ?»	Спостереження за погодою вранці.	<b>Тема. Дощ то капає, то ллється.</b>	Протирання листочків кімнатних рослин. Збирання горішків для білочки.	Д/г «Коли це буває?»	Читання вірша А. Качана «Осінні поля».
Вівторок	1. Музична діяльність. 2. Ознайомлення з природним довкіллям. 3.Розвиток мовлення.	«Не замочи ніг», «Бульбашка», «Швидше до мене».	Бесіда «Барвіста осінь». Д/г «З якого дерева листочок?»	<b>Тема. Погода восени.</b> Спостереження за змінами в стані живої та неживої природи.	Творча гра «Осінні листочки»	Згрібання опалих яблук для їжачка. Сервування столів.	Д/г «Дощ- це погано чи добре?».	<b>Тема. Що буває восени?</b> Відгадування загадок про осінь.
Середа	1.Логіко-математичний розвиток. 2. Ліплення.	«Ми веселі діти», «Хто тихіше?», «Дістань хмарку».	Д/г «Коли це буває?»	Спостереження за травою. Спостереження за вітром. Досліди з вітрячками.	<b>Тема. Капітошка.</b> Етюд «Що вміє вітерець?»	Збирання різних плодів для підгодовування тварин взимку. Збирання опалих гілочок на ігровому майданчику.	<b>Тема .Число і цифра 3. Порядкова лічба.</b>	Читання вірша М. Познанської «Вітер».

Четвер	1. Фізкультура. 2. Ознайомлення з соціумом. 3. Розвиток мовлення.	<b>Тема. Осінній вітерець бавиться листочками.</b> «Сонечко і дощик», «Хто перший?», «Не замочи ніг»	<b>Тема. Золота осінь.</b> Д/г «Чим корисний дощ?»	Спостереження за небом: чому пливуть хмаринки?	Гра-імітація «Що може розповісти небо»	Засушування трави для підгодовування тварин взимку. Складання іграшок у ігрових куточках.	Д/г «Кому потрібен дощ?»	<b>Тема. Звуки природи.</b> Бесіда про осінній дощ.
П'ятниця	1. Музична діяльність. 2. Художня література.	«У лісочку на горбочку», «Птахи і дощ», «Знайди і промовчи». Піший перехід до парку.	Д/г «З якого дерева листочок?» Бесіда «Взаємозалежність між явищами живої та неживої природи»	Спостереження за туманом.	СХД: гра «Осінній дощик»	Протирання пилу на підвіконні. Підготовка городу до зими.	Логічна гра «Кому потрібен дощ?».	Дид. гра «Вітер». <b>Тема. Вивчення вірша М. Познанської «Ідуть дощі».</b>

**Тема тижня: «В осінньому лісочку»**

Дата	Розклад занять	Особистість дитини	Дитина в соціумі	Дитина в природному довкіллі	Дитина у світі культури	Діяльність дитини	Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	Мовлення дитини
Понеділок	1. Фізкультура. 2. Малювання	<b>Тема. Квітуча галявина.</b> «Хто більше збере листків?», «Кольорові листочки», «Я з листочками ходжу»	Д/г «Для кого дерева у лісі»	Спостереження за горобиною та берізкою. Д/г «Що спочатку, що потім?»	<b>Тема. Осінні дерева.</b>	Прибирання в куточку природи. Скопування городу на зиму.	Гра-міркування «Хто живе у лісі?»	Читання вірша М. Познанської «Горобина».

Вівторок	1. Музична діяльність. 2. Ознайомлення з природним довкіллям. 3. Розвиток мовлення.	«У лісочку на горбочку», «Діти в лісі», «Через струмок».	Д/г «Професія – лісник» Бесіда «Хто лікує ліс?».	Спостереження за ялинкою. <b>Тема. Мешканці лісу.</b>	Творча гра «Ліс шумить»	Розкладання серветок у серветниці. Виготовлення пасочок із піску.	Д/г «Лісові слова»	Читання казки «Їжак та засць». <b>Тема. Кого зустрів їжачок у лісі?</b>
Середа	1. Логіко-математичний розвиток. 2. Аплікація.	«Біжіть до дерева», «Дістань листочок», «Шукай собі пару». <b>День здоров'я «Щоб у садочку було гарно, треба бути в нім охайним».</b>	Бесіда «Осінь чарівниця».	Спостереження за грибами. Бесіда «Їстівні і отруйні гриби»	<b>Тема. Осінній віночок.</b>	Збирання камінців на майданчику. Правила складання одягу у шафах.	Д/г «Знайди листочок за описом» <b>Тема. Просторові відношення. Частини доби.</b>	Читання вірша А. Костецького «По гриби».
Четвер	1. Фізкультура. 2. Ознайомлення з соціумом. 3. Розвиток мовлення.	<b>Тема. В осінньому лісочку.</b> «Дістань листочок», «Не наступи», «Ти лети, лети, листочок».	<b>Тема. Життя дерев.</b> Д/г «Буває – не буває»	Бесіда «Дарунки лісу». Д/г «Хто що їсть?»	Пригадування казок про лісових мешканців.	Чергування по їдальні. Прибирання у куточку настільних ігр.	Д/г «Хто в будиночку живе?»	Відгадування загадок про дерева. <b>Тема. В осінньому лісі.</b>

П'ятниця	1. Музична діяльність. 2. Художня література.	«Хто краще стрибає», «Знайди, де заховано», «Каруселі». Піший перехід до куточка лісу.	Д/г «Знайди листочок за описом».	Бесіда «Вплив погоди на життя тварин». Д/г «Не я».	Творча гра «Упізнай тварину за рухами»	Закріплення навичок рихлити та поливати ґрунт. Збирання природного матеріалу для аплікації.	Д/г «Кого не стало?».	<b>Тема. Вивчення вірша П. Воронька «Їжачок-хитрячок».</b> Читання опов. В. Сухомлинського «Все в лісі співає».
----------	--	---	----------------------------------	---	--	--	-----------------------	--

**Тема тижня: «Рідне село – моя батьківщина»**

Дата	Розклад занять	Особистість дитини	Дитина в соціумі	Дитина в природному довкіллі	Дитина у світі культури	Діяльність дитини	Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	Мовлення дитини
Понеділок	1. Фізкультура. 2. Малювання	<b>Тема. Прогулянка до аеропорту.</b> «Де були – не скажемо», «Горобчики і автомобіль», «Я з машиною біжу»	Д/г «Що він возить?» Спостереження за транспортом.	Спостереження за природними змінами.	<b>Тема. Вагончики.</b> Творча гра «Хто чим керує?»	Вологе протирання меблів від пилу. Вчимося вдягатися самостійно на прогулянку.	Д/г «Мандрівка»	Читання вірша Р. Скучайте «Світлофор». Д/г «Що треба для поїздки»
Вівторок	1. Музична діяльність. 2. Ознайомлення з природним довкіллям. 3. Розвиток мовлення.	«Літаки», «Знайди, де сховано», «Хто перший?».	Бесіда «Машини на нашій вулиці» Д/г «Де транспорт, а де – ні?»	<b>Тема. Вірний друг світлофор.</b> Спостереження за небом «Вплив хмар на працю пілота»	СХД: гра «Човник»	Чергування по їдальні. Збирання опалих гілочок на майданчику.	Д/г «Який транспорт необхідний». Творча гра «Транспорт»	<b>Тема. Наш день.</b> Читання вірша Л. Полтави «Всі полинем».

Середа	1. Логіко-математичний розвиток. 2. Аплікація.	«Лови, кидай, падати не давай», «Дострибни до літака», «Трамвай». <b>Фіз. розвага</b> <b>«Фізкультура з казкою»</b>	Спостереження за рухом пасажирського транспорту. Д/г «Хто чим керує?»	Бесіда «Якій погоді віддає перевагу водій?»	<b>Тема. Вантажівка.</b> СХД: гра «Поладнай вантажівку»	Збирання букетів з осінніх квітів для прикрашання групової кімнати. Сервіровка столу.	<b>Тема . Величина предметів. Порівняння множин.</b> Математична вправа «Знайди свій гараж»	Моделювання ігрової ситуації «Ми їдемо в автобусі»
Четвер	1. Фізкультура. 2. Ознайомлення з соціумом. 3. Розвиток мовлення.	<b>Тема. Веселі літаки.</b> «Знайди свій гараж», «Потяг», «Кольорові автомобілі»	<b>Тема. На чому люди їздять</b> Д/г «Який транспорт необхідний?»	Спостереження за машиною, яка привезла продукти до д/с	С.-р. гра «Подорож вулицями села на автобусі»	Прибирання в ігрових зонах. Організація ігрової діяльності з молодшими товаришами.	Д/г «Назви частини цілого»	<b>Тема. На чому я подорожую</b> Читання вірша К. Перелісної «В автобусі».
П'ятниця	1. Музична діяльність. 2. Художня література.	«Ти лети, лети, літачку», «Літаки», «Влуч у коло». Піший перехід до перехрестя.	Бесіда «На чому я подорожую». Д/г «Назви частини цілого»	Бесіда «Зоряне небо»	СХД: гра «Літак»	Розкладання серветок у серветниці. Прибирання в куточку настільних ігор.	Д/г «На воді, у повітрі, на землі».	<b>Тема. Вивчення вірша К. Перелісної «В автобусі».</b> Читання оповідання В. Сухомлинського «Кожна людина повинна».

## Тема тижня: «Подорож вулицями села» (види транспорту)

Дата	Розклад занять	Особистість дитини	Дитина в соціумі	Дитина в природному довкіллі	Дитина у світі культури	Діяльність дитини	Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	Мовлення дитини
Понеділок	1. Фізкультура. 2. Малювання	<b>Тема. Ми будуємо рідне село.</b> «Знайди свій будинок», «Не замочи ніг», «Відгадай за голосом»	Бесіда «Наш рідний край». Д/г «Наше чудове село».	Спостереження за природою рідного села.	<b>Тема. Будинок, в якому я живу.</b>	Вологе протирання меблів від пилу. Годування птахів крихтами хліба та зернятами.	Гра «Модельовання будинків»	Мовленнєва гра «Яке моє село?».
Вівторок	1. Музична діяльність. 2. Ознайомлення з природним довкіллям. 3. Розвиток мовлення.	«Подзвони в дзвіночок», «Знайди свій будинок», «Хто вийшов?».	Бесіда «Вулиця, на якій я живу». Д/г «На пташиному дворі»	<b>Тема . Охорона навколишнього середовища.</b> Спостереження за будинками навколо дитячого садка.	Д/г «Де ми можемо придбати необхідні речі?»	Насипати корм у годівничку. Правила користування носовою хустинкою.	Д/г «Можна – не можна».	<b>Тема. Село, у якому я живу.</b> Д/г «Багато-один».
Середа	1. Логіко-математичний розвиток. 2. Конструювання.	«Знайди собі пару», «Збий булаву», «Хто перший».	Бесіда про вулиці села. Д/г «Наше чудове село»	Спостереження за погодою.	Гра-міркування «Яке житло у казкових героїв». <b>Тема.</b>	Досипати корм у годівничку. Прибирання у шафах для одягу.	<b>Тема . Трикутник. Порівняння множин.</b>	Д/г «Яке моє село?».

Четвер	1. Фізкультура. 2. Ознайомлення з соціумом. 3. Розвиток мовлення.	<b>Тема. Прогулянка по рідному селу.</b> «З купини на купину», «Знайди свій будинок», «У лісочку на горбочку»	<b>Тема. Видатні місця нашого села.</b> Бесіда «Машини мого села».	Спостереження за заходом сонця ввечері.	Д/г «Що кому потрібно для роботи на будівництві»	Промітання доріжок. Сервування столів.	Кон.-буд. гра «Казковий будинок»	<b>Тема. Подорож по рідному селу.</b>  Д/г «Зима холодна, а ще яка?»
П'ятниця	1. Музична діяльність. 2. Художня література.	«Дострибни до прапорця», «Знайди, де сховано», «Хто перший?». Піший перехід на лісову галявину.	Бесіда «Значення чистоти рідного села для здоров'я людей».	Д/г «Моя оселя»	Гра-імітація «Наш дім»	Виготовлення годівничок для зимуючих птахів. Сортування пазлів.	Д/г «Де я був з мамою».	<b>Тема. Вивчення вірша П. Воронька «Облітав журавель».</b> Д/гра «Утвори слово».

Дата	Розклад занять	Особистість дитини	Дитина в соціумі	Дитина в природному довкіллі	Дитина у світі культури	Діяльність дитини	Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	Мовлення дитини
Понеділок	1. Фізкультура. 2. Малювання	<b>Тема. Як у нашої Оленки та червоні чобітки</b> «Знайди і промовч», «Де були не скажемо, що робили покажемо», «Не дзвони»	Д/г «Що ми знаємо про одяг та взуття». Творча гра «Чому у мене такий одяг?»	Спостереження за осінніми змінами.	<b>Тема. Святкова сукня.</b> Модельовання ситуації «Навчимо ляльку шнурки зав'язувати»	Поливання квітів у куточку природи. Збирання сміття навколо ЗДО у мішечки.	Д/г «Добре чи погано?» Математична вправа «Порахуй гудзики»	Мовленнєва гра «Одягни ляльку на прогулянку».
Вівторок	1. Музична діяльність. 2. Ознайомлення з природним довкіллям. 3. Розвиток мовлення.	«Знайди собі пару», «Ми веселі діти», «Лови, кидай, падати не давай».	Бесіда «Одяг для хлопчиків та дівчаток». Д/г «Що ми знаємо про одяг та взуття»	<b>Тема . Який одяг нам потрібний</b>	Т/г «Відгадай, що я вдягаю»	Сортування конструктора. Промітання доріжок навколо дитячого садка	Д/г «Виправ помилку».	<b>Тема Святкове вбрання</b> Мовленнєва гра «Одягни ляльку на прогулянку».

Середа	1.Логіко-математичний розвиток. 2.Конструювання.	«Не замочи ніг», «Відгадай за голосом», «Кеглі».	Д/г «Обери одяг до сезону» Спостереження за поведінкою людей під час дощу та їх одягом	Спостереження за дощем.	<b>Тема. Прикрасимо сукню для Осені</b> Д/г «Гарно одягнемо ляльку».	Навички самообслуговування, зав'язування та розв'язування шнурків. Застілання ліжок.	<b>Тема . Просторові відношення. Порівняння предметів за кольором, формою, розміром.</b>	Читання вірша В. Гринька «До свята» Д/г «Розкажи про одяг».
Четвер	1. Фізкультура. 2.Ознайомлення з соціумом. 3.Розвиток мовлення.	<b>Тема. Тук-тук молоток, підкуємо чобіток.</b> «Діти в лісі», «Хто покликав?», «Хто перший?»	<b>Тема. Країна ображених речей.</b> Д/г «Гарно одягнемо ляльку»	Бесіда «Мій зовнішній вигляд»	Творча гра «Показ моделей одягу казкових персонажів»	Догляд за кімнатними рослинами. Складання іграшок.	Відгадування загадок про одяг.	<b>Тема. Що ми знаємо про одяг?</b> Мовленнєва гра «Одяг який?»
П'ятниця	1. Музична діяльність. 2. Художня література.	«У лісочку на горбочку», «Зроби фігуру», «М'яч через мотузку». Піший перехід до горобини.	Д/г «Чому у мене такий одяг?»	Спостереження за хмарами	Творча гра «Модельєри». СХД: гра «Прикрасимо одяг».	Досипання піску в пісочницю. Вміємо застібати гудзики.	Д/г «Чий одяг».	<b>Тема. Вивчення вірша Т. Коломієць «Чобітки».</b> Повторення вірша Т. Коломієць «Чобітки».

## Матеріал до теми «сюжетно-рольова гра»

### «Сім'я»

*Мета:* учити дітей творчо відтворювати в іграх побут сім'ї, удосконалювати вміння самостійно створювати для задуманого сюжету ігрову обстановку; формувати моральні відчуття (гуманності, любові, співчуття тощо), розвивати спілкування один з одним.

*Ігровий матеріал:* ляльки; іграшковий посуд; меблі; ігрові атрибути (фартухи, косинки); музичні інструменти.

*Підготовка до гри:* проведення ігор-занять: «У мене є братик», «Мамине свято», «Свято в сім'ї», «День народження ляльки»; бесіди про взаємини в сім'ї; спільні ігри з дітьми молодшої та старшої груп.

*Ігрові ролі:* дідусь, бабуся, онук, онучка, мама, тато, брат, сестра.

Хід гри:

Вихователь із дітьми проводить бесіди за темами: «Моя сім'я», «Моя родина», «Де працюють батьки». Необхідно розкрити етичне значення діяльності дорослих людей: відповідальне ставлення до своїх обов'язків, взаємодопомога і колективний характер праці.

Потім вихователь спонукає дітей творчо відтворювати в іграх побут сім'ї.

Пропонує дітям, використовуючи будівельний матеріал, побудувати новий будинок за уявленням. Під час створення будинку навчає дітей домовлятися про спільні дії, складати попередній план конструкції, доводити роботу до кінця.

Після цього вихователь спільно з дітьми розглядає такі ігрові ситуації:

- «Коли мами немає вдома»;
- «До нас гості завітали»;
- «Я допомагаю мамі»;
- «Свято у сім'ї» тощо.

Під час гри «Коли мами немає вдома» бажано навчати дітей розподіляти ролі, планувати гру, грати самостійно.

У грі «До нас гості завітали» діти навчатимуться правил етикету: як правильно запрошувати в гості, зустрічати гостей, дарувати подарунок, поводитися за столом.

Гра «Я допомагаю мамі» містить елементи праці: прання лялькової білизни, ремонт книг, прибирання приміщення. Під час гри вихователь добирає та змінює іграшки, предмети; створює ігрову обстановку за допомогою різноманітного підсобного матеріалу, використовуючи власні вироби та застосовуючи природний матеріал.

*Рекомендації до гри.* Звернути увагу на опис посуду в грі «До нас гості завітали», на вживання дітьми ввічливих слів, на емоційний стан, коли діти розмовляють з «бабусею», «дідусем», «татом», «мамою». Як вони звертаються до «онука» та «онучки». Стежити за виконанням своїх ролей. В ігровій ситуації «Коли мами немає вдома» запропонувати дитині розповісти, чим вона займається, коли залишається наодинці. В ігровій ситуації «Свято у сім'ї» запропонувати розповісти, кого діти запросять у гості і чому.

### «МАГАЗИН»

*Мета:* учити дітей реалізовувати і розвивати сюжет гри; закріплювати знання про функціонування магазину; формувати основи моральної культури у дошкільників, розвивати спілкування між ними.

*Ігровий матеріал:* іграшкові терези, прилавки, каси, папір, олівці, рахівниці, пластилін, природний матеріал, предмети-замінники, одяг для продавців, сумки, гаманці.

#### *Підготовка до гри*

Етична бесіда про поведінку дітей у суспільних місцях, у тому числі в магазині; екскурсія до магазину; бесіда з продавцем; виготовлення атрибутів для гри.

*Ігрові ролі:* директор магазину, продавці, касири, покупці, шофери.

Хід гри:

Вихователь повідомляє, що діти йдуть на екскурсію до магазину, після цього проводить етичну бесіду про правила поведінки в магазині. На екскурсії діти зустрічаються і розмовляють із продавцем, самостійно роблять покупки.

Повернувшись до групи та обговоривши екскурсію, вихователь організовує роботу декількох фабрик – швейного, іграшкового обладнань, а також хлібобулочного комбінату.

Діти під керівництвом вихователя вирізують із паперу і розфарбовують одяг для ляльок, клеять маленькі зошити, роблять із пластиліну і природного матеріалу іграшки, різні вироби, «печуть хліб, булки, тістечка, торти» тощо.

Перед початком гри, після розподілу ролей і обговорення плану гри, вихователь ще раз нагадує, як повинен «покупець» розмовляти з «продавцем», а «продавець» – із «покупцем», і пропонує одну з головних умов гри: без слів «будьте добрі», «будь ласка», «спасибі» товари не відпускатимуться.

Далі починається гра. «Директор» оголошує про відкриття нового «магазину» і привітно зустрічає «покупців». Після цього «покупці» розходяться по «відділах магазину»: одні «купують одяг», другі – «продукти», треті – «канцелярські товари». Відбувається «жвава торгівля».

Усі «товари» мають ціни, але закруглені таким чином, щоб дошкільникам було легше рахувати, у межах того програмового матеріалу, що вивчається в дитячому садку. У грі використовуються маленькі терези для зважування продуктів (пісок, дрібні камінчики, інший природний матеріал). Через деякий час вихователь може запропонувати дітям помінятися ролями.

*Рекомендації до гри.* Перед грою доцільно описати, яким може бути директор магазину, продавець, покупець. Для розвитку ділового спілкування пропонуємо дітям розділити ролі та пояснити свій вибір; дітям

запропонувати під час гри відтворити характер і емоції продавця, покупця, директора магазину.

## Конспект інтегрованого заняття для формування соціально- громадянської компетентності

**Тема:** «У пошуках фарб для світлофора» (для дітей середньої групи)

**Програмовий зміст:** закріпити знання дітей про світлофор, його призначення; розширити знання про дорожні знаки; про різні види транспорту, формувати уміння правильно переходити вулицю; розвивати уважність, кмітливість, спостережливість; активізувати словник дітей, увагу; виховувати обачність та обережність, повагу один до одного під час занять.

**Обладнання:** макет світлофора, аудіозапис, карта, баночки з сухим барвником (червона, синя, 2 жовті), сигнальна кнопка, паперові круги червоного, жовтого і зеленого кольорів, зображення спецмашин, пожежника, лікаря, поліцейського, будинків, коробочка з зеленими, червоними фішками, ілюстрації правил дорожнього руху, прищіпки, баночки і ложечки для змішування води і барвників.

### Хід заняття

#### I. Вступна частина

**Вихователь:**

-Я усіх дітей гукаю,

Та до себе закликаю!

Будемо ми разом грати,

Гру вже час розпочинати.

Але спочатку давайте привітаємося один з одним.

Доброго ранку. Доброго дня!

Бажаєм присутнім здоров'я й добра.

(вітання кулачками і ніжками).

#### II Основна частина

(Після привітання лунає сирена і мигає екран телевізора)

**Вихователь:** - Діти, як ви гадаєте, що це за дивні звуки? Давайте підійдемо ближче до телевізора і подивимося, що там таке.

**Голос із телевізора:** У нашому місті сталася надзвичайна ситуація, усі світлофори втратили свої кольори. Ми шукаємо суперкоманду, яка допоможе нам їх полагодити і яка повинна бути розумна і сильна. Якщо ви хочете стати такою командою, вам необхідно натиснути сигнальну кнопку.

**Вихователь:** У якому місті сталася пригода?

- Що це за надзвичайна ситуація трапилася в нашому місті?
- Де в нашому місті є світлофори?
- Якими кольорами повинен світити світлофор?

Давайте ми з вами спробуємо перетворитися на суперкоманду і спробуємо полагодити світлофор.

-Ви хочете спробувати? Тоді всі разом натискаємо кнопку (звук натискання кнопки).

**Голос:** Ви натиснули сигнальну кнопку. Отже, ви згодні допомогти полагодити світлофор. Для цього вам потрібно йти по карті і на кожній зупинці виконувати завдання, за це ви будете отримувати те, що вам знадобиться для ремонту світлофора. Але пам'ятайте: світлофори не працюють, тому будьте уважними на дорозі, удачі вам!

Ось вам карта, маски справжніх супергероїв та перше завдання.

**Вихователь:** Давайте одягнемо маски і відкриємо карту. Подивіться, у якому напрямку нам потрібно рухатися. Правильно, нам треба повернутися ліворуч і підійти до маленького столика.

- І наша перша зупинка називається:

**Зупинка №1 «Кожен своє місце має»**

Через пригоду на дорозі всі машини стоять у заторах, нам потрібно допомогти знайти їм своє місце.

**Дидактична гра «На воді, у повітрі, на землі»**

Нам необхідно розмістити транспорт відповідно до того середовища, де він рухається. Наприклад: ось у нас летить корабель, і пожежна машина попливла на допомогу через озеро. Давайте ми це виправимо.

- Обирайте собі картинку і прикріпіть її там, де має рухатися цей вид транспорту, можливо він їде по дорозі чи коліях, плаває по воді чи літає в небі.

- Що ти обрала, Аню, куди розмістиш? За це завдання ви отримуєте ...  
(банка з жовтим барвником).

-Якого кольору баночка з фарбою?

Весь транспорт на своїх місцях. А нам час іти далі. Дивимося по карті, куди нам слід рухатися далі. Тут сказано, що нам треба рухатися до знака.

(підходимо до дорожнього знака).

- Діти, що це за знак? Для кого він стоїть, для пішоходів чи водіїв?  
(крокуємо далі...до зебри).

- А поки ми йдемо до зебри, пригадаємо чистомовку, яку ми з вами знаємо

### **Чистомовка**

Ди-ди-ди-ми пішоходи.

Ід-ід-ід-через дорожній перехід.

Ок-ок-ок-робимо крок.

Рі-рі-рі-ми на зустріч грі.

- А ось і зебра, як нам перейти дорогу? Пригадайте, як необхідно переходити дорогу по пішохідному переходу (подивитися вліво дійти до середини, потім подивитися вправо і рухатися далі)

(підходимо до дошки).

- От ми і на місці. Наша зупинка називається...

### **Зупинка №2 «Спецслужби швиденько назви і номери їх повтори!»**

-Як ви гадаєте, які служби ми називаємо спеціальними? Спробуйте відгадати

Спішить, сурмить: -

Дорогу дай!

Машині 101.

Примчить швиденько, і вогонь

Людей обійде боком.

-Для чого ми викликаємо пожежників? За яким номером необхідно телефонувати?

Помічниця людям гарна,

На колесах ця лікарня.

І відкриті всі дороги

Для 103 «швидкої допомоги».

- У яких випадках ми викликаємо швидку допомогу?

- А яка третя машина у нас тут заховалася? (поліцейська машина) (стоїть на дорозі). За яким номером ми її викликаємо? (за номером 102)

Ось тут у нас на дощі все переплуталося: і машини, і номери, і професії.

### **Гра «Їдьмо на допомогу»**

Уявімо, що ми з вами пожежники, лікарі і поліцейські (обирають паперових людей). Які вони повинні бути? (швидкі, розумні, вправні, сміливі).

Наші рятівники повинні сісти у правильну машину (прикріплену до дошки на нитку) і виїхати за викликом до того будинку, де їх викликають по незвичайній дорозі. Але інколи, щоб допомогти людям, їм потрібно оминати перешкоди, у нас це лабіринт (лабіринт на дощі).

- Оберіть собі того, ким ви будете (пожежник, поліцейський або лікар), знайдіть потрібний вам автомобіль і станьте біля нього. Щоб туди дістатися, треба пройти лабіринт і протягнути шнурівку в дірочки. Тоді ви сідаєте в авто (прикріплюємо на липучку) і знаходимо той будинок, у який вас викликають за номером. А тепер швидко мчіться на допомогу людям.

- Кого викликали жителі твого будиночку, Діма? По якій дорозі ви рухалися?

- Що ж супергерої, всі на своїх місцях, ми з вами отримуємо ще одну баночку фарби (банка з червоним барвником).

- Якого вона кольору? Вона знадобиться нам?

Відкриваємо карту, куди треба йти далі? (ліворуч) Карта показує, що нам треба погратися із кольорами світлофора.

### **Рухлива гра «Танцюй, стрибай, завмирай»**

Якщо я буду показувати кружечок зеленого кольору, вам необхідно рухатися, танцювати, крутитися, а червоний – означає вмиль завмерти.

Трошки погралися. Дивимося, що нам показує карта. Куди нам необхідно рухатися? (Прямо).

**Вихователь:** Стрілки показують на чудернацькі сліди. Мені здається, що вони заховалися за кущиками. Як ви гадаєте чиї вони? (Ведмедя, зайця, вовка).

Ми будемо ступати так, як намальовано. От ми прийшли на третю зупинку.

### **Зупинка №3 «Правила дорожнього руху ти завжди пам'ятай»**

-Погляньте, біля слідів тварин, ще є слід від шин. Як ви гадаєте, тваринки нашої галявини знають правила дорожнього руху.

-Ось на столику є картинки, розгляньте їх і розкажіть про те, які правила дорожнього руху там зображені.

-Даниїл, що в тебе намальовано? Яке правило можна назвати?

Причепіть свої картинки на шнурочок, щоб звірі теж могли подивитися. За те, що ви допомогли звірям пригадати правила дорожнього руху вони передали нам четверту баночку з фарбою (баночка із синім барвником).

(виставити світлофор на місце).

- Якого вона кольору?

- А на наступну зупинку ми поїдемо на машині. Кожен з вас отримає таку паличку з мотузкою, її необхідно закрутити і другий її кінець приведе нас на наступну зупинку (крутимо палички).

### **Зупинка №4 «Світлофор»**

**Голос:** Ви майже впоралися із завданням, виконали всі завдання і отримали в подарунок барвник. Вам треба залити її у світлофор, і тоді він запрацює.

**Вихователь:** Нагадайте мені, якими кольорами він повинен світити? Які кольори барвників у нас є? Що нам потрібно зробити з барвником, щоб він став рідким? (змішати з водою).

### **Дослідницька діяльність**

- Спочатку ми перетворимо наш сухий барвник на рідкий. Для цього у склянки з водою ми додаємо по 1 ложечці барвника. У першу склянку додамо червоний барвник, у другу – жовтий, а в третю – синій (виконують).

Тепер наш барвник схожий на фарбу. Чи всі кольори у нас є для світлофора?

- Що ж робити, нам не вистачає зеленого кольору? (змішати фарби).

Які кольори нам потрібно змішати, щоб отримати зелену фарбу?

Давайте у склянку з жовтою фарбою додамо синю (виконують).

- Який колір утворився? (зелений). Тепер у нас є всі кольори.

- Яку фарбу заллємо на самий низ? Який колір посередині? Якого кольору фарба має бути із самого верху? Заливаємо їх у світлофор (засвітився світлофор).

- Чудово! У нас вийшло. Ми змогли полагодити світлофор. Які ми молодці, справжні супергерої. Тепер усі світлофори на вулицях міста знову запрацюють, пішоходи і транспорт знову будуть правильно рухатися.

### **III Підсумкова частина**

#### **Гра «Я буду-не буду»**

- Ми з вами пригадали правила дорожнього руху, ось тут є фішки двох кольорів, якщо ви будете завжди пам'ятати про ці правила, дотримуватися їх і виконувати – оберіть собі зелену фішку, якщо ж ви їх не будете дотримуватися або інколи забувати – оберіть червону фішку (діти обирають фішки з коробочки).

- Що ми сьогодні робили? Які зупинки у нас були? Яких правил ми повинні дотримуватися на дорозі?

- Бачу, ви всі обрали собі фішки. Я гадаю, що у нас всі діти розумні і добре знають правила, тому червоні фішки залишаться лежати в коробочці.

Ви гарно попрацювали і напевно втомилися. Тому зараз ми перетворюємося на поїздочок і один за одним, як вагончики, рухаємося в групу гратися.

## Додаток П

**Матеріал до теми «Трудове виховання дітей дошкільного віку».****Орієнтовний конспект з трудової діяльності  
для групи дітей середнього дошкільного віку**

**Тема:** «Догляд за кімнатними рослинами»

**Програмовий зміст:** узагальнити та розширити знання дітей про кімнатні рослини; ознайомити з умовами, потрібними для життя рослин; навчити за зовнішніми ознаками рослин визначати їх стан; формувати уявлення про залежність стану рослин від вологості ґрунту та освітлення; навчити спостерігати, досліджувати і робити висновки, потребу в дбайливому ставленні до природи; створити мотивацію трудової діяльності; сприяти формуванню найкращих моральних почуттів під час сумісної діяльності дітей; розкрити можливості для самостійного застосування набутих знань під час трудової діяльності у куточку природи; збагачувати естетичні враження; розвивати інтерес до природного оточення; наблизити дітей до світу об'єктів природи, поміж яких вони перебувають щодня; сприяти розвитку мовлення, формуванню системи початкових знань про об'єкти природи; виховувати дбайливе ставлення до рослин, працелюбність.

**Хід діяльності**

I. Створення мотивації діяльності у куточку природи.

– Коли я сьогодні вранці прийшла до групи, то почувла чийсь важкі зітхання. Ось такі! (Вихователь зітхає).

– Коли так зітхають люди? (Коли хворіють; щось трапалося; коли щось не виходить; образив хтось; коли сумно; поганий настрій).

– Озирнулася навколо – нікого. Чим ближче я підходила до цього місця (куточок природи), звук був голоснішим. Тяжко зітхала ось ця кімнатна квіточка. Як її звать? (Лілія).

II. Актуалізація опорних знань дітей про кімнатні рослини.

– Діти, як одним словом назвати те, що зростає в нас у куточку природи? (Квіти, кімнатні рослини).

– Кімнатні рослини належать до живої чи неживої природи? Чому так ви вважаєте? Доведіть. (Міркування дітей).

– Якщо квіточка росте не у кімнаті, а на клумбі, як вона називається? (Садовою) А якщо в полі? (Польовою).

– Яким квітам живеться краще: кімнатним, садовим чи польовим?

### **Дидактична гра «Добре – погано»**

Кімнатна рослина: + за нею доглядають – якщо забувають полити вчасно; – бракуватиме сонечка – змінюється колір листків; – практично ніколи не чує, не відчуває подих справжнього вітерця; – не знає, як дощик купає рослини; + її не може зламати вітер; + росте цілий рік...

Аналогічно діти розмірковують про садові та польові квіти. Потім знову повертаються до головного запитання: «Яким квітам живеться краще: кімнатним, польовим чи садовим?»

– Чому ж так страждала лілія?

Мета: учити дітей помічати стан рослин; аналізувати, чому так сталося, та знаходити шлях розв'язання проблеми (діти помічають, що земля суха, на листочках – пил).

– Якщо вчасно не допомогти, що може статися? (Міркування дітей).

– Діти, як їй допомогти? (Спушити земельку, полити, витерти листочки, обірвати засохле листя).

– Хто чим займеться? (Діти розподіляють роботу між собою; домовляються, хто підпушуватиме, протиратиме, обриватиме листячко, беруть потрібний інвентар: поливальниці, шпатель для підпушування, ганчірочку для протирання пилу з листочків, розпилювач для миття листячка).

### **III. Праця в кутку природи.**

На початковому етапі організованої спільної діяльності в куточку природи не залишається поза увагою жодна дитина-працівник.

### **Бесіда під час виконання роботи**

– Як правильно наливати? (Лити не тільки під корінь).

– Як дізнатися, потрібно поливати рослину чи ні? (Суха земля – світла, мокра – темна; торкнувшись пальчиком: якщо земля тверда, – отже, суха. Якщо взяти пучечку, а вона, як пісок, висипається – отже, суха і потребує поливу, а якщо мокра – на пальчику залишається бруд темного кольору, відчуєш вологу пальчиками).

– Навіщо підпушувати землю?

– Чи з усіх листочків витирають пил ганчіркою? (Ні, тільки з крупного за розміром, якщо маленьке листячко – бризкають водою.)

– Як тримати листячко, якщо його витираєш, бризкаєш? (Листячко нехай мовби лежить на долонці, лише злегка його підтримувати, не можна тягнути за листочок, тиснути ганчірочкою).

Вихователь не нав'язує правила дітям, а вони самі діляться своїм досвідом щодо догляду за рослинами, пам'ятаючи, до чого призвело минулого разу те, що Миколка тягнув за листочок, коли відщипував сухий; коли витирали листочок, то в ньому з'явилась дірочка тощо...).

Після завершення роботи діти милуються красою, чистотою рослин, розкладають інвентар на своє місце.

#### IV. Підсумок.

– Кожна добра справа не залишається без нагороди, подяки. Як ви вважаєте, чим можуть віддячити нам квіти, адже вони не вміють розмовляти? (Своїм цвітінням; тим, що повітря стане чистішим; появою нових ростків).

### Ігровий матеріал до теми «Статеве виховання»

#### Дидактична гра «*Чарівне дзеркало*»

**Мета.** Учити, дивлячись на своє відображення у дзеркалі, знаходити подібне та відмінне у своїй зовнішності та зовнішності інших дітей. Сприяти усвідомленню своєї статевої належності. Закріплювати знання про поділ людей на хлопчиків і дівчаток, чоловіків і жінок; про найістотніші відмінності між хлопчиками і дівчатками.

#### Етична бесіда з хлопчиками на тему «*Хлопчики – майбутні чоловіки*»

**Мета.** Формувати уявлення про те, яким має бути хлопчик; чим хлопчик відрізняється від дівчинки; яких чоловічих рис має набути хлопчик з віком. Виховувати прагнення стати мужнім, сміливим, сильним, витривалим.

#### Етична бесіда з дівчатками на тему «*Дівчатка – майбутні жінки*»

**Мета.** Формувати уявлення про те, якою має бути дівчинка; чим відрізняється дівчинка від хлопчика; яких жіночих рис має набути дівчинка з віком. Виховувати прагнення стати гарною, доброю, ніжною, лагідною.

#### Сюжетно-рольова гра «*Сім'я*»

**Мета.** Учити самостійно розподіляти ролі та обов'язки у грі, орієнтуючись на певну соціостатеву роль: жінка – господиня, мати; чоловік – господар, батько, захисник. Продовжувати вчити розгортати сюжет гри.

#### Бесіда з хлопчиками на тему «*Хлопчики – захисники тих, хто потребує захисту*»

**Мета.** Ознайомити дітей з поведінкою сильних і хоробрих чоловіків.

Формувати у хлопчиків прагнення захищати слабких, молодших, літніх людей; уявлення про те, що потрібно робити, щоб стати сильним і хоробрим.

#### Етична бесіда з хлопчиками на тему «*Хлопчик – майбутній тато*»

**Мета.** Учити хлопчиків з'ясувати, чим кожен із них схожий на тата; чи хотів би сам бути татом, коли стане дорослим; як тато ставиться до мами;

яким повинен бути тато, щоб його любили діти; чи потрібно татку і мамі берегти один одного.

**Етична бесіда з дівчатками на тему «Дівчинка – майбутня мама»**

**Мета.** Учити дівчаток з'ясовувати, чим кожна з них схожа на маму; чи хотіла б сама бути мамою, коли стане дорослою; якою має бути мама, щоб її любили діти; чи потрібно мамі і татку берегти один одного.

**Сюжетно-рольова гра «Сім'я на відпочинку»**

**Мета.** Розвивати вміння розподіляти ролі у грі, враховуючи стать гравця; вчити орієнтуватися в стандартних статево-рольових ситуаціях.

**Дидактична гра «Жіночі і чоловічі професії»**

**Мета.** Формувати уявлення про те, які жіночі і чоловічі якості необхідні для тієї чи іншої професії. Учити складати розповідь за сюжетною картинкою.

**Етична бесіда з хлопчиками на тему «Хлопчики – маленькі лицарі»**

**Мета.** Формувати у хлопчиків лицарське ставлення до жінок, зокрема до мами та до дівчаток.

**Сюжетно-рольова гра «Готуємося до свята»**

**Мета.** Продовжувати формувати уявлення про те, якими мають бути чоловік і жінка, які обов'язки вони покладають на себе в сім'ї.

**Дидактична гра «Збери Попелюшку на бал»**

**Мета.** Учити розрізняти одяг для чоловіків і жінок; добирати одяг, необхідний для певної події чи діяльності (святковий, робочий, повсякденний).

**Дидактична гра «Розкажи без слів про настрій»**

**Мета.** Учити добирати піктограми відповідно до свого настрою; з'ясовувати, який настрій відповідає чоловічій або жіночій моделі поведінки в різних ситуаціях.

**Дидактична гра «Добре чи погано»**

**Мета.** Продовжувати вчити оцінювати різні ситуації та поведінку персонажів, зображених на сюжетних картинках, і робити свої висновки. Формувати уявлення про відповідну статево-рольову поведінку.

**Дидактична вправа «Знайди помилку художника»**

**Мета.** Учити знаходити невідповідність зображеного на картині дійсності; розвивати логічне мислення. Закріплювати знання про найістотніші відмінності хлопчиків та дівчаток.

**Виготовлення дівчатками подарунків для хлопчиків до Дня захисника Вітчизни**

**Мета.** Учити дівчаток готувати подарунки для хлопчиків та дарувати їх. Формувати вміння обмінюватися компліментами. Розвивати симпатію: вміння помічати і відчувати, коли дитині приємно, коли їй потрібна допомога, співчуття, розуміння.

**Розучування віршів для мам «Ось яка мама»**

**Мета.** Учити виразно декламувати вірші. Виховувати любов до мами. У хлопчиків – виховувати бажання піклуватися про маму, у дівчаток – бути схожими на неї. Формувати уявлення про те, як можна привітати маму зі святом.

**«Мій найулюбленіший казковий герой» (складання творчої розповіді, психологічний етюд, гра-театралізація)**

**Мета.** Формувати вміння ототожнювати себе з героями казок, знаходити в них позитивні риси; розрізняти жіночі і чоловічі якості характеру. Розвивати мовлення, акторські здібності.

**Колективне виготовлення книжки-ширми «Людина – складна система»**

**Мета.** Учити порівнювати себе з однолітками протилежної статі і з представниками своєї статі старшого віку. Формувати уявлення про розвиток і функціонування людського організму та окремих його систем.

**Етична бесіда з дівчатками на тему «Дівчинка – маленька модниця»**

**Мета.** Розвивати інтерес дівчаток до речей, якими користуються жінки: одяг, прикраси, предмети домашнього вжитку тощо. Формувати бажання бути жіночними, оригінальними, не схожими на інших, охайними.

**Етична бесіда з хлопчиками на тему «Я – хлопчик, і люблю гратися у спортивні ігри»**

**Мета.** Формувати у хлопчиків бажання грати в спортивні ігри, зокрема у футбол. Розвивати сміливість, рішучість, прагнення перемоги.

**Дидактична гра «Назви нестливо»**

**Мета.** Учити змінювати імена своїх товаришів за допомогою суфіксів «-очк», «-еньк», «-ик». Виховувати доброзичливе ставлення до однолітків.

**Бесіда на тему «Народ скаже – як зав'яже»**

**Мета.** Ознайомлювати з народною творчістю, зокрема з прислів'ями та приказками про чоловіків і жінок. Учити тлумачити прислів'я та доречно вживати приказки в активному мовленні. Виховувати інтерес до фольклору.

**Дидактична гра «Наш дім»**

**Мета.** Удосконалювати вміння узгоджувати свої дії з діями інших, продовжувати вчити хлопчиків поступатися дівчаткам, а дівчаток – допомагати хлопчикам. Вправляти у відповідній статево-рольовій поведінці.

**Сюжетно-рольова гра «Народилася дитина»**

**Мета.** Формувати уявлення про те, якими мають бути чоловік і жінка, тато і мама, їх обов'язки в сім'ї та щодо догляду за дитиною. Учити забавляти дитину, піклуватися про немовля, розподіляти між собою ігрові чоловічі та жіночі обов'язки.

**Дидактична гра «Любе дзеркальце, скажи...»**

**Мета.** Формувати позитивне ставлення до власної зовнішності; вчити дітей бачити красу людського обличчя – кожна людина гарна по-своєму. Продовжувати вчити спостерігати за собою, зосереджуватися на власному вигляді, емоціях, жестах. Виховувати самоповагу, розсудливість.

**Етична бесіда на тему «Ми – маленькі господарі»**

**Мета.** Продовжувати формувати уявлення про те, що дівчинка – майбутня господиня, а хлопчик – майбутній господар. Дівчаток вчити виконувати доручення, пов'язані зі створенням затишку в домі, дотриманням чистоти. Хлопчиків залучати до ремонту іграшок, дитячих меблів. Сприяти формуванню уявлень про те, що господар має забезпечувати добробут сім'ї. Формувати відповідні моральні якості: тактовність, дбайливість, лагідність; відповідальність, турботливість, уважність. Виховувати самостійність, бажання підтримувати порядок в ігровому куточку, на робочому столі, на шкільній парті та утримувати в порядку свої речі вдома.

**Етична бесіда на тему «Хлопчики і дівчатка – майбутні чоловіки і жінки»**

**Мета.** Продовжувати вчити хлопчиків брати на себе складні, нецікаві, але необхідні обов'язки, доручення; виховувати витримку, вміння долати труднощі, вміння бути спокійним, розсудливим. Продовжувати вчити дівчаток виконувати доручення, які пов'язані зі створенням краси, затишку; виховувати дбайливість, ніжність, чуйність, лагідність, бажання бути привабливою.

**Школа леді та джентльменів**

**Мета.** Продовжувати вчити стежити за власним зовнішнім виглядом. Формувати відповідну статево-рольову поведінку. Виховувати тактовність, ввічливість, уважне ставлення до однолітків протилежної статі.

**Конкурс «Ну-мо, хлопці і дівчата!»**

**Мета.** Продовжувати формувати у хлопчиків чоловічі моральні якості: стійкість, витримку, вміння долати труднощі, поважно поводитися з дівчатками, дорослими жінками; у дівчаток – жіночі: турботливість, тактовність, чуйність. Виховувати бажання слухати одне одного, поважати думку кожного.

**Дидактична гра «Ми збираємось у гості»**

**Мета.** Прищеплювати навички культурної поведінки та виховувати такі риси, як організованість, охайність. Сприяти присвоєнню дітьми оцінки «Я –

вихований хлопчик», «Я – гарна дівчинка». Активізувати словник дітей словами привітання, поздоровлення з днем народження тощо.

#### **Дидактична гра «Запрошуємо до обіду»**

**Мета.** Закріпити статево-рольові функції членів сім'ї під час підготовки до обіду та під час їжі. Учити годувати ляльок, гарно сервірувати стіл. Прищеплювати навички культурної поведінки за столом. Формувати уважне та дбайливе ставлення хлопчиків до дівчаток і дівчаток до хлопчиків.

#### **Дидактична гра «Все підготовлено для гостей»**

**Мета.** Поглибити знання хлопчиків і дівчаток про способи та послідовність сервірування столу для сніданку, обіду, вечері. Закріпити знання про особливості таких жіночих професій. Удосконалювати вміння годувати менших (ляльку). Виховувати старанність, прагнення до взаємодопомоги.

#### **Бесіда на тему «Тато, мама, я – ось і вся моя сім'я»**

**Мета.** Сприяти усвідомленню своєї соціальної ролі у сім'ї (донька, син, онука, онук). Виховувати тепле й турботливе ставлення до членів своєї родини.

#### **Створення ігрових ситуацій «Наші гарні вчинки»**

**Мета.** Формувати доброзичливе ставлення до рідних і близьких, здатність помічати гарні вчинки, засвоювати правила спілкування в родині: з батьками, бабусею, дідусем, братиком, сестричкою. Сприяти набуттю хлопчиками та дівчатками досвіду статево-рольової поведінки в родині.

#### **Роздуми дітей на тему «Я – хлопчик. Я – дівчинка. Чи подобається це мені»**

Спільне обговорення статевої відмінностей та переваг.

**Мета.** Виховувати позитивне ставлення до своєї статі. Закріпити уявлення про статево належність кожної дитини, орієнтуючись на її зовнішність. Підвести дітей до розуміння, що і у дівчинки, і у хлопчика приваблива зовнішність, але дівчатка можуть більше себе прикрашати (бантики, стрічки тощо).

### **Дидактична гра «Дуже маму я люблю»**

**Мета.** Учити висловлювати свої почуття до мами, розповідати та слухати про мамину любов, турботу, ласку. Виховувати бажання зробити мамусі щось приємне. Продовжувати вчити хлопчиків добре ставитися до дівчаток та бачити в них майбутню маму, жінку. Збагачувати словник згідно з темою, вчити відповідати на запитання за змістом картинки. Виховувати любов до мами та бажання наслідувати її найкращі риси.

### **Дидактична гра «Мамині помічники»**

Сприяти статевій ідентифікації дітей, формувати прагнення наслідувати стереотип поведінки жінки чи чоловіка – господині чи господаря дому. Вчити цінувати хатню працю дорослих, брати на себе певні обов'язки. Виховувати повагу до маминої праці, співчуття до неї, бажання звільнити маму від турбот.

### **Дидактична гра «Подорож за калачами» (для дівчаток)**

**Мета.** Ознайомити дітей із різними фольклорними жанрами, які використовують у народній педагогіці. Удосконалювати вміння виконувати таку соціальну роль матері, як догляд за немовлям: забавляти, заспокоювати, жаліти, співчувати, пригощати...

### **Дидактична гра «Забавлянки для братика Іванка»**

**Мета.** Ознайомлювати з обрядами та звичаями, пов'язаними з доглядом за немовлям. Розширювати знання про український фольклор та вчити використовувати його на практиці. Формувати ігровий досвід догляду за немовлям відповідно до соціальних ролей дорослих.

### **Дидактична гра «Мій перший віночок»**

**Мета.** Ознайомити дітей з народним звичаєм, коли мама плела для своєї донечки перший віночок, вкладаючи у нього свою любов та побажання гарної долі для неї. Перший віночок був оберегом дитини. Виховувати у дітей ставлення до віночка як до оберегу та до матері – як до найдорожчої людини.

### **Гра - інсценування «Учитимемося заварювати чай»**

**Мета.** Виховувати позитивне емоційне ставлення до дівчаток як майбутніх господинь та до хлопчиків – як до майбутніх господарів. Розширювати коло знань про роботу жінки вдома та домашні обов'язки чоловіків (переставити стіл, принести стільці тощо). Учити називати дії, які показує вчитель, закріпити вміння розрізняти і називати предмети чайного посуду, розповідати про призначення деяких з них (чайник, цукерниця, молочник).

#### **Дидактична гра «Куди ідуть машини?»**

**Мета.** Формувати у хлопчиків та дівчаток рольові дії водія, закріплюючи при цьому знання різних видів транспорту. Уточнювати уявлення про те, який транспорт зазвичай водять лише чоловіки, а в якому водієм може бути й жінка. Ознайомлювати з правилами поведінки пасажирів у транспорті та правилами дорожнього руху.

#### **Розповідь вихователя про працю дорослих, зокрема водія, кухаря, вчителя**

**Мета.** Формувати уявлення про те, що дорослі люди мають професію, роботу. Ознайомити з конкретними діями, які супроводжують працю дорослих жінок і чоловіків різних професій, зокрема таких, як водій, вчитель, кухар. Виховувати бажання наслідувати дії дорослих.

#### **Робота у групах. Створення колажу «Професії моїх батьків»**

**Мета.** Розширювати знання дітей про чоловічі та жіночі професії. Вправляти у статево-рольовій поведінці професійного спрямування під час сюжетно-рольових ігор. Сприяти формуванню інтересу до певних видів професійної діяльності чоловіків і жінок.

*Дівчатка оформляють колаж з жіночими професіями, а хлопчики – з чоловічими професіями.*

#### **Тематичні ігри та завдання**

##### **Гра «Колобочок»**

*Діти стають у коло і під музику починають передавати Колобочка (іграшку) одне одному зі словами:*

Я – клубочок не простий,

Я – клубочок чарівний,

Я тобі допоможу,

Ти за мною тепер йди

І про себе розкажи.

*У кого на останньому слові зупиняється Колобочок, той виходить у коло і розповідає про себе.*

### **Гра «Крісло автора»**

Посеред кола стоїть стілець, на якому написано: *«Крісло автора»*.

Діти за бажанням сідають у крісло і розповідають щось цікаве про своїх рідних або епізоди зі свого життя; про домашніх улюбленців, що живуть разом з ними; історію свого імені тощо. Можна пропонувати дітям заздалегідь підготувати виступ у кріслі, визначивши якусь певну тему.

### **Гра «Лагідне ім'я»**

Діти сидять (*стоять*) у колі. За сигналом вихователя починають перекидати м'ячик сусідові справа, називаючи його при цьому лагідним ім'ям. Наприклад: Катруся – Наталочка – Сергійко – Іванко – Світланка – Юлечка.

### **Гра «Хто Я?»**

Педагог пропонує дітям дати якомога більше відповідей на запитання «Хто Я?»; відповідь треба починати кожен раз із займенника «Я». Наприклад: я – дівчинка, я – донька, я – спортсмен, я – танцівниця, я – людина» тощо. Вихователь слідкує за тим, щоб діти не повторювали попередні характеристики, а описували себе самих.

### **Гра «Який ти?»**

Діти стоять або сидять у колі й перекидають сусіду справа м'ячик, згадують і говорять добрі слова, називають гарні якості дитини – сусіда справа.

### **Гра «Комплімент»**

Вихователь і діти стоять у колі, взявшись за руки. Педагог передає справа від себе кульку або яскраву іграшку і при цьому говорить приємні слова – компліменти. Наприклад: *«Сергійку, ти сьогодні дуже веселий, усміхнений!»*, *«Наталочко, у тебе гарна зачіска!»*. Кожна дитина повинна сказати комплімент сусіду і почути приємні слова на свою адресу.

Електронне видання

Практикум  
з дисципліни  
«Педагогіка дошкільна»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Автори-укладачі:

**Загородня** Людмила Петрівна  
**Аторіна** Вікторія Миколаївна  
**Барсуковська** Галина Петрівна

Підп. до розповсюдження 26.06.2024.

Формат 60x84/8. Умов. друк. арк. 20,46. Зам. №3482

Видавництво Глухівського національного педагогічного  
університету імені Олександра Довженка

41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24

тел/факс (05444) 2-33-06.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи СМв №046 від 16 червня 2014 року



**Загородня Людмила Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка**



**Аторіна Вікторія Миколаївна – доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка**



**Барсуковська Галина Петрівна – старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка**